

MÄNTSÄLÄN MURRESANASTO

Osmo Viljanen

Mäntsälän murreosanaston on koonnut kotiseutuneuvos Osmo Viljanen. Alkuperäinen kortiston muodossa oleva sanasto käsittää noin 3000 korttia, joissa on murreosanoja ja -sanontoja eri puolilta pitäjää. Osmo Viljasen keräämän murreosanaston alkuperäinen aineisto on Mäntsälän kunnan arkistossa. Mäntsälä Seura on saanut luvan digitoitun aineiston julkaisemiseen omilla kotisivuillaan.

Digitoinnin jälkeen on sanastoon tehty Kotimaisten kielten keskuksen johtajan professori Pirkko Nuolijärven suosituksesta joitakin muokkauksia. Verbien hakusanaksi on merkitty infinitiivimuoto sekä substantiivien ja adjektiivien hakusanaksi nominatiivimuoto, sikäli kuin se on ollut mahdollista. Joissakin kohdin hakusana on merkitty yleiskielellä, mutta alkuperäinen murremuoto on näkyvissä joko hakusanan yhteydessä tai esimerkkilauseessa. Lisäksi on yhdistelty saman sanan eri muotoja yhden hakusanan alle. Muilta osin sanasto on pyritty säilyttämään mahdollisimman alkuperäisessä muodossa.

Mäntsälän murre katsotaan kuuluvaksi Suomen länsimurteiden alueeseen luettavien kaakkoishämäläisten murteiden alueeseen, nk. Porvoon ryhmään, johon kuuluvat Uudeltamaalta myös Pornainen, Askola, Pukkila ja Myrskylä. Mäntsälän murteessa näkyy monin eri tavoin, että pitäjät sijaitsee Suomen itä- ja länsimurteiden rajan läheisyydessä ja saa siis ominaispiirteitä näistä molemmista ryhmistä.

Muutamia Mäntsälän murteen ominaispiirteitä:

- kaksoiskonsonanttisuus: klasi, klavut, flikka, platkuttaa
- yleiskielen d:n vastineena r: irättää, täyryn, lairat
- yleiskielen ts:n vastineena astevaihteluun kuulumaton tt: mettä : mettän.
- diftongit uo, yö, ie avartuvat: nuari tyämiäs
- vokaaliyhtymien -ea/-eä vastineena yleisesti ee: korkee, töykee
- nk useimmiten astevaihteluton: henki : henken, vahinko : vahinkon

Murreosanasto julkaistiin Kalevalan päivänä 28.2.2014

VINKKI:

Hakusanat ovat aakkosjärjestyksessä, mutta hakutoiminto helpottaa ja nopeuttaa etsintää. Käytä selaimen (Explorer, Firefox, Chrome jne.) hakutoimintoa (muokkaa/etsi = edit/find) hakusanojen etsimiseen. Hakutoiminto tulee yleensä esiin myös Ctrl+F -näppäinyhdistelmällä.

A

Aalloppi / Aaltoppi

alikäytävä, rautatien alikulkupaikka
- *Mennään me pojat aallopin kautta*

Aamullinen

aamu-ateria
- *Tulkais ny syämää tää aamullinen*

Aatella

ajatella
- *Ei tu aina aateltua, ku eletää vaa näin kotiolois*

Aherrus

talon pohja, puretun talon paikka, rauniot
- *Kyl siit talo tulee, siäl on jo aherrus valmiina*
- *On siit Miinan mökist viel aherrus näkyvissä*

Ahmatti

suursyömäri
- *Toi poikahaa on oikee ahmatti*

Ahneellii

ahne, suursyömäri
- *Se on toi Matti sellain ahneellii*

Ahre

rinne, maastokohta
- *Kyl toi jokiahre on jyrkkä*

Ahristaa

ahdistaa, vainota
- *Kyl se Kalle sit Miinaa ahristikii ja sai muijaksee*

Ahros

se viljamäärä, mikä on aseteltu riiheen kuivumaan.
- *Meil on jo kolmas ahros menos (riihi on kolmannen kerran valmiina kuivatukseen)*

Aikasee

aikaisin, nopeasti ja hyvin tehty työ
- *Noustii tänää aikasee ylös.*
- *Antilt se käy aikasee (tulee valmista)*

Aisankannattaja

petetty ja aviorikoksesta tietämätön aviomies
- *Vai aisankannattajana sit on täs oltukkii.*

Aituri

eläin, joka ei pysy laidunaitojen sisällä
- *Se meirän Mansikki on kova aituri.*

Ajeerata

leikkiä, kisailla
- *Älkääs ny kakrut siin ajeeraa, saatte viäl kipeet.*

Ajopelit

hevosvetoiset kulkuvälineet, kuten reet, rattaat, trillat ym.
- *Meirän kaikki ajopelit on ny kunnos*

Alahana

alhaalla
- *Kuinkas siäl alahana menee*

Alaus

riihen lattialle kerrallaan levitetty erä viljalyhteitä
- *Alauksessa 2 tai 4 sitomariviä*
- *Jokos se alaus on valmis, että päästää puijimaa sanonta Sälinkäältä*
- *Paas kaks sitomaa tohon portille, saaraa uus alaus*

Alkaa / Aletaa / Aljetaa

aloittaa, ruveta
- *Josny rakentaa aletaa, niin ei ainakaa vähempää ku yks huane, sano Harilon Svantte*
- *Koskas aljetaa syämää*

Alpakka

leninkikangas (laamanvillaa ja pumpulia)
- *Sen hääpuku oli oikee alpakkaa*

Alunperin

alkuaan
- *Mut alunperin se asia on kyl niin*
- *Alunperin ku tät aljettii tekee*
- *Perin alunperin se muutti tänne Ikaalisist*

Alvariinsa

aina, alinomaan
- *Alvariinsa se tääl juaksee*

Alventti

pää, päälaki, kalju, pläsi
- *Se löi päin alventtia*
- *Sit lyätii nii alventtii, et ottanahka ol silmil*

Ampu

porausreikään tehty panostus
- *Tee kova ampu = lataus*
- *Varoitushuuto: Ampu tulee!*

Angeleesis / Ankeleesisti

hyvin kiireisesti, melkeinpä tulipalon kiireesti

- *Kyl toi ruis on niitettävä perin angeleesis ankeleesis*

- *Ankeleesisti se lähti meirän pihalt pois*

Annasollaksees

anna olla, tiesinhän minä, niin siinä kävi

- *Annasollaksees, en miä mitää sanonnu, mut nythää se nähtii (Hyvän kertojan puheentehostussana)*

Annasseppä

seppä, jolle kylyläiset antoivat parsseleita eli luontaisetuja

Antaa

laskea, viettää

- *Se mäki joka antaa järvelle päin*

Antakai

antakaa

- *Hyvä opettaja, antakai anteeks'*

- *Antakai ny kerjurille leipää*

Aparaatti

laite, kone

- *Johaa on kumma aparaatti, sano Mikkola rosmaa (puimakonetta)*

Ape

haudutettu ruoka eläimille

- *Olki- tai ruumen ruoka johon on lisätty jauhoja ja lehdeksiä*

Arenti

vuokra esim. maavuokra

Arentaattori = vuokramies

- *Me tehtii Simolan kans viiren vuoren arentikirjat siit Pikkupellost.*

Aristaa

olla kosketusarka, ontua

- *Viäl se tot oikeet etustaa aristaa (hevonon ontuu)*

- *Sit rannetaan se aina aristaa aristaa*

Arkioin

arkipäivä

- *Jätetää se arkioimeks*

- *Sehää menee arkioimen pualelle*

Arria

ateria

- *Sil oi kahren arrian eväät mukana*

- *Jo ol hyvä arria*

Arssinoida

mieltiä, aprikoida

- *Tää asia täytyy arssinoira tarkkaa*

Aspi

salpa

- *Paa ensin se aspi paikallee ja sitte lukko vasta*

Asti

saakka

- *Se Kalle kuljetti meittiä Porvoosee asti*

Astua

tehdä tiineeksi

- *Toi Pilkku-ori haa sen tamman astu kesäl*

Atventtikranssi

havunoksista ja kreppipaperista tehty seppäle, jota käytettiin adventtina ripustettuna neljän narun varaan katosta

Aukmentti

aputalo

säteritilan aputalo Ruotsin vallan aikaan

Avento

avanto, vedenottoaika jäässä

- *Hakkaas ny avento, mee mennää pesee pyykkiä*

Avskeeti

ulosseteli = työtodistus, todistus työsuhteen päättymisestä

- *No jokos sinäkii otit avskheetit silt patruunalt?*

Aviisi

sanomalehti

- *Niin siin aviisis luki*

Avisiooni / Avissuuni

huutokauppa

- *Mäkeläs on tänään avisiooni*

- *Mattilas on tänään avissuuni*

Avukskaa

avuksikaan

- *Ei hää siit ollu eres äirin avukskaa*

B**Baati**

ks. Paati

Betyyki

asiakirja

- *Se levitteli niit betyykiään siihen pöyrälle, en minä niis mitää ymmärtänny*

Betaali

poljin

- *Fortis on oikee kuusubetaali*

Bööki

hienosteleva

- *Bööki mikä böökihää se Wiljami on*

Böönä

kahvinpapu

- *Pistäs bööniä pannuun, että saaraa kunnon kaffit*

E**Eestaas**

edestakaisin

- *Se men eestaas siin porstuvan laattial*

Ehta

koskematon, aito

- *Se Mirja tais kualla perin ehtana*

- *Ehta tavara se kantoterva on, kotona keitetty*

Ehtavesi

lusikkavesi, suolahappo (käytettiin lääkkeenä)

- *Ku minä ehtavetel saunas sivelin niin...*

Ehtiä hätää tai hätii

ehtiä apuun

- *...ennenku palokunta ehti hätii...*

Ehtyä

vähetä

- *Taitaa toi meirän lähreki tosta ehtyä*

- *Taas se Mansikki ehtyy*

Eihää

ei kai

- *Eihää vaa poika hukkunnu?*

Eiks'nii

Eikö niin

- *Sun nimes on Kalle, eiks'nii?*

Eiks'vaa

eikö

- *Eiks'vaa ollukkii komeet häät?*

Elanto

toimeentulo

- *Siit pikkutilkust ne vaa otti elantoos.*

Eltaantunut

pilaantunut

- *Tää sianlihahaa on perin eltaantunnu*

Elukka

eläin

- *Täytyy lähtee täst elukoit ruokkimaa*

Ensinkii

aluksi

- *Ensinkii juaraa kaffit, sitten vasta...*

Ensistee

ensin

- *Miä menin ensistee Jussilaa sanottiin Saarenkylässä*

Enste

hyvä, ensimmäinen, paras

- *Oli se enste ihmii (sanottiin vainajasta)*

- *Oh haa enste sileet (ensiluokkaisen sileätä)*

- *...menen enste saunaan...*

- *Oli enste mallis (hyvässä kunnossa)*

- *On kuule enste peli = hyvä työkalu*

Entrata

korjata, laittaa kuntoon, kohentaa

- *Sais sit konetta vähän entraa*

- *Tarttis toi mökkikii vähä entrata, on nääs jo kohta satavuatiat*

- *Kyl se Jussi sen pöyrän entraa kuntoo*

Entuma

enne, ennusnäkyä, aave

- *No Kilpijärvel on taas nähty entumia*

Entuin

haamu, näkyä

- *Sehää oli ihan selvä, johaa minä ne entumet näin mennäviikol*

Enämpi

enemmän

- *On haa sil enämpi rahaa ku mul*

Enäytyä

lisääntyä, esim. omaisuus

- *No sen käsishää se tavara vaa enäyty*

Epele

leikkisä, hyväntahtoinen hauskuuttaja, ehkä vähän kierokin

- *Ei Matist tartte välittää, se on sellain epele ja puhuu mitä sattuu.*

Erellä

edellä

- *No sehää kulkee tual erel Maijan kans*

Eres

ripillä käynti

- *Meirän Kalle pääsi eres, sai meinaan naimaluvan, lortti*

Ereskäypä

airut, juhlaopas

- *Kovat oli kalaasit, siäl oli oikee ereskäypäkii*

Erestakaist

eteen ja taakse, vaihteleva

- *Semmois erestakaist haa niitten elämä on ollu*

Es'vaate

esiliina, esivaate

- *Se pyhki silmääs siihen es'vaatteen kulmaa*

Etehiset / Eteisset

puintijätteet, kuten tähkät, akanat ja kevyet jyvät

- *Etehisistä valmistettiin apetta eläimille*

Etunen

etujalka

- *Vanhan tamman etunen on kipee*

F**Faartti**

meno, vauhti

- *Sil piilil oli kova faartti päällä*

- *Ottihaa kovan faartin*

- *Sil on aina koko faartti pääl*

Faateri

vaakasuora

- *Onkost toi permanto perin faateris*

Falskata

vuotaa, antaa periksi

- *Aina toi pyöränkumi falskaa, pitäs paikata*

- *Se Mikko on vähän falski mies, se juonii eikä sen puheet pidä paikkaansa*

Fati

Lautanen

- *Aina se joi kaffiissen fatin kautta*

Fatihuusi

vaivaistalo

- *Fatihuusii ne minut täst viäl kyärää*

- *Sinne fatihuusii se Kallekii viätii*

Fiatrata

jousta, antaa myöden

- *Tää teirän lattiahaa vähä fiatraa*

- *Näis rattais on hyvät linjaarit, ne fiatraa koreesti*

Fiikata

mennä sivuun, ohi

- *Se kuti vähä fiikasi, ei osunnu tauluu*

Fiini

hieno, ehkä vähän ylihieno

- *Ku naapurin flikka tuli kaupungista kotiin oli se niin fiini, niin fiini*

Fiirata

mennä sivuun, luistaa ohi, mennä vikaan

- *Tähäsin kymppiin, mutta jotenkii se fiiras ohi*

- *Ohjasin kyllä tietä pikin, mutta piili fiiras ojaan*

Fiisulaiska / Fliisulaiska

äärimmäisen laiska ihminen

Filtti

huopa

- *Yhres ne meni sinne filtin alle*

- *Ny on filtitossut hyvät, ku on näin kylmä*

Finkerpori

sormustin

- *Oikee'haa sinul on finkerpori niinku kraataril*

Fioli

viulu

- *No sehää soi ku Pehu-Jussin fioli*

Firiis

paikallaan, kunnossa

- *Se pitää fiiris*

- *Ei se pirä firiääs (Ei pysy kohdallaan)*

Fiäteri

kierrejousi, vieteri

- *Siäl ne herrat makaa fiäteripolsterin pääll'*

- *Perskele, ku katkes kellosta fiäteri*

Flakataiska

hartiahuivi

*...ja komee flakataiska hartioil***Flaku**

lippu, viiri tai muu lippuna käytetty vaate

*...niil punikitkii oi sellain flaku, oikee eres...**- Lähres ny, se flaku nousee**(ravikilpailusta 1930-luvulta)***Flasku (1)**

leili, juomansäilytysastia

*- Paas kaljaa flaskuu, lähren täst niitylle***Flasku (2)**

maitopystö = kannettava maitokannu

*- Meinas halkasta mun flaskuni, ku pani kahren litran laskuun kolme litraa - sanottiin, jos oli nuuha mittaaja***Flekti**

puhallin, myös pajapohotin

*- Pistäs se flekti päälle, tää ahjo kylmenee***Flliisulaiska**

laiskanlaiska

*- Ei se Mattikaa viitti töitä tehrä, mut kyl se Ville on oikee fliisulaiska***Flikka**

tyttö

*- No johaa on koree flikka***Fläkilliin**

läikikäs, kirjava

*- Sil on jo hyvä tamma, sen on karvakii perin kiiltävä ja fläkilliin**- Kalle oli perin fläkilliin sen tappelun jälkee***Fläkki**

tahra, mustelma

*- Tuli iso fläkki hameesee***Foori (1)**

sisävuori esim. takissa = takinfoori

*- Taas on toi foori rikki***Foori (2)**

vuoraus esim. hirsitalon ulkoseinän kate

*- Sekii laitatti ulkofoorin pytinkiinsä***Fouri**

työnjohtaja kartanossa tai vastaavassa myös maatilan etumies, työhön esallistuva.

*- Lähtihää se fourikii vaa ajohommii***Framilla**

esillä

*- Tuas ny se pyssys framille, että nährää**- Hyvin se pitää ittees framil***Friiarinna / Fiiarinna / Riinarinna**

Vapaaherratar tai myös ei avioliitossa oleva kartanon rouva. Käytettiin myös naisesta joka asui naimattomana vapaaherran tai paroonin luona, esim. Sälinkään Bentsinin aikana. Riinarinna viittaa riiaukseen = seurustelu.

*- No sehää on kartanon fiiarinna (riiarinna) itte, hyvää päivää.***FriiJois**

seurustelusta, riiaamisesta

*- ei se naimisii, mitä nyt friiJois kulkee***Friski**

terve, vahva, voimakas

*- Kalle on nii friskin näköin***Frooskua**

esim. hevonen, joka pelon vallassa pärisyttää sieraimiaan

*- Se ori nous takasilleen ja froosku nii pirusti***Frörlekari**

varsikauha = soppakauha = liemikauha

Fummeli

suutarin työväline, jota käytettiin jalkineen pohjan reunakiilloitukseen

Funteerata

mieltiä, tuumia, aprikoida

*- Se sit talonmyymiist ny funteeraa***Furskua**

roiskua

- Veri vaa fursku sen tapettavan sian kurkust

Fuskata

pettää vähän

- *Se Sulo vaa fuskasi Maria, ei se naira aikonutkaa*
- *Sai se mustalainen vaa fuskattua hevoskaupas vanhaa kettuakii*
- *Sinä fuskasit (sanottiin väärinpelaajalle)*
- *Sinähää fuskasit, eihää tää mikää ässä oo*
- *Ohhaa, tää tupa muuten lämmin, mut toi lattia fuskaa*

Futraali

esim. pahviputki

- *Se maamittari pan paperiis simmosee futraalii*

Fuukaus

Tasoittaminen esim, pinnanoikaisu

- *Tosta pöyrän pinnasta puuttuu vielä fuukaus*

Fylli

täyte

Fyllätä = esim. rakennuksen täytteiden asennusta.

Fylläys

täyttö, esim, tikkutehtaalla rasioiden täyttö

Färi

väri (esim. kullanfäri), maali

- *Tää on kaunis färi*

Färski

tuore

- *Taas oli färskiä voita kaupas*

Fölis

mukana = följys

- *Onkos sul ny kaikki tavaras fölis?*
- *Siin se vaa följys roikku*

Följätä

seurata

- *Minua haa se följäi kok reisun*

Följyssä

mukana, seurassa

- *Olihaa sil haitari följys - mee tanssattii*
- *Sil oli oma tytär följys, ei se yksin*

Förlekari

soppakauha, liemikauha

- *Perin hopeet on sekii förlekari*
- *Pistäs flikka se förleki siihen luumukräämii*

Förpii

hukkaan, pieleen

- *Se asia meni perin förpii*
- *Koko taloos se pani ihan förpii*

G

Grindas

rustholli

Nimitystä käytettiin osin koskemaan myös suuria maataloja = talonpoikaissukutiloja

- *Iso manttaalitalohaa sil siltavouril on, oikee sellain grindas*

H

Haalata

vetää

- *Haalaas ny vähä, et saan siit kiinni*
- *Aina se nulju haalai ittellee lisää*
- *Se haalai ne kivekkii kotimäjellee*

Haalistua

menettää värinsä

- *Kyl sen posket vaa haalistu, ku ruumiist puhuttii*

Haaru

jalkoväli

Jalkahaaru = päivällislepo entisaikaan taloissa.

Isäntä makasi pihanurmella niin, että alussa aurinko paistoi oikean jalan suunnasta ja päivällislepo päättyi kun aurinko ennätti vasemman jalan suuntaan. Haarun leveys valittiin työkiireiden mukaan.

Haaska

raato, pilaantunut eläinruho

- *Joka yö se kettu kävi haaskalla*

Haavuri

esim. kiertävä kansanparantaja ja entisaikainen sotilasvirkailija, joka oli saanut oppia haavojen sitojaksi.

- *Haavurit asuivat mäkituvissa tai hyryryllä, mutta kuljeskelivat myös ” kierrolla ” ympäri kyliä parantaen haavoja ja vähän muutakin.*

Hailistua

lämmetä vähän

- *Vähähää se vesi vaa hailistu*
- *Pistä se kaivovesi tohon penkille, ennättää vähä hailistua*

Haaska

haaska, syötti petoeläimille

- *Haiskalta minä sen suren ampusin*

Haisu

haju, tuoksu

- *Siit lähtee sellain konu haisu, ei se niin pahakaa ole, mut sellain nii*

Hajustaa

tuoksua joko hyvälle tai pahalle

- *Pirustihaa toi kukkanen hajustaa*
- *Se miäs vasta hajusti hielle*

Halkinainen

vapaamielinen

- *On se Kalle vaa halkinainen poika, möi talot ja tavarat*

Hallain

vadelma

- *Siält se löyty hallainpuskast*

Halstooppi

1/2 litran vetoinen astia

- *Pannaa tää prenkku siihen halstooppiin*

Haltata

ontua jalkaa

- *Vasent jalkaa se halttaa*
- *Se tuali vähä halttaa, mut kyl se istua kestää*
- *Se hevoin halttaa toista etustaan*

Haltti

ontuva

- *Sellain halttihaa se on ollu koko ikääs*

Halvattu

lievä kirosana, jota naisetkin käyttivät

- *No voi halvattu sentää*
- *Ja sen halvatun peräs minäkii juaksin*
- *Jo tuli halvatun kalliiks'*
- *Voi halvattu sentään*
- *Voi halvatun halvattu, sano Mäenpää*

Halveerata

halveksia, panetella

- *Aina se sit vaimoos pyrkii halveeraamaa ja pahaa puhumaa, on kelju miäs*
- *oka paikas haa se muija sit ukkoas halveerasi jo eläes*

Hammastaa

esim. hirsityössä nukkaus ei vielä sovi paikalleen

- *Toi vasen sivu siin viäl vähä hammastaa*

Hanslankari

apumies

- *Tuas hanslankari vähä pruukia*

Hantuuki

Pyyheliina

Hantvärkkäri

käsityöläinen

- *Sehää on sellain hantvärkkäri se meirän Tauno.*

Haralla

jokin halkaistu esine, jonka haarat on avattu.

Myös jalat ovat haralla eli erossa toisistaan.

Harjallee

aivan täynnä, piripinnassa

- *Se kaato sen pikarin perin harjallee*
- *On se lato ihan katto harjallee heiniä*

Hasija

heinänkuivausteline pellolla käytettiin ennen seipäiden käyttöönottoa

Hassulainen

vajaamielinen, ei hullu

- *Se Manta on sellain hassulainen, ei siit tartte mitää välittää*

Haulipyssy

haulikko

- *Ku minä larasin sen haullpyssyn*

Hauras

Haudassa, haudattu

- *Johaa se hauras maannu monta vuatta*

Haure

esim. lääkehaude kipeään kohtaan

Haude. Lämpimällä vedellä pehmenetty kuiva-aine. Esim. eläinten ruoka.

- *Ei se mitään lääkettä antannu, määräsi vaa nokkoshauretta tohon polveen*
- *Panes poika se haure pehmenee*

Hautaperunat

kuumennetussa maakuopassa kuorineen kypsytetyt perunat

- *Hautaperunat pitää syärä hyppysist'*

Hautuunmaa

Hautausmaa, kirkkomaa

- *Siäl hautuunmaalla on nii koreet*

Havahtua

herätä

- *Jokos se mun lapsein havahtu*
- *Kyl sen jo ny tarttis havahtua, et kerkii mukaan*

Havaita

huomata, huomioida

- *Sil kertaa se havaitti, mist oli kyse*
- *Heti havaittin, että ei se Mirja oookkaa minuu varten*
- *On tää asia jo pitkään havaittu, mut ei oo ollu toristajia*

Havaittua

herätä unesta

- *Jos se ny lähti? Vastahaa se havaittu.*

Havupiilu

havukirves

- *Annas vaa sen havupiilun heilua*

Heija

kehto, lullu

- *Panes se poika heijaa ja tuu auttamaan*

Heijatuoli

Keinutuoli

- *Se oli mummun oma heijatuoli*

Heitellä

huojutella, viedä pakolla

- *Niin se maailma ihmistä heittelee*

Helee

kirkasvärinen, kaunis

- *Taivas on niin heleen sininen*

Helkkuna

Lievä kirosana Nikinojalta

- *Häpäset minut helkkunaa*

Helli

liesi tai muu tasollinen uuni

- ...*ja ruaka meni heti hellille...*
- *Tees ny Maija hellii valkee*

Hellä

kipeä, arka, aristava

- *Ei se särje, mutta on niin hellä, pitää ihan ontua*

Hellätä

lopettaa, luopua

- *Sare helläsi vähän pualisilt*

Helve

Jyvän suojalehti = katelehti

Helpeet = etehiset

Helve on puinnissa irronnut suojalehti

Etehiset on puintijäte, josta valmistettiin ape

Henneri

vilkas pieni poika, lempinimi

- *Olethaa eri henneri*

Hentta

tunto, voima, toimintakyky

- *Pätästysin nii kovin, et viäläkii on hentta pois jaloist*

Herahtaa

esim. kuola suusta

- *Ihan silt vesi herahti*

Heree

herkkä

- *Ohaa heree hevoin (hyvä kulkemaan)*

- *Tää pyörähhää menee hereesti (kulkee herkästi)*

- *Se Äpy oli nii herkkälypsynen lehmä*

Hereesti

herkästi

- *Pyäriihää niin hereesti*

Herneruaka

Hernekeitto

Hernesuti

Hernekeitto

Hevoin

hevonen

- *Se ol hyvä hevoin (sanottiin Kaukalamilla ja pitäjän pohjoisosissa)*

Hevosleikki

rajua leikkiä

- *So, so lapset, lopettakaas ny se hevosenleikki paikal*

Hiano

ylellinen, herraskainen, pieni, ohut

- *Siäl kartanos on kaikki niin hianoo ja varmasti kallistakii*

- *Johaa on hianoo lankaa, kestääks toi ollenkaa kutoo*

- *Se piti sellast hianoo valkeet koko yän*

Hiisi

lievä kirosana

- *Hiisi viäköön, sano Matin Maija*

Hiisi

maahinen

Monet paikannimet viittaavat vanhoihin uskomuksiin kuten Hiitenkallio, Hiidenlinna, Hiitensilta...

Hinkalo

laari, tila jossa viljaa aitassa säilytetään

- *Ja hinkalot ol viljaa täynnä*

Hinkka

Hinkki = maitokannu = peilari

- *Älä ny kaara sit maitohinkkaa*

Hippamoonit / Hippomoonit

pikkuleivät ym. pienet kahvileivät myös pienet voileipätarpeet juhlissa ja pidoissa

- *Ottakaas ny näit hippamoonia kanss'*

- *Jopas on monet hippomoonit tarjolla*

- *Ottakai nyt noit hippomoonii kans*

Hitto

lievä kirosana

- *Voi hitto ku harmittaa*

Hivahuttaa

lyädä nopeasti

- *Tais se vähä lyödä hivahuttaa*

- *Tekis niin mieli vähä hivahuttaa sit kuanoo*

Hohkanärri

haukkumanimi linnuille

- *En minä noita eri lintuja tunne, minusta ne on kaikki samanlaisia hohkanärriä*

Hokki

liukueste hevosenkengässä

- *Mannaas uudet hokit alle, ku on ihan jääkelit*

Hoksata

huomata, tajuta

- *On se toi Matti hyvä hoksaamaa*

- *Kyl se mut heti hoksai*

- *Sil pojal on hyvät hoksottimet*

- *Se ensin sen linnun hoksai*

Homeltaa

syödä nopeasti

- *Meirän Kusti se syärä homeltaa ruokaas*

- *Jokos sinä ny olet sen syädä homeltannu?*

Holli

ei aivan lähellä = hollin päässä, lähietäisyys

matkan päässä, esim. kivenheiton päässä

Hollitalo = kestikievarin varatalo tai aputalo

Hollikytyi = aputalon antama kievarikytyi

- *Se on hollin päässä täs meilt*

Hollihaka

kirvesmiehen työväline

- *Lyä se hollihakas kiinni, nii pysyy hirsi paikal'*

Hollilla

kohdalla

- *Laukase ny heti ku se on hollilla*

- *An menne vaa, kyl se on hollilla*

Hollitalo

kievarin lähitalo, josta sai hevosella hollikytyiä

- *Jost ei kievarist saa hevost, otetaa hollihevonon*

Honee

kylmä

- *Siäl Mäkelän salis oli nii honee olo*

Honkankolistaja

pitkä ihminen

- *On se Matti eri honkankolistaja*

Honkkeli

vähämielinen, oppimaton, vetelä, nuorehko, laiha hoippuen kulkeva mies

- *Taitaa koko miehenalku olla sellain honkkeli, tuleeko miestä koskaan.*

Hoosata

touhuta ilman suunnitelmaa

- *Se Selmahaa siäl hoosai ku soopan keittäjä*

Horahtaa

imeä tyhjää, valahtaa, valua nopeasti

- *Ei se mitään vettä nosta, se sillai vaa horahtaa.*

- *Jokos se ny horahti läpi (esim. sahti puppilosta)*

Horia

juoda äänekkäästi ja nopeasti, hörppiä

- *Äkkiä se vaa sen kaffiis juora horasi ja sitte lähti*

- *Siin se taas sit kaffiaas juora horii, eikä anna meitille*

Hornanhurttu

susi

- *Taas se hornanhurttu on käynny meirän lehmihaas*

Hosso

saunakylpy, johon kuului myös vihtominen (= vihdalla ripsutus)

Hosson saunaa = kylvytys lapselle

- *Hosson peppua, hosson selkää*

(*sanottiin lasta saunassa kylvetettäessä*)

Huakata

levätä

- *Ku soittaja huakai, me mentii piirileikkiä*

- *Tos penkil se aina huakai*

- *Se huokas aina siin välis*

- *Mun täytyy vähä huokaa, huakata*

- *Kyl se teki ahrreraan kasi välil töitä,*

vaa vähä huakasi välillä

Huinappasiaas

ilmanaikojaan, jouten

- *Ihan vaa lähti huinappasiaas kävelee*

Huina vainoan

aiheetta, muuten vain (erittäin vanha sanonta)

- *Se tuli huina vainoan meillä käymää*

Huissata

keinua

- *Siin se istu keinus ja hiljaa huissai ittettä*

Huitoa

esim. vihdalla ta luudalla

- *Eihää siäl ollu pirukaa, ku se oikee sil vihral huito*

Hullu

mielenvikainen

- *Sehää on perin hullu*

Käytettiin myös leikkipuhessa jopa rakastuneiden kesken:

- *Et saa, sähää oot ihan hullu ku heti enskerral*

- *Hulluks sä oot, ku must tykkäät*

Humanteri

huoleton, suruton

- *On se vaa toi Jussi sellain humanteri, jua ja rällää*

Hunsvotti

eräänlainen lurjus ja huono raha-asioissa jopa pikkurikollinen, huonotapainen, vastuuton, epäsosiaalinen

- *Se on sellanen hunsvotti, menetti perintötalonsakin.*

- *Se Heikkilän Kalle on koko hunsvotti*

- *Se poika haa on sellain kaiken maailman hunsvotti*

Huolema

kuoririkko puussa

- *Tost kuusest on kuori pois, siihen tulee huolema.*

Hurahtaa

mennä nopeasti ohi

- *Ja tunti siin mennä hurahti...*

Hurskuta

kuohutu roiskuten

Esim. hapan kerma hurskuua kirnutessa

Huseerata

tuhlata, vähän hävittääkin esim. omaisuuttaan

- *Se on kova poika huseeraamaan, talo meni jo*

- *Ainahaa se niitten naisten kanssa huseeraa*

Hutasu

lyönti, isku myös ohi-isku tai huolimaton lyönti esim. mailalla

- *Kyl minä sit pari kertaa hutasin*

- *Ei se perin osunnu paikalle, se oli sellanen hutasu*

vaa

Hutoi

huono, heikko

- *Siitä tuli perin hutoi homma*

Huushollerska

taloudenhoitaja (nainen)

- *Ei oo muijaa, on vaa huushollerska*

Huulipenkki

kiristyslaite, jolla esim. puuastian vanne kiristettiin paikoilleen

Huusholli

talous

- *On tää meirän huusholli sellain pesä, että pitä*
polttaa

- *Se on rahakas se kartanon huusholli*

Huusi / Huussi

Kuivakäymälä = ulkohuane = pikkula

- *Se meni huusii häymää*

- *Se meirän huussi on jo perin mätä*

Huutia

haukkomisia, ehkä kuritustakin

- *Huutia minä sille annoin. Olla ny koko yä kyläs!*

Hyhmä

luonnonilmiö vedessä

- *Ny se koski piru taas hyhmää. (veteen muodostu pakkasella tikkuja ja sohjoa joka tukkii veden juoksun = alijäähtynyt vesi)*

Hylky

lievä kirosana

- *Voi hylky ku harmittaa*
- *Oh 'haa hyllyn tyly ihminen*

Hyppysset

sormet

- *Kumma pappi ku syä hyppysistään*

Hypätä

käydä nopeasti, juosta

- *Se hyppäsi tos naapuris alvariinsa asial*
- *Se hyppäsi Porvoos uuren rekoortin*
- *Ei se sit vasikkaa kiinni saannu, vaikka kuinka hyppäsi*
- *Vauhrilla se hyppäsi sen ojan yli*
- *Meirän poika on kova hyppäämään (=juoksemaan)*

Hyssy

pieni aika tai tauko kahden rupeaman välillä, rauhallinen hetki

- *Istutaa ny vähä hämärän hyssyä*

Hyssytellä

esim. tyynnytellä, hoivailla (lasta)

- *On se sit Kallees ihan liikaa hyssytelly*

Hyvänääs

etuisuutenaan, hyvänään

- *Pitäköön ny sen perunapellon hyvänääs*

Hyyry

vuokra

Hyyssätä

suojella, pitää luonaan

- *Ainahaa se sit sulhastaa hyyssätä*

Hyä

he

- *Hyä meni vaa ylpeest ohi*

Häi

no, niin, kyllä

Häi nii = samoin

- *Häi on se niinkii*
- *Häi niikka se on*
- *Häi kyl (kyllä = myönteinen vastaus tai luvan anto)*
- *Häi nii hää se onkii, puhut perin paikalle.*

Häijysti

paljon

- *Kävin saunas, mut siäl oli viäl nii häijysti tikuraa.*
- *Kyl se niin häijyä teki (= tehdä kipeää)*

Häikäle

lievä kirosana

- *Olihaa häikäleen koree likka*
- *Menihää häikäleen lujaa (= nopeasti)*

Häivännielu

heikko, hintelä

- *Sehää on ikäas ollu sellain häivännielu, mut lapsenkii vaa teki*

Häppä

lasten juoma, esim. maito

- *Älas ny itke, äiti antaa häppää*

Häppäräs

juovuksissa, puoliavoimet silmät

- *Oh 'haa se meirän ukko ollu sellases häppäräs jo koko viikon*
- *Silmät on perin häppäräs viäl, ku nukuin justii*

Härkinmylly

mylly, jonka, vesirattaan siivet ovat härkimen tapaan yläviistossa. Eräänlainen jalkamyllytyyppi 1700-luvulta.

Härkäkannut

tuloryypyt

esim. uuden työmiehen tullessa työhön juotiin härkäröyry eli härkäkannut

Härski

pilaantunut

- *Sen voi oli taas perin härskiä*

Härskiintynny

pilaantunut, esim. voi

- *Toi voikii härskiityi, mut voihaa sil viäl paistaa jotain*
- *Tää voi haa on perin härskiintynny*

Häränpylly

ympäripyörähdys

- *Lapset ne tos oljit häränpyllyä heittää*

Häthätää

nopeasti

- *Turssasin tos pyykin häthätää*

Hätiis

kiire, malttamattomuus, hätiköinti

- *Älä ny hätiis kuale, keritäähää täst'*

Hätää

nopeasti

- *No sehää kävi hätää*

Hävitä / Hävijäi / Häviäi

kadota, hukkaa, kulua turhaan

- *Se hävijäi ku tina tuhkaan*

- *Sen talo häviäi ihan käsii*

- *Se ny vaa häviäi johkuu*

- *Se häviäi sille vaa pual metriä*

Häviänny

unohtunut, kadonnut, loppunut

- *Ittestää se vaa on siit häviänny*

- *On se miälest häviänny (= ei muista)*

- *On se johkuu häviänny, ihminen kadonnut*

Hökästä

sanoa äkkiä, tokaista

- *Kesken puhettain se piru hökäsee siihen päälle...*

Hölkki

yksipuinen sikaruoka-astia, missä ruoka hapatettiin

- *Annas se sikähölkki tänne*

Hölstätä

puhua toisten asioita (eikä aina totta), juoruta

- *Tiäräthää sinä sen Marin, aina se puhua hölstää kylän asioit, kaikkia kuulopuheit'*

Hömpsötys

turha touhu

- *Toi on nyt taas sen meirän muijan hömpsötyksiä, ei siit tartte mitää välittää*

Hönkästä

puhaltaa voimakkaasti tai tehokkaasti

- *Sen juttuus se oikee hönkäsee, et varmastti kaikki kuulee*

- *Toi pohjatuul se vaa kipakasti hönkäsee*

- *Hyvinhää sun saunankiukaas hönkäsee*

Hönö

kasvot, naama

- *Kirkkaasti vaa veti hönöö kirkkomäijel*

Höppänä

vähämielinen, ei kuitenkaan hullu

- *Se niiten toinen laps on sellain höppänä*

Hörnee

jälkilämpöinen, esim. sauna kylpemisen jälkeen

- *Ei siäl mitää löylyä enää oo, mut onhaa se viäl vähä hörnee*

Hörppiä

juoda kiireellisesti ja äänekkäästi

- *Siit tassilt se sen kahviis kiiruusti hörppi*

- *Äläs ny hörpi sit kaffias, vaa jua ääneti*

- *Vartus vähä, mä hörppään ensin ton kaffin*

Hössöntössö

kevyt, kuohkea, esim. lumi

- *Ei se lumi mitää kannu, se on jo sellaißt hössöntössöö*

Hötö

kuohkeasta vaahtomaisesta aineesta

- *Toi pakkaslumi on sellaißt hötöö*

- *Oli vaa kuari päällä ja sisäst ihan hötöö*

Höveli / Hööveli

mukava

- *Siin vasta on höveli kauppias, se kiittää ja pokkaa minullekkii*

I

Ihahhaa

Ihan

- *Ihahhaa vilmehtii = Kylläpä (valo) vilkkuu*

Ihmii / Ihmiin

ihminen

- *Yks vanha ihmii sano nii*

- *Sehää on kuulema sellain rahaihmii*

- *Ei ihmiin sais koko siunaaman aikaa olla kuljon pääl*

Ihmisiks

kiltisti

- *Oles ny ihmisiks, mitäs sit vieraakkii jo sanoo*

Ihve

lima, esim. valkoinen hikiaines, joka limauttaa hevosvaljaat. Myös naisten sukupuolinen eritn

Ikipaasit

pitkät aisat, hevosrattaat.

- *Ota ne ikipaasit heinänhakuun*

Iijetä / Ilkiäis

viitsiä

- *Menishä sit riijullekkii ku ilkiäis*

Ilkumas mallis

työn pahin (vaikein) kohta

Käytettiin myös ilmaisemaan taudin käännekohtaa

- *Se on nyt just ilkumas mallis*
(esim. kuljetuksen vaikein kohta)

Iloit

iloita, pitää hauskaa

- *Kyl se fikka iloit osaa*

Ilvessusi

suden ja ilveksen risteytys, jonka sanottiin oleskelleen Saaren kylän metsissä

Imali

emali, lasitus

- *Se imali perin lohkes pois*

Imelä

makea, imelälimppu

- *On tä sahti jo liikaa imelää*
- *Tol Kallel on usein perin imelä ilme*

Imeläjauho

mallasjauho

- *Teekkös sinä kaljas siit imeläjauhost*

Imeläkivi

sokeri

- *Pannaas ny tät imeläkivee joukkoon (=kahviin)*

Imisä

emakkosika

- *Meirän imisä se teki 16 porsast*

Inahtaa

olla hiljaa

- *Niin oli vaa aloillaa, ettei eres inahtannu*

Insatsi

edus, naisten käyttämä usein pitsiä ja röyheläitä ommeltu muuten irtonaiseen etuosaan.

Irki

irti

- *Taas se koiran piru pääsi irki*

Istuviltee

istualtaan, istuen

- *Se lensi istuviltee ja sitte nurin*
- *Istuviltee vaa neuvo*

Isäin

isä

- *Min isäin sen teki (Levantoon kylä)*
- *Mu isäin'hää oli nikkari (= puuseppä)*
- *Isäin'hää paransi kivut puhaltamal*

Itte

itse

- *Ei hää se meinannu selviä, mut ku minä itte menin jooaa selvis asiat*
- *Ny se otti ittees (= suuttui vähän)*
- *Peilist vaa kattoi itteetääs, ei siit tyähän ollu*
- *Meitil on kaikki ittel, sano kerjäläinen*

Itteolevainen

itsellinen, mäkitupalainen, vähäväkinen

- *Ehhä minä mikää itteolevainen oo - sano Riihimaa, kun kirjuri pitäjäkoukukseen ilmoitti liian pienen manttaalimäärän*

J**Jaaha**

jaa, kun hyväksytään jokin mielipide

- *Jaaha, no täähää onkii ihan uus juttu*

Jaakata

ajaa takaa = vainotai, ahdistaa

- *Se Miinaa vaa yritti ja perin jaakai sit*
- *Kyl ne poliisit sit jaakasi viimeyönä*
- *Ajokoira jaakasi sit rusakkoo*

Jaanata

hidastella

- *Se miäs jaanaa niin töissään niinku puheissaankii*
- *Se Matti on sellanen jaanaaja*

Jahkata

ajaa takaa, lievästi ahsitelee

- *Aina se minua jahkaa, miä lopult jo sit pelkäsin, sano Kaukalammin likka*

Jahkailla

viivytellä, aikailla

- *Kyllä se sitte jahkaili sen oston kanssa*

Jahnustaa

tehdä työtä hitaasti

- *Kalle se vaa kaivaa jahnustaa*
- *Julman suuret kivet siel hiljaa mennä jahnusti (kerrontaa myllynkivistä)*

Jahdata

vaania, pitää silmällä

- *Koko illan se jahtasi meirän Mikkoa*
- *Sit meirän pellon jänistä se haulikol jahtas*
- *Tot Annia se jahtaa, pyrkii vissii vävyks*

Jahti

metsästys

- *Siäl se on taas jänisjahris, tai vaan jahris*

Jahvetti

kurna, kurri, kuorittu maito

- *Jahvettia meil vaa vasikoil juatetaa*

Jakku

päällystakki

Pyhäjakku, talvijakku, kesäjakku, arkijakku

- *Tierätteks tee, sil oli punanen jakku päällä kirkos*

Jalkain

jalka

- *Min jalkain men poikki (Levantoo)*

Jalkajuoni (1)

monta tehtävää tai asiaa

- *On täs toimitettavana monta jalkajuonta*

Jalkajuoni (2)

Asian hoitoa vähän kiertoteitse (vertaa jalkakamppi)

- *Pakkohan se oli hyväksyä kun se käytti jalkajuonta apuna*

Jalkumet

jalkineet

- *Se on tosi rikas, sil on monet jalkumet*

Jassoo

jaaha, jaa

- *Jassoo, vai niin se asia sit lopulta oli*

Jemtti

täsmällinen

- *Se on ny jemtti nii - sano Karola, kun kieltäytyi alentamasta hintaa*
- *On se vaa jemtti miäs, toi Kustaa*

Jenka

kierre

- *Siin tapis on 5/8 tuuman jenka*

Jestas

siunailtaessa, päiviteltäessä

- *Jestas sentää, sehää tuli pian*

Jestas perhana

lievä kirous. Lienee johdatus sanasta Jeesus

- *Jestas perhana, sano Ojalan Matti*

Johku / Johkuu

johonkin

määrittemätön esim. paikka = jonnekkin

- *Mennääks johku illal*
- *En minä tierä, johkuu se meni*
- *Johkuu senkii rahat hävis*

Jojes / Jojest

joessa / joesta

- *Jäähää on jo jajes*
- *Nouses ny jo ylös siält jojest uimasta*

Jokeltaa

äänellä, esim. lapsi

- *Ei se viäl puhua osa, vähän joteltee*

Jokka

jotka

- *Ne hää on samat miehet, jotka oli meil öylön*

Jolee

kolea, kylmän kalsea ja ehkä kosteakin, raaka ilma

- *Kyl on jolee ilma*
- *On se aamul vähä joleet, ku on jo syksy*

Jollottaa

itkeä ulvomalla

- *Iso poika ja niin vaa itkee jollottaa*

Jolu

Kanki = siitin = puukanki

- *Pistä se jolu sen kannon juuren alle niin kyl se siit ylös nousee*
- *On sil Matil perin mahrotoin jolu*

Jomottaa

vähäisestä kivusta: kolottaa, särkeä

- *Taitaa alkaa hammassärky, ku on jo pari päivää jomotellu*

Jonkuset

jotkut

- *Kyl sit jonkuset käytti talvitiänään*

Jouruttii

jouduimme

- *Mee vähä eksytii ja jouruttii tonne takapellolle asti*

Joutaa

ehtiä, olla vapaa menemään

- *Jouti se Mikko mennäkii, oli täs jo perin liiaks*

Joutua

nopeasti

- *Tua joutua apua*

- *Oikee helvetin joutua*

Juahee

loiva rinne, hidas puhetapa

- *Siin järvenpuolel se rinne on sellain juahee*

- *Silt tulee se juttu sillai juaheesti*

- *Oh'haa juahee mies (hitaasti liikkuva)*

Juasta

käydä yhtenäin

- *Meil hää se on alkannu juasta perin yhtenää, vissii ton flikan tähren*

Jumalanvilja

rukiin vanha nimitys

- *Kohtele poika sitä jyvääkasaa kunnioittaen, se on Jumalanviljaa*

Jumpo

auton ykkösvaihte

- *Aja jumolla vaa, kyl se siit silii, sano Lavikainen*

Jumpru

tilavuusmitta 1/32 kannua 8,179 cl Ruotsin vallan aikana

Junnata

vetää hitaasti, kulkea hitaasti voimalla

- *Siin se vaa mennä junnaa vastamäkee ylös*

Juoppo

ahkera viinan käyttäjä

- *Se miäs on perin juoppo*

Juoppotukki = uppotukki, Jokiuitossa vettynyt tukki, josta vain toinen pää on kolmiona näkyvissä

Just

juuri tällä hetkellä

- *Kello on just kuus*

Justeerata

pätkiä määrämítőihin, säätää

- *Ne lankut täytyy viäl justeeraa tasajaloille*

- *Se koittaa justeeraa sen oikealle kohralle*

Justii

ihan, juuri, tasan

- *Kattomati se osu justii keskelle*

- *Se lähti (ihan) justii*

- *Se oli justii sata markkaa se koko rätinki*

Justii (2)

heti (paikalla)

- *Lähre ny justii eikä viirestoista päivä*

Justii (3)

äskettäin

- *Miä heräsin justii*

Jusunaut

lievä kirosana

- *Jusunaut, ku harmittaa*

Juuhaa

kyllä, tietävämmän puhujan lauseen alussa

- *Juuhaa, tulin se poika ajois kotiin*

(oikaisumielipide aikaisemmalle tiedolle siitä, että poika olisi ollut koko yön poissa)

Juurtajaksain

kokonaan, lopullisesti

- *Ja nyt selvitetään tää juttu perin juurtajaksain*

Jylistää

ukkosesta: jyristä

- *Tual etelänpualel se jylistää*

Jähkee

jähmeä, hidas

- *Se pelto oli pirun jähkeet kyntää*

- *Kyl se sonni hyvä vetäjä on, mut auran eres vähä jähkee kulkonen*

Jälest

Jälkeen

- *Ei käy, vasta joulun jälest*

Järin

erikoisen

- *Niiren hinnatkii ol nii järin korkeet (Hautjärvi)*

Järki'ää

lopullisesti, kokonaan

- *Järki'ää se ny men pois*

Jäärytellä

matkia esim. toisen puhetta tai tapaa

- *Älä sinä aina jääryttele sit Heikkiä, eihää se sille puheelleen mitää voi*
- *Oh se vaa väärin sellaista puhevikasta jäärytellä*

Jääryttää

jähdyttää

- *Täytyy toi maito ensin jääryttää*

Jööti

metallivalos, paksu rautamassa

Jööteinä entisaikaan tuli raakarauta pajaan

- *Kylläpä tää rautajööti painaa*

Jöö

Komento, kuri

- *Piräs sinä Ville vähä jöötä, ettei kukaa saa kipeet*

K**Kaahata**

ajaa nopeasti, laittomasti

ajaa takaa, esim. eläimiä

Kaares

”olla kaaressa”, jossakin olotilassa

- *On se viäl kipeen kaares*
(= *tuntee vielä kipuja, mutta on jo toipumassa*)
- *Se on nii sen naisen lemmen kaares*

Kaarike

kuusen oksa, ilman havuosia

Puuastian vanteena käytettiin myös kaariketta.

- *Jos vähä vetelen tol kaarikkeel*

Kaasi

luontaisetu palkkaan

- *Paas renkille kahdet kaasit*

Kaatua / Kaaru

mennä kumoon, nurin,

- *Äläs nu vaa kaaru siin liukkaas kohras*

Kaaveli

se rakennuksen kolmionmuotoinen osa, mikä on n.k. tasavarvin yläpuolella

Kaffeli

haarukka

- *Meirän poika se jo syä kaffelin kanä*

Kaffelisahra

kyntöväline, jossa sahrat ja asetettava luotain

Kaffi

kahvi

Iltakaffi tai komenkaffi

Kaffipannu

kahvipannu

- *Tu iltakaffille tänää, panee se muija kaffipannun päällä siin kuuren aikaa*

Kahistaa

pitää kahisevaa ääntä esim. talvella, kun suojan jälkeen tulee pakkanen ja lumen pinta alkaa kulkiessa pitää kahisevaa ääntä

Kahna

myllykoneiston se osa, joka on kivien ympärillä

Kahnata

ottaa kiinni pyöriessään

- *Siihen haarukkaa se kumi kahnaa*

Kahren / Kahrestaa

kahdestaan, kahden

- *Oli kahren sen flikan kanss*
- *Kahren aikaan on sitte ne kaffit*
- *Eikä me eres kahrestaa jaksettu sit nostaa*

Kahrin

kahtapuolta

- *Kahrin sil on voita leivänpääl*

Kahteksan / Kahreksan

Kahdeksan (esim. Levantoolla)

- *Iltä oli siin kahteksan paikkeil*

Kahveri / Kafferi

eteiskomero

- *Ne filit on siin kafferihyllyl, ota siält*

Kaiffari

epäluotettava henkilö

- *Älä usko sen puheita, se on koko miäs sellain kaiffari*

Kaikale

kappale, kaistale

- *Pani se salama sen puun perin kaikaleiks*

Kaire

pirta

Kangaspuun osa, jonka läpi loimet kulkevat

- *Täähää on kahreksankymmenen numeron kaire*

Kajee

kuulas, esim. syksyn kuulaus on ilma, jolloin esim. äänet kuuluvat kauas.
- *Oh'haa nii kajee ilma.*

Kakkulat (1)

silmälasit
- *Se pani oikee kakkulat nenälles*

Kakkulat (2)

Hevosien vetovälineet (= aisayhdistelmä)

Kakluuni

kaakeliuuni, myös muu kamarin pystyuuni
- *Jo on Jussilas komee kakluuni*

Kalaasit

pidot esim. ruokahäät
- *Piti se Eemeli kovat kalaasit*

Kaljama

sulamassa oleva jääkeli (= liukas keli)
- *ja pihat oli sellasel kaljamaal, oli siinä pystyspysyttelemist*

Kallellii

kalteva, vino
- *Sinun kuarmashaa on perin kallellii, ei sunkaa se vaa kaaru*

Kallita

pajoittaa eli terätä kirves takomalla
- *On toi kirves nii kalso ja tylpaks kulunu, täytyy vierä se sepääle, että se saa sen kallita*

Kalso

tylsä (ei terävä)
- *Tää kirves on perin kalso, eikä pysty puuhun*

Kalttaus

karvan poisto siasta teurastuksen aikana

Kaltti / Kalttipossu

salvattu, kuohittu, kivekset poistettu
Nimitys koskee ennenkaikkeaa urossikaa
- *Kyl on toi kalttipossu kasvannu*
- *Tää kalttipossu se hyvin lihoo*
- *Nii tuli Oskusta kalttipossu*
- *Toi meirän ruunahaa kaltatti jo perin varsana*

Kalu

työväline esim. höylä, miehen sukupuolielin (siitin)
- *Salmen Kallen kalu onku viikon vanha sikaporsas, vaikkei se röhki*
- *Sil on sitte komee kalu*

Kalupakki

työkalulaatikko, kannettava
- *Tua se kalupakki tänne*

Kalvetus

anemia, kalvetustauti, sairaan kasvojen kalpea ilme

Kamala

pelottava
- *Se miäs on perin kamalan näkönen*

Kamittaa

kiirehtiä
- *Koitos ny vähä kamittaa niit lehmiä, et päästäis vähä kiiruummin kotiin.*
- *Mens kamittaa toi rakki pois pihalt*

Kampsut

esim. vähäinen henkilökohtainen varustus entisaikaan
- *Nyytis sil oli kimpsut ja kampsut mukana*

Kananpolku

pilkkanimi, pieni polku
- *Sehää ol vaa sellaiست kananpolkuu se sinne mökille menevä tiäkki*

Kanavaras

ihminen, joka kulki paljasjaloin (avojaloin)

Kanisteri

peltiastia, esim. viinakanisteri
- *Se tul illal meille ja sil ol pual kanisterii viinaa*

Kankee

jäykkä, huonosti taipuva tai oppiva, taipumaton
- *Sin niskaishas on perin kenkee (Levantoolla)*
- *Sil oli niin kankee selkä*
- *Se oli vähä kankee oppimaa uutta (hidasjärkinen)*
- *Se on sellain vähä kankee ihmiin*
- *Sehää kävelee niin kankeesti*

Kanki

jäykkä puu, tai rautakanki
Käytetään kiven väännössä esim. peltoa raivattaessa
- *Anna minulle vähä sit kankee*

Kankku
istumalihas
perskankku

Kankot
parret,
Riihen orret, joille sitomat asetettiin ahdettaessa

Kantsukka
risu, vitsa, kuritusväline
- *Jost ei on kiltisti, nii kantsukka tanssii sun takapuas pääl*
- *Jost tos vähä kantsukalla vetelen*

Kantti (1)
kulma, särmä, puoli
Kantti (kone) särmäsaha
Toiseltkantilt (= toiseltapuolelta) esim. asiaa.
- *Nähkää ny se toiselt kantilt*
- *Se on neliskanttinen (= nelikulmainen)*

Kantti (2)
leivän reunaosa

Kapine
esine tai laite
- *Sil oli monenlais kapinetta matkas*
- *Jo oli kummalliin kapine, mikä lienee mokoma rakkine*

Kapostat
Silityslaite, vaatteiden silitysvälineet, Kapuslauta ja tukki

Kappa (1)
pyörän keskiosa
- *Sinun rattaanpyörän kappa on halki*

Kappa (2)
tilavuusmitta, esim. 5 litr.
iso ja pienikappa
- *Otan yhren kapan perunoi*

Kaprokki
miehen takki
Taitakkos illal päälles sen uuren kaprokin

Kapulainen (1)
neliniitinen kangas, kankaan kudontatapa
- *Tehtii oikee kapulaisest pellavakankaast pojalle kapiolakanat*
- *Ohhaa tuhtia kankas ja kurottukii perin kapulaiseks*

Kapusta
tapin, pesukarttu
Kapusta on se latikka, millä pyykkiä hakattiin krenkun päällä.

Kapustukki
silitysvälineen tukki osa, pyöreä puu
joskus myös molemmat osat, lauta ja tukki yhdessä muodostivat kapustukin tai -tukit

Karakuusi
vähäöksäinen kuusi, korpikuusi
Karakuusesta tehtiin kaikki puuastiat

Karhe / Karhio / Karho
pellolle koottu heinäkasa
- *Menes ajaa ne peltoheinät karhioille (= karheelle), kyl väki sitte pistää ne seipäälle*
- *Lyä se seiväs siihen karhon viereen*

Karhunpalvelus
vahingollinen toimi
”teki karhunpalveluksen”
= saattoi toisen pulaan, esim. taloudelliseen
= tarkoitti hyvää, mutta se kääntyi pahemmaksi
- *Tekihää eri karhunpalveluksen, vikitteli muijan salaa*
- *Karhunpalvelus se hyyrysoipimus Villelle oli*

Karisteet
esim. heinän loput, pätkät
- *Ei siäl laros mitää heinää ollu, vähän karisteit lattial*

Karitta
karitsa
- *Sil emälampaal on karitta peräs*
- *Tekihää uuhi nätit karittat*

Karkee (1)
pihamaa, pellonsivu tai kulma, joutomaa
- *Levitä ne siihen karkeelle kuivumaa*
- *Tee se seiväskasa sinne karkeelle, niin ei oo tiellä kyntäissä*

Karkee (2)
ei hieno
- *Tää kangas tuntuu niin karkeelt kätee*
- *Tää santapaperi on liikaa karkee*

Karottaa

kadottaa, hukata

- *Uuren kelloos se heti karotti*
- *Paljo vertaas se karotti*
- *Se riivattu karotti sen kultasormuksen*

Karotti

kastikemalja, astia

- *Ja karotis oli paksua soosia*
- *Tuas se siniin karotti. pannaas siihe tää veskunasoppa*

Karpio (1)

kuivan aineen vetomitta = 10 kappa

- *Myyskentelen nyt vain karpiokaupalla*

Karpio (2)

karho = pitkä heinäkasa heinänteon aikana pellolla

- *Antaa sen nyt olla karpiolla (karhiolla), että vähän vetääntyy (= kuoltuu = kuivuu)*

Karssele

pieni komero

- *Tuhmat pojat pannaas karsseliin häpeemää*

Kartiini

verho, ikkunaverho

- *Saarisen kammaris ol virkatut kartiinit*

Karttu (1)

tapin = lyömäase, puinen kepakko tai maila, pyykki-

kartttu = pyykinpesuväline

- *Karttulla se lyörä humautti*

Karttu (2)

piiloleikki, myös leikissä käytetty puumaila,

Leikissä huudettiin:

- *Karttu kotona miähet mettäs, mut en tierä missä ne on*
- *Karttu varastettu, kaikki pelastettu*

Karttuumi, kartuuni

ohutta kesäkangasta, miesten pukukangas

- *Panes nyt yllesi se punainen karttuumi pusero*
- *Sil oli oikee karttuunipalttoo kii*

Karussa

paossa, piilossa, luvatta poissa

- *Sehää oli karus monta vuotta*

Karvareuhka

vanha turkislakki

- *Matil oli vaa se vanha karvareuhka päässä vaikka muil oli hatut*

20

Karvottua

rikastua

- *Tyhjähää seperin oli, mut siin Mattilas se on karvottunnu*

Kaseiini

kurnasta valmistettu nappien ja kampujen raaka-aine

Kassoset

Kaksoset

- *Ompas nätit kassostytöt*
- *Meirän uuhi teki kassoset*

Kastaa

- *Ottakai pullaa ja kastakai (kehoitus)*

Kasti

kastike

voikasti = voista valmistettu kastike

Kastrulli

kattila

- *Teilhää on piäni kastrulli*

Kasuta

kasvaa

- *Hyvinhää se ruvis kasu mennä vuonna*
- *Toi puu'haa on kasunnu perin nopeestaa*
- *On se vähä kiarokskii kasunnu*
- *On se poika viimekerrast kasunnu*

Katella

Katsella, kulkea riiulla

- *Jussi se olko katella tot meirän Liisaa*
- *Ei se kattelematta sit taloa ostannu*

Katku

pistävä, paha haju

- *Kyl siit maapalost tulee paha katku*

Kato

katovuosi

- *Viimevuonna oli täys kato, viljaa ei saatu yhtään*

Kattelee

katselee, katsoo

- *Se kattelee isännänpaikkaa*

Kattoa

katso

- *Katto ny vähä eteen, ettet perin päin lennä*
- *Kato, sopilks tää pusero mulle*

Kauhee (1)

mahdoton, kamala, hirveä

- *Oh'haa kauhee nylkyri (= kauppias)*
- *Jussil on ihan kauhee ase, sano Liisa*
- *Se oli kauhee junaonnettomuus*
- *Voi kauhee, ku minua pelotti*

Kauhee (2)

valtava, suuri, kova

- *Olhaa kauhee myrsky*
- *Sil on ihan kauhee pää*
- *Kauhee peti, onkost tääl kiviä alla*
- *Jo on kauheesti ihmisiä*

Kauppuri

esim. kulkukauppias

- *Ja samas oli kauppuri meirän pihas*

Kaussi

jauhokauha

Puukaussi, kokonaan puusta valmistettu jauhokauha, työkalu, jolla laitettiin jauhoja pussiin

- *Oikeehaa sinul on puinen jauhokaussi*

Kausta

kelkan jalaksen (reen) yläpuolella oleva samansuuntainen puuosa

Kehnätä (1)

olla lähellä, kyhnyttää, hinkata

- *Siih hää se Mikko kehnää se Maijan kyljes*
- *Katos ku hevoset kehnää kaulaas puuhun*

Kehveli

huono

- *Sen ol porakii sellain perin kehveli*
- *Ei sit ny enää voi pyäräks sanoo, on se nii kehveli kapine*

Kelju (1)

kettinki, ketju

Lehmän keljut

Kelju (2)

epäsopuinen ihminen

- *Sil on nii kelju luonne*
- *Se on kelju asia hoitaa (=ikävä hoitaa)*

Kellottaa

oleskella

- *Siin se vaa olla kellottelee ko Sareenin leipäsusi*

Kelvata

välttää

- *Kyl ne vanhat kenkät sille välttää*

Kenkitys

kengitys esim, kun hevoselle laitetaan kengät

Myös rakennus kenkitetään = uusitaan hirsirakennuksen alimmat hirsikerrat

Kenkki

ilmaisanti tai ainakin edullinen asia, lahja

- *Sehää sai sen perin kenkiks*
- *Ei se sentää taloos perin kenkiks antannu*
- *Eihää ny kenkiks mitää, miä hää maksan kyl*

Kenkku

ikävä, epämiellyttävä

- *Oh'haa kenkku ilma (esim. myrsky tai sade)*
- *Maija ol sitte kenkku ihmiiin*

Kenkkäri

miestarjoilija suurissa juhlissa/pidoissa

- *Kyl siin kenkkärit lensi, ku meirän flikan häitä pirettiin Iso-Mattilassa*
- *Tää on nyt kenkkärien valssi, ku se soitetas kolmanneks häissä*

Kenkärajat

vanhat kengät

- *Korjaas poika noi kenkärajat pois jaloist*

Kepakka

puintiväline, jota käytettiin porttipuinnissa (= portti on puintiaiusta)

n. 1,5 m pituinen ja 30 mm paksuinen koivusta tai pihlajasta tehty, vähän väärä keppi (lyöntiase)

Kepuli

ei luotettava esim. ihminen

- *Se on sellain kepuli koko miäs*
- *Ol vähä kepulikonsti, se talonosto*

Keritä

ehtiä, ennättä

- *En ny kerki tulee, on kiirus kotona*
- *Joka paikkaahaa se Miina kerkii*

Kernu

ystävällinen

- *O'haa se Mari sellai ihmiskernu*
- *Hevoskernuhaa se meirän Jussi on*

Kesanto

vuoroviljelyn levossa oleva pelto tai sen osa

- *Matinmaa on ny kesantona*
- *Ja sinä se vaa pirät muijaas kesannos*

Kesseli (1)

kori (harvahko)

- *Paa ne ruumenet siihen kesseli*

Kesseli (2)

esim. hatara huone

- *Ei hää se sellain kesseli lämpyst pirä*

Kessi

kori

- *Toi perunakessi on perin täys*

Kestää

kestää

- *Eihää se jää viäl kestäny, sinne se meni uppeluksii (hukkui)*
- *Eihää semmosil hampail mitää kestäny purra*

Ketta

pieni aitaus, karsina

sikaketta, lammasketta, jossa eläintä pidetään talvetta

- *Paas ne lampaat sinne omaa kettaas*

Ketteri

rimpsu

Kapea, rypyttetty naisen hameeseen ommeltu lisäke

Kettinki

ketju

- *Laitas ne kettinkit siihen naulaan*
- *Sil oli lehmänkettinki käres*

Kiahua

Kiehua

- *Jokos se vesi kiahu?*
- *Kyl sen sisu kiahu*

Kielellisvilja

eteisvilja = helpeet ja kevyet jyvät

- *Otahaa talteen toi kielellisvilja, saa siitä apetta eläimille*

Kierre

olkikierteet (= sitoman side)

lyhteen olkisidos

Kiffeli / Kihveli

kevyt lapio, yhdestä peltilevystä muotoiltu

- *Levitä se santa sil kiffelil*

Kihelmöidä

kirvellä, innostuksen tunne

- *Oikee siin syränalast kihelmöi, ku niin koreen likan näki*
- *Kyl se selkänahka kihelmöi, ku piiskaa sai*

Kihnuttaa (1)

Hangata

- *Se haapa kihnuttaa sit omenapuuta,, täytyy kaataa pois*

Kihnuttaa (2)

elää puutteessa, on vailla

- *Siinhää aika mennä kihnuttaa, köyhyyt on ja sairautta*
- *Mari se vaa Kallen kans elää kihnuttaa*
- *Siin se perin kyljes aina kihnutti, mitä lie tarkottannu*
- *Tais sil olla jotain mieles ku se minuu kyljest kihnutti*

Kiiru / Kiirus / Kiiruu

kiire

- *Sil on aina nii pirun kiiru*
- *Se men kiiruusti*
- *Sll on aina sellain kiirus, menee ku olis tuli persees*
- *Sil on aina niin pirun kiirus, ette ehri taakkaas kattoo*
- *Siihen senkii kiiruu loppu*
- *Mes ny kiiruusti puarii*

Kiivu

levy, esim. Pöydän kiivu = pöytälevy

Kilomeetteri

kilometri

- *On sinne pari kilomeetteriä*

Kimahuttaa / Kimauttaa

iskeä

- *Salama se tohon kallioon kimahutti*
- *Sanoa kimahutti päin naamaa*
- *Lyärä kimautti sit päin pläsiä*

Kimee

äänestä: korkea, kimakka

- *Sinun pajupillissäshää on kimee ääni*
- *Se puhuu sil taval kimeesti*

Kimo

hevonen, jonka karva on vaalean täplikäs

- *On se toi sun hevoses sellain kimokarvane*

Kimpsut

esim. kannettavassa nyytissä olevat palvelijan henkilökohtaiset tavarat

- *Sil oli kaikki kimpsut ja kampsut jo mukana. Meinas vissii jäärä asumaa.*

Kimpus

Lähentelee väkisin esim, mies naista

- *Aina se Matti on sen Maijan kimpus, vaikkei se Maija siit välitä*
- *Sen asian kimpus se jaksaa touhuta*

Kinkama

pieni mäki tiessä

- *Se tuli vastaa siin kinkaman päällä*
- *Se kilometripylväs on heti ton kinkaman takana*

Kinttu

jalka

- *Min kinttuin on nii kipee (Levantoolla)*
- *On sillä köykäset kintut ja tanssiikki kaikki vinterskat*

Kinttupolku

jalkapolku

- *Laps kipitti kinttupolkuu*
- *Ei sinne Miinan mökille mitään tietä mene, selloin kinttupolku vaa.*

Kipakka

tulinen, äksy, tuima, äkkinäinen, pikkuvihainen

- *Siin on sitte äksy ja kipakka eukko*
- *Sulhaa se on kipakka akka*
- *Ol se vaa kipakka ukonilma*

Kipee

Sairas, aristava , pakottava

- *On toi jalka ollu kipee jo pari viikkoo*
- *Kyl se on nii kipee, valittaa yötä päivää eikä tu eres uni sen silmää.*
- *Tot sormee niin aristaa ja jomottaa tost kynnen vierest, mut on se koko sormi kipee*
- *No ny se Manta on tullu kipeeks*

Kipeenkaartees

huono-oloisena olemista

- *Ei tullu lährettyä kun olen ollu sellases kipeenkaartees koko viikon*

Kipeit / Kipeet

loukkaantui

- *Veikko sai kipeet*
- *Veikko on viäl kipee, sen molemmat jalat sai kipeit ku se kaatu nurin*

Kiperä

hankala, vaikea

- *Oli se vaa niin kiperä paikka, putoo meinasin*

Kita

suu, menoaukko

- *Sil oli perin kultaset hampaat siin irvisteleväs kiras*
- *12 piikkiä on sen tappurin (puimakoneen) kiras (syöttöaukossa)*

Kirkkomaa

hautausmaa

- *Sinne kirkkomaaha sit täst jo joutais*

Kirkotus

vasta synnyttäneen naisen uudelleen seurakuntaan otto, tai kirkkoonotto

Kirputella

poreilla esim. vesi ennen kiehumistaan

- *Ei tää viäl kiahu, vasta kirputtelee*

Kirrata

kiristää, olla ahdas, estää esim. hengityksen

- *Piru ku tää kaulus kirraa*

Kirstu

arkku, komfortti, ruumisarkku, kapiroarkku

Puusta taidokkaasti valmistettu, taotuin rautavahvikkein ja saranoin, sekä koristemaalauksin, usein vuosiluvulla ja saajan tai tekijän nimikirjaimin varustettu vaatteiden säilytysgrkku

- *Sil oli perin musta kirstu, vaikka oli nuari ihmiin vainajana*
- *Sil on jo arkut täys tavaraa*

Kirveshäkki

kirveiden säilytyspaikka

Usein reikälauta tuvan oven yläpuolella

Kistu

arkku = kivikistu

Puusta, jopa hirrestä valmistettu rakennelma joessa, rannalla tai koskessa, mihin voitiin kiinnittää puomeja, uittoohjaimia ym. Myös pienempi kannettava työkalulaatikko esim. kirvesmiehen käytössä

Kitakapula

lusikka (puulusikka)

- *Sil oli viäl puinen kitakapula*
- *Kitakapula, sano Iso-Hermanni puulusikkaa*

Kivifati

kivivati

Savesta polttamalla valmistettu talusesine (= laaja-reunainen kulho)

- *Se fili on siin kivifarıs*

Kivikistu

hirsinen rakennelma joen tai kosken rannalla tai saarella tai karilla. Se on kivillä täytetty puomien yms. kiinnityspaikka. Käytettiin mm. tukinuiton aikana Mäntsälänjoella

Kivisappi

sairaus hevosen kaviossa

Kiäli

kieli

- *Lehmäl on pitkä kiäli*

Kiärittää

vierittää, vääntää

- *Tarttis noo tukitkii jo jokee kiärittää*

- *Kyl se viäl koitti ittees kiärittää, mut samal se kuali*

- *Siin se maassa itteäs kiäritti*

Klaari

selvä, kirkas

- *Se asia on ny sitte klaari*

- *Tänään on taivas perin klaari (pilvetön)*

- *Tää sun juttus on ny klaari*

Klaffi (1)

Pikkupoikien housujen avattava takaosa. Usein kiinnitetty kahdella napilla

Klaffihousut = luukkuhousut

Klaffi (2)

= luukku, kääntyvä kansi vinolipaston kansi

Klaffipiironki

Klakotti

pää, päälaki, paljas pää, klakuainen

- *Semmonen klakottihaa se on ollu jo monet vuoret*

- *Se veteli sit klakottii, nii et veri lensi*

Klakuainen

pää, tarkemmin sen yläosa

- *Se kivi putos keskelle sen klakuaista*

Klanssata

heijastella, olla kirkas (= näkyy kuvajaiset)

- *Oikee haa ne ny klanssaa ku Piätilän Jussin saappaat*

Klapata

teroittaa esim, viikatetta lyömällä hieellä terää molemmilta puolilta

- *Oikeeks sinä osaat klapata viikattees*

Klapi

pilke = polttopuuksi pilkollu puupala

- *Otas ne kuaret pois siit klapiakasast*

Klappi

väljyys, esim laakereissa

- *On siin pyäräs vähä klappia*

- *On siin akselis vähä klappia, mut kyl sil viäl voi ajaa*

Klapu

varsta, viljan lattiapuinnissa käytetty lyömäase

- *Lyä poika tahrıs paris kanss ja anna sen*

klavun heilua

Klaseeri

kovapinta, kiiltopinta (esim. emaliastioiden pinta)

Klasi (1)

esim. toti

- *Otetaas nää klasit pois, että saaraa uus sekotus*

- *Otetaa tos pienet klasit*

Klasi (2)

Lasi, ikkuna kokonaan

- *Se katto klasist pellolle*

- *Se katto siit pienest klasist*

- *Klasihuanekkiin (kasvihuone) niil oli ittel*

Klasipotti

paksua lasia oleva tukevarakenteinen lasipullo

- *Klasipotıs sit viinaa sil oli*

- *Mäkeläs on oikee iso klasipotti*

Klas'kruunu

kristallikruunu

Klati

klani, paljas pää

- *Oh haa viety mettä klatiks (= avohakkuu)*

- *Aja vaa ihan klatiks (= tukka pois)*

Kleini

pieni, laiha ja hintelä

- *Se ol sellanen kleini miäs*

- *Se Annastiina on koko ikääs ollu sellanen vähä kleini ja valkoveriin*

Klempata

ontua, kulkea vinoon

- *Toi vasen pyärä vähän klemppaa*
- *Se klemppaa kävellessään*
- *Se klemppaa vaa sil kipeel jalallaa*

Klenkka

ontuva

- *Kyl se kiiruusti kulkee, vaik onkii sellain klenkka*

Klenkata

ontua

- *Siin se vaa mennä klenkkaa muitten kans.*

Kletuttaa

liikuttaa edestakaisin

- *Älä kletuta sit naulaa, se menee poikki*

Kliitu

liitujauho tai kiinteä liitukynä

- *Kliitulla sitä pestii ennen ikkunoitakii*
- *Pannaas pojat vähä kliitujauhoo sekaan*
- *Anna se kliitu tänne, merkkää ton tukiin*

Klimaski

saappaan pohjan ja koron suojanaula, isokantainen naula

Klimppi (1)

möykky, paakku,

- *Sen sopas oli sellassia klimppiä*
- *Tää veri 'hää, on jo ihan klimpissä*

Klimppi (2)

kasautuma, kasa, joukko, koostumus

- *En puuttunnu koko asiaan, ku ne käsitteli kaikki yhres klimpis*
- *Siin oli montaa ainetta yhres klimpis*
- *Ne Vainiot kulkeekii yhres klimpis*

Klinkka / Linkka

nilkka

- *Sen klinkka nyrvähti*

Klinkata

ontua

- *Pahasti se sit jalkaas klinkkas*

Klinkku

salpa, useimmiten parioven sisäpuoleinen sulkija

- *Pistä se klinkku päälle*

Klinkuttaa

kulkea ontuen

- *Siin se mennä klinkuttaa*

Klompsu

väljä, liian suuri esim. kenkä

- *Ne ihan klompsu sen jalas*

Klomssata

olla väljät esim. kengät

- *Ei minä niit pirä jalas, nehää perin klomssaa kävelles*

Klopo

kolho, käteensopimaton, väljä ja raskastekoinen

- *On niin klopo kenkä, ei se jalkaan sovi*
- *On se nii klopo jalas*
- *Nii klopo kirves ku jokil nuija vaa*

Kloppi

nuori poika

- *Et 'hää siä ookkaa enää mikää pojankloppi*

Klossi

isompaan osaan kiinnitetty pienempi puu pala, lisäalusta tai tuki. Esim. puujalassa on klossi. Klossi on usein myös kiilamainen.

- *Nostas vähä, että saan tän klossin väliin myös esim. seinään kiinnitetty irtopala:*
- *Pistä se naru sen klossin yläpuolelle*
- *Pane se klossi alle, niin saadan tämä suoraan*

Klotata (1)

esim. väljä rattaanpyörä akselissaan

- *Sinun Koneenmäntähää vähä klotaa*

Klotata (2)

sotkea avannolla tai lätäkössä

- *Mitäs siäl enää klotaat, tu sisälle*

Klunkata (1)

ontua

- *Haittaa ja klunkkaa eikä oo parempi ku muukkaa*
- *Matti se siinä mennä klunkkaa*

Klunkata (2)

pulpahdella esim. piimä siirrettävässä astiassa

- *Se (piimä) piti sellais outoo klunkkaamista koko matkan ajan*

Klunssi

paksunnos esim. kirveen varressa, ponsi
- *Sen sääres oli sellain kumma klunssi*
(= esim. kasvain, patti)
- *Ompa siinä kirveenvarressa komee klunssi*

Klupu (1)

paljaspää
esim. lapsen hiuksetonta päätä sanotaan klupupääksi tai pääklupuksi. Myös vaaran laki voi olla klupupää.
- *Kyl sen klupu kiiksi ku Naantalin aurinko*

Klupu (2)

puintiväline = varsta
Klupua käytettiin rukiita riihessä puitaessa

Kluukata

ontuu
- *Se vähä sillain kluukkaa kävellessään*

Klänninki

naisen puku, leninki
- *Sil ol sitte hiano klänninki pääl*
- *Onkos sinul taas uus klänninki*

Klänä

vino, klänässä = vinossa
- *Kyl on mökki pahasti klänässä*

Klöntti

paakku, kasautuma
- *Ajatuskii kulkee perin klöntis*
- *Tieällä oli iso räkäklöntti*

Klänällä

vinossa
- *Se mökki ol siäl mäjen kupees klänällä*

Klöpöt

paksut ja kömpelöt, esim. kengät
- *Ei niitä voi pitää, ne on nii perin klöpöt kenkät*

Knafti

vähän vajaa
- *Sen Hakalan Maijan maitomitta on aina vähän knafti*

Knappi

nappi
- *Paa ny poika knappis kii ettei vaa oris karkaa*

Kneppi

neppari, neppi
- *Pistäs ne kneppis kiinni*

Knippu

Kimppu, nippu
- *Ota siit toisest knipust*

Knoppia (1)

hakata kevyesti, laiskanlaisesti
- *Siin vaa hiljaa knopin, mut tulihaa siin vaa klapiakii - sano Sälinkään miäs*

Knoppia (2)

nippiä esim. ruokaa pieninä erinä
- *Äläs poika sinne viäl mee knoppii, kohta oikee syärää*

Knorri (1)

eräänlainen kahvin ja viinan seos
- *Paas muija kaffipannu päälle, me tehrää Kallen kans pari knorria*

Knorri (2)

korttipeli, seurapeli

Knuppi

nuppu
- *Oh haa toi pellavainen (= pellavaittiin) jo knupil*

Knupu

= klupu = esim. ihmisen pää
- *Meinashaa osuu knupuu*

Knyytti

käärö, paketti, nyytti
Kankaaseen kuljetusta varten kootut esineet, joka kangas on sitten sidottu kulmistaan
- *Sil oli sellain knyytti seläs*

Knyyttikestit

yhteisesti kootuista aineksista valmistetut pidot

Kohral

Paikalla
- *Pistä se siihen, ny seo on kohral*

Kohren (1)

kohden, päin
- *Se tul suoraa kohren päälle*

Kohren (2)

aika pian, kohta
- *Kyl se jo kohren pian tulee*

Kohtia

seulontaa, esim. roskien poistoa haravalla riihen puinnin jälkeen jyvistä tai kun jyväkasasta poistettiin haravalla oljet

- *Kohtikaa nyt naiset noo roskat, että voiraa tehrä uus alaus (= säätiö)*

Kohvootti

kapioarkku, yleisesti kuperakansinen

Koija

rakennettu, kevyt ja väliaikainen makuupaikka

- *Sinne koijaas se veti ittees piiloo*

Koikka

ripustuspuu

- *Veräs toi sika koikkaan, että saaraa sisälmykset ulos*

Koipi

jalka

- *Mun on toi oikee Koipi nii perin kipee*

- *Katkes ku kanan koipi*

Koivuniemenherra

risu, vitsa

- *Ny hiljaa, tai koivuniemenherra alkaa tanssia paljaal takapuolel*

Koju

rakennettu kevyt piilopaikka

- *Terriä siäl kojus vahtii*

- *Se kuju ol puussa*

Koketti

puvun yläosa, myös ylihienosti pukeutuva mies

Koli

pajahiili

- *Pistäs sälli niitä kolia ahjoon*

Kolipoksi

pajahiilien säilytyspaikka, erillinen tila pajassa

Kollaantua

hermostua tai rasittua liikaa

- *On toi vauva perin kollaantunnu, ku sille taitaa tulla hampaata, valvotti koko yän*

Kollata/ Kollottaa

Itkeä kovaäänisesti

- *Oikeen se leski alko haural kollottamaa*

- *Älä siin yhtää kollaa*

Kolottaa

Erilaiset särky ja kiputilat

- *Minun on tot jalkaani kolottannu jo monta viikkoo*

Koltti

kolttu, pienen tytön puku

- *Sil oli sitte nätti koltti*

Kolttu

naisen tai lapsen hame = arkipuku

- *Vaihra ny toi kolttus vähä hianompaa klänninkii*

Komffata

ahnehtia, rohmua

- *Kyl se omaan kasaas komffasi*

Komffojari

ahne henkilö

- *Se on oikee kova komffojari*

Komfortti / Komportti

arkku, kapioarkku

Usein pieni lokeroinen arkku, isompi kuitenkin kuin lipas (= skiini). Kupu- tai tasakansinen morsiusarkku

- *Sen komfortti oli oikee maalattu*

Kompineesi

Naisten alushame

- *Ai jai, eikai mun kompinesini nävy*

Kompukses

yhdessä, esim. osakkaat oy:ssä, salaliitto

- *Nehää oli samas kompukses alust asti, vaikkei sit heti tiäretty*

- *Vai oli se Ville sen Maijan kompukses*

Komputtaa

muistuttaa usein asiasta

- *Kyl se ny jaksaa siit samast asiast komputtaa.*

- *Se tyä ny komputtamisest parane*

Komtierata

määrätä, komentaa

- *Rahahaa se täs asias komtieraa*

Konffojata

rohmua, ahnehtia

- *Kyl se kaiken siit talost konffojas*

- *Luulis olevan rikas, ku aina joka kohras konffojjaa*

Konki

käytävä, tallin tai navetan keski- tai sivukäytävä
- *Lehmä makas keskel konkia*
- *Niitten rekolis (puutarhassa) ol oikee konki siin keskel*

Konkka

lonkka
- *On sitte konkka pirun kipee*
- *Täytyy perin konkata ku on toi ylänivel kipee*

Konstailla

vehkeillä, ilvehtiä
- *Aina se Aku konstailee, ei siit voi selvää saara*

Kontilleen

nelinkontin = polvilleen ja kädet maassa
- *Se pisti sen eres kontillee*
- *Se tuli vastaa sillain nelinkontin*

Konttikessi

ruumenkori, tai muu kookas selässä kannettava kori

Konttikessu

pärekori, jota voidaan kantaa selässä
siis on viillekkeet

Konttoori (1)

komero
- *Ota siit eteiskonttoorin naulast*

Konttoori (2)

toimisto
- *Siäl oli nii hiano konttoori ja vissii kymmenen konttoristia*

Konu

erikoinen, kummallinen
- *On vähä konu olo (=huonovointinen)*
- *Oh'haa perin konu (=onpa erikoinen)*
- *Oh'haa konua (= näyttää erikoiselta/ihmeelliseltä)*

Kopee

ylpeä, koppaileva
- *Johan on kopee miäs, käveleekin kun kukko*

Kopioimen

huonokuntoinen
- *Hakkasivat miähen perin kopioimeks*
- *Se on enää sellanen kopioimen*

Kopisti

konttoristi
- *Iso-vaari oli Senaatin kopisti*
28

Koppeli

pieni komero tai välikkö sekä peltoalue
- *Pistä ne voiaskit sinne koppeliin, ylimmälle hyllylle vaikka.*
- *Koppeliin pannaan tänävuonna hernettä*

Koppero

pieni huone, komero
- *Se on sellain pieni koppero asunnoks' mut oh haa jotain kumminkii*

Korahtaa

äänellä koreasti
- *Se kaatu siihen pihalle ja kerran vaa korahti ja henki oli pois.*

Koree

kaunis, nätti
- *Kyl on koree liina ja viäl täys pellavaittis kankast.*
- *Makaa ny vaa koreesti, nii paranet pijaa*
- *Vaikka oL nii huanoo heinä, mut söi ne sit vaa ihan koreesti.*
- *Koreesti se tuli peräs*

Korento

vesisaavin kantolaite
- *Ottakai miehet, Kalle ja Ville toi korento olallenne ja hakekais minulle saavi vettä*
- *Tuus kanssani, haetaa korentopelil vettä*

Koritoori

pitkä eteishuone
- *Se asu siäl koritoorin peräl*

Korkee

korkea
- *Katos ku kurjet lentää korkeel, tulee paksulumunen talvi*

Korveta

harmittaa
- *Ai piru ku minua korpee*

Korpiroju

pontikka
- *Elämää elettii ja korpirojuu ryypättii*

Korsteeni

avouuni savupiippuineen
- *Siäl oi sellain piäni korsteeni nurkas*

Korteeri

väliaikainen asunto
- *Se oli meil korteerii*

Kortteerimiäs

vuokralainen

Kortteli

maa-alue, yleisesti rakennettu
ruots. tilavuusmitta 1/4 tuoppia 0,327 l

Korvu

kuuro, pahasti kuulovikainen
- *Se Mari 'haa on perin korvu jo*

Kosla

laveri reen päällä = koslareki
Halkokosla = halonajossa käytetyt reet

Kossa

irtotukeista tehty suomustus esim. uittoväylän sivuun
tai rannan läheisyyteen

Kost

kiitos (Jumalalle)
- *Kost Jumala*

Kostyymi

puolipitkä takki
- *Ookkos naimaa menos ku on oikee pyhä kostyymi
päälläs*

Kotkakuusi

mutterioksinen kuusi, jolla on pitkät oksat. Kasvoi
aukealla paikalla. Oksista tehtiin astioiden vanteita

Kotkelo (1)

pilaantunut, esim. maito
- *En minä tät maitoo jua, täähää on perin kotkeloo*

Kotkelo (2)

olosta, voinnista: väsynyt, sairaantuntuinen
- *Tulenkohaa ny perin kipeeks, on toi olo niin
kotkeloa.*

Koto

koti
- *Kun min lähriin kotoolta (sanottiin Kaukalamilla)*
- *Sekii joutu jättää perin pakost oman lapsuuskoron*
- *Mikko se Maijalan otti koroksee (jäi asumaan)*

Koukkunokka

tuohikaton lammuskaiteen pidinpuu

Kovasti

lujasti, kovaa
- *Kyl se löi sit pirun kovasti*
- *Kovasti toi koirakii juaksee, meinaa saara ton
jäniksen kii*

Kraakku

teline, laite joka piti pataa avotulen yllä
- *Nostas ny se pata pois siit kraakust*

Kraakkua

äänellä käheästi
- *Siäl se vares kraakku Ryssänkiven mäjes (mäijel)*

Kraana

hana, vesihana, nosturi
- *Toi meirän kraana vuataa*
- *Pa se kraana kii*
- *Siäl satamas oli iso kraana joka nosti hiiliä*

Kraapata (1)

tehdä (puukolla) matala viilto
- *Ei se sit tappaa meinannu, vähä vaa varotukseks'
kraappasi*

Kraapata (2)

kulkea nopesti, kiiruhtaa
- *Sehhää ny vasta mennä kraappasi*
- *Jussikii tost mennä kraappasi, eikä eres vilkassu
meittiin päin*

Kraappa

teräväpäinen rauta, jonka avulla poistetaan esim.
ruoste ja vanha maali

Kraappari

jääkenkä
Hahkahihnalla jalkaan kiinnitettävä liukueste. Käy-
tettiin mm. polkukelkalla kuljettaessa potkimiseen.

Kraappia (1)

raaputtaa, raapia
- *Se pentu kraappi kaikki ovenpielet*
- *Ensin se vähä kraappi vastaa, mut puolest välist
kulki jo sovinnol*
- *Toiset siäl jo kraappi päätääs*

Kraappia (2)

tehdä tenää, olla vastaan
- *Ei siin auttannu Kallen vastaan kraappimiset ku
poliisi vei*
- *Yrittäähään se Ville vastaan kraappia, mut kyl
me se talo myyrää*

Kraatari

rääätäli

- *Meirän kraatarin sormes on fingerpori*

Krahnata

hangata, ottaa vastaan, ei luista

- *Toi sun pyäräshää krahnata kaffelii (=pyörän haarukkaa)*

- *Pahus ku toi pyärä on rakas, taitaa siäl joku krahnata*

- *Se krahnasi lujasti vastaan*

Kraka

haarainen oksa tai monioksainen latvus joka on kuivunut =keloutunut

- *Ennen se oli silee mettä, ny se on krakvoja täys.*

Kramppi

kouristus, aika-ajoin toistuva kouristustila

Krankku

laiha, luiseva ihminen tai oksainen puu

- *Ville on koko ikänsä ollu sellanen krankku, mut kyl se töitä puskee siin ku joku muu*

- *Piti kaataa toi pihakuusi pois, siit tuli lopult sellanen krankku*

Kranssi / ranssi (1)

seppele, hautaseppele, morsiusseppele, köynnös

- *Sen hautajais oli ainakii 50 kranssia*

- *Sil oli murttikranssi hunnun päällä ku se vihittii*

- *Hautaranssi lasketaan haudalle*

- *Koristellaan häähuanee katajakranssilla*

- *Täs on kukkakranssi morsiamen päähän*

- *Sil Matil oli niin koree kranssi, vaa havuja ja joku kukka - ku se laski sen äitiis hauralle*

- *Pannaa tost portin yli menee toi sammalkranssi*

Kranssi (2)

Uunin yläosan ulkoneva osa

- *Annas ne tikut siit uunin kranssilt*

Kranttu

tyytymätön, valikoiva, nirso, epäsovinnainen

- *Se meirän ukko on niin pirun kranttu sen ruuan suhteen*

- *Se on sellain kranttu - varsinkii sen syämisen suhteen*

- *On sil vaa niin kranttu muija, vaik' sellainhaa se oli jo flikkanakii*

- *Se on toi paavo sellain kranttu, piretty liika hyväl, sellasii niist sitte tulee et ei mikää meina kelpaa*

Krapa

huono laite tai väline, eläinten puhdistusväline

- *Sen pyärähää onkii jo vanha krapa*

Krapata

puhdistaa, harjaa

- *Aina se sit hevostaa krapaa ja harjaa*

Krassata

avata reikää, puhdistaa rakoa krassilla

- *Älä sit ny yhtäpäättä krassaa, ei se ny siitä mikskää tule*

Krassi

puhdistuspuikko, piipunkrassi (= piipunpuhdistus)

ohut rautapuikko, usein taipuisa

- *Tää krassihaa katkes*

Kravu

iso talonaula, tai naula ilman kantaa

esim. käytettiin hevoskierron hampaana

- *Jos seppä tekis minulle uusia kravuja, on päässy noi hevoskierron hampaat vähä kulumaa*

Kreivinna

kartanon rouva, ei aina laillinen

- *On se kreivinna sitte hiano ihmiin*

- *Se kreivinna asuu kartanos vaa susiparina vaa eihää papit puhu mitää*

Kremppa

jalkavaivainen, ontuva vääräjalka

- *Se on semmonen kremppa jaloistaan.*

Krenkki

kapea penkki, jota käytettiin uunin luona tai muurin solassa

- *Älä ny vaa putoo siit krenkulta, lyät pääs siihen muurin kylkee.*

Krenkku

pyykkilauta, pyykkipenkki

- *Peses ne paitas sen krenkun pääl'*

Krenklata

olla vialla, käydä huonosti

- *Sil on sellain krapa, se krenklaa perin alvariinsa*

Krepa

huonotuulinen, huonokuntoinen ihminen

- *Mitäs tolle Marille on sattunnu, se on ollu sellain krepa koko aamun*

- *Krepalle ei mikään sovi*

Krepata

kiukutella, oikutella

- *Se Mantan poika on sitte mahrotoin krepamaa*
- *Mitäs se poika siin alinomaa krepaa, oles ny vaa ihmisisks*

Krepsu

huonokuntoinen, vajavainen, laiha

- *Ei tullut kunnon eläjää tosta Lennusta, tollanen krepsu vaa*

Kreta

kerma

- *Älä ny kretaa kissalle anna*

Kretaantua

esim. kun seisovan maidon päälle nousee kerma

- *Anna vaa olla sen kokomairon rauhas, kyl se jo huamiseksi kretaantuu*

Kretonki

kevyt kangas

- *Tartti likalle tehrä kretonkimekko kesäks*

Kretsnekka

kerma-astia kahvipöydässä, kermakko

Kretuliini

violetti väri, sinipunainen

- *Ku se oikee suuttuu, nii se tulee naamaltaa perin kretuliiniseksi*

Kriiskyyni

riisiryyni

- *Paa ensin he kriiskyynit kylmää vetee*

Krinna

häkki esim. kaljapullokori

Kronkeli

vaikea, vaativa, tyytymätön ihminen

- *Ei sen kans toimeen tule, se on niin kronkeli ihmiin*
- *Ainahaa se on sellain kronkeli ollu sen ruakaas kans*

Kronkkia

kaivella, valikoida, kopeloida

- *Ei saa kronkkia se on rumaa*
- *Pois hyppyset, eläkä kronki!*
- *Mitäs ne pojat siäl ruokakupil kronkkii*
- *Äläs poika kronki sit lihasopaa, ota järjestää vaa ilman kronkkimist*
- *Koko päivän se on sit kuraläpee kronkkinnu, vaikka olis muutakii tekemist*

Kronklata

kiukutella, riidellä, toimia huonosti

- *Siit talonkirjast se aina vaa kronklaa, lupaa vierä lakitupaan*
- *Toi Maijan syrän se väliin tuppaa kronklaamaan.*
- *Ei täs mitää tu kone kronklaa perin peräjälkee*
- *Osaa se Hari kronklaa sen perintöosuutees pualest*
- *Kyl toi ompelukone sitte osaa kronklaa*

Kronni

usein louhikkoinen painautuma maastossa

- *Se putos sinne 'kronnin pohjalle ja jalka meni poikki*

Krontti

nippu erilaista tavaraa

esim. kronttikauppa = koko konkurssipesä

- *En tierä yhren hintaa, ostin ne kaikki krontissa*

Kroosata

kuorsata

- *Se meirän Vihtori on kova kroosaamaa*
- *Se meirän äijä on ihan mahroton kroosaamaa*
- *Ku pantii maata, nii heti se alko kroosata*

Kroppa

ruumis, vartalo, myös kalmo

Eläimen kroppa = paloitlematon ruho

Kroppakauppa = ruhokauppa

- *On sil Matil kova kroppa = vahva mies*
- *On koko kroppa niin kipee*

Kroppakauppa

reilu kauppa = runsas annos

Myös Roppakauppa on runsas mitaltaan

- *Pistihää oikee kroppakaupal*

Kropsu

uuniruoka, jonka tarveaineina vesi, liotettu leipä ja marjoja

- *Paista se kropsu siin uunivaris (= uunivuoka)*

Kropu

seimi, hevosen syöttökaukalo tallissa

- *Panes Pollelle kauroja sinne kropun pohjalle*
- *Paas heiniä siihen Pilkun kropuu*

Kruksi

virhe tai virheellinen merkintä

- *Se teki siin rahanlaskus sellasen kruksin*
- *Oli sil paha kruksi kirjanpiros, taisi koittaa perin pettää meittiä*

Krusifiksi

ristiinnaulitun kuva

- *Se kirkon seinäl oli sellain krusifiksi*

Krutti

sammakko

- *Meil oli krutti menny kaivoo*

- *Siäl se krutti kurnuttaa*

Kruunu

Se osa männynlatvaa, mikä muodostuu syksyllä uusista vuosikasvaimista.

- *Tost kruunuast tulee hvvä viispiikki rukkiin.*

Kruusata (1)

koristella esim. leivän pinta

Kruusata (2)

olla ylikohtelias, tarjota paljon

- *Se nyt on sit yhtä kruusaamista ku ollaa me herrasväet yksis kekereis*

Kruuvata

kiertää

- *Kruuvataa tää mutteri loppuun*

- *Voiskos tot ruuvia kruuvata lisää*

Krykkä / Krykkäselkä

kyttyrä, kyttyräselkä

- *Sil oli sellanen krykkä seläs*

Krynkäähame

rypytetty eli krynkätty hame

- *Se siin koreili uures krynkäähameessaan*

Krynkäkeppi

kainalosauva

- *Ny se joutuu käyttämää krynkäkeppiä*

Kryyni

suurimo

- *Keitäs ny oikee kriiskryyni velliä*

Kräkiä

yskiä räkäisesti

- *Se Ville on sit kova kräkimää*

- *Kalle kräki kesken puheensa*

Kräkämänty

räkämänty = kitukasvuinen ja -oksainen puu

- *Koko mettähää se on paljast kräkämänty*

Kränä

kina, epäsope, kiistely, sanakopu, riitely

- *Niil on ollu jo pitkään sellaiست kränää keskenään*

- *Meille tuli sellaiست pientä kränää*

- *Kyl sil on nii kränänen muija*

Kräpätä

kiivetä vaivalloisesti

- *Ja se pojannulkki kräpäsi sinne katolle*

- *Älä ny kräpää sinne katolle ku et pääse kumminkaa (sanottiin esim. lapsille)*

Kräämi

kiisseli

- *Peräräättinä oli oikee luumukräämiä*

Krääsä

kama, rihkama, tarpeeton tavara

- *Ja tää vintti on taas nii krääsää täys*

Kräärätä

poistaa kuori jyvistä

- *Nää kaurat tarttee kräärätä, sit niist tulee hyviä kryyniä*

Krökiä

yskiä räkäisesti

- *Se yski ja kröki yhtenäin*

- *Kaiket yät se meirän ukko krökii*

Kröpöläinen / Kröpöläinen

karkea, pienikuoppainen

rosainen, epätasainen pinta esim. ruotaantunut kyn-
nospelto tai tie

huonosti tehty puuesine

- *Se tiä oli ihan kröpöläinen*

- *Sen naama on perin kröpöläinen*

- *Oh haa toi piha niin kröpöläinen*

- *Kyl oli kröpöläinen tiä*

Kröönä

lika, epäsiisti

- *Mitäs kröönää sun nenässäs on?*

- *Voi laps 'paha, sinuhhaa on naapas kröönäs*

- *Kyl oli se palju paksus kröönäs*

Kröönänen

likainen

- *Siäl on sitte kröönäset paikat*

Ku

kun

- *Vastanen taas, ku toi tuuli käänty*

Kualeentua

nuutua, puutua

- *Kyl se niitetty heinä täs kuumuures pian kualeentuu*
- *Toi minun jalkain se usein kuanleentuu sellasseks tunnottomaks*

Kualla

kuolla, nukkua pois

- *Tautiis se Mar kuali*
- *Vanhat nee kualeevatten pois*
- *Se on ny se Matin-Tiltukii sitte kuallu*

Kuappa

kellari

Perunakuappa = perunoiden säilytyspaikka

Kuhnia (1)

hidastella

- *Se nainen sitte osaa kuhnia*

Kuhnia (1)

kylpeä ammeessa

- *Sinun pitäis kuhnia joka ilta siinä yrtpaatissa (= kylvyssä)*

Kuivasi

taivutusmuoto sanasta kuivua = kuivui

- *Sehää kuivasi vihasee (= kuivui nopeasti)*

Kuleskella

kulkea, ilman kiirettä

Tos se alko meil kuleskella (= riiulla)

Sit piti vaa tyhjää kuleskella (= viettää aikaa)

Kulju

esim. sammakon kutu

- *Se on koko mutalaukku krutinkuljua täys*

Kulkku

kurkku

- *Olihaa pahaa, perin kulkkua kirveli*

Kulko

Kävely = jalan kulko

kulkeminen = seurustelu = riiaaminen

- *Silt se kulko käy, on nii terveet jalat*
- *Yhtenä sen kulko ny Irjan suuntaa on*
- *Vakituisee se on kuljol (on usein matkalla)*

Kulkonen

kulkeva, koditon

- *Toi meirän kissa on semmonen kulkonen (= kulkukissa)*

Kulkovehkeet

ajokalut, kuten reet ja rattaat myös pyörä ja polkukelkkakin

- *Sul on hyvät kulkovehkeet ,oikee kirkkoreki*
- *Onks noo "Haapavetiset" (sukset) sun kulkovehkees*

Kumo

keskeltä halkaistu pieni tukkipuoliska

Käytettiin katto- ja lattia (silta) puina

- *Nyt tehräekin oikein kumokatto noist tukiinpuolikkaist'*

Kumma

ihme

- *Kualtuaa se Kumma-Jussi alko kummittelee*
- *Mikäs kumma se toi on*

Kummata

kuoria maitoa kauhalla, ottaa

Kummattu maito = ruorittu maito = kurna

Kumminkii

joka tapauksessa, kuitenkin

- *Kumminkii me sinne Askulaa (= Askola) jouruttii*

Kumokatto

pyöreäpintaisista laudoista, Pintapuolikkaista tehty katto, jossa päällimmäiset puut ovat kumollaan

Kunkstooli

keinutuoli

- *Ei se muuta tee, ku istuu kunkstoolis*

Kunniakoppa

morsiuskruunun ylin osa

- *Johaa ol korkee kunniakoppa, sehää näky selvästi siält myrttikruunun keskelt*

Kunstuali / Kunstooli

keinutuoli

- *Kunstooli eteläosassa pitäjää*

Kupee

uuma, kylki

- *Se on kupeestaa nii kapee (= hoikka)*
- *Se omenepuu kasvaa siin mäjen kupees*

Kuperkeikka

pyörähdys eteenpäin, ei volttti

- *Kelkka heitti kuperkeikan ja minä mukana*
- *Teki kuperkeikan eli konkurssin*

Kupo

pieni lyhde, esim. oljista

- *Kyl noo sinun kupos on liikaa piäniä*
- *Viis lyhdettä menee yhtee kupoo*

Kuppi

astia, esim. kahvikuppi

- Kuppi = yleensä pirtua ja kahvia
- *Ne alko taas fajijat tekee kuppia*

Kuppu

painautuma esim. peltipinnassa

- *Matin Vaartin (= Fortin) kyljes on kuppu*

Kupsata

kuhnailla, viivyttellä

- *Mitäts sinä ny viäl kupsaat*
- *Aina se mummu jotain kupsaa*

Kurakaari

Polkupyörän tai rattaiden lokasuoja

- *Sen polkupyöräs oli puiset kurakaaret*
- *Sulhaa on puinen kurakaari pyärässäs*

Kuralaukku

kuoppa, esim. tiessä, missä vettä ja lokaa

- *Se Mattilan tiä, on perin kuralaukkuja täys*

Kuraprotti

kuoppa tiessä ja siinä likaista vettä

- *Joka kuraprotin kauttakos sun täytyy kulkea.*

Kurelma

kudelma esim. sukankudin

- *Ei tää viäl valmis, ompahaa vaa sellain kurelma.*

Kurklaus

kurkun huuhtelu, kurlaus

Kurmottaa

kurittaa, kiusata, antaa selkään

- *Kyl se sit jo pitkän aikaa on kurrnottannu.*
- *Aina se sit kurmotti*

Kurnamyly

separaattori

laite, jonka avulla kerma erotetaan maidosta

- *Ei oo kunnan maitoo saatu sen jälkee ku toi kurnamyly taloon tuli. Kurria vaa on juatu.*

Kurottaa (1)

antaa toisen kutoa tai pyytää häntä kutomaan

- *Ei se Ollilan emäntä mitää itte tee, noo verhotkii se kurotti Jutin Leenall'*

Kurottaa (2)

ottaa kädellään jotain kaukana olevaa

- *Ylty se vaa sen saamaa siäl ylähyllyt, ku oikee kurotti.*

Kurra

pyöreä puukiekkko = pelivälne

- *Tulkaas pojat kurrapeliä pelaamaan*

Kurrapeli

puukiekkopeli, jota pelattiin kylien raitilla

Kurvi

käänne tiessä

- *Se oli paha kurvi, meinattii lentää ulos*

Kuskata

ajaa, viedä autolla

- *Se Gustaf niin kuskaa se meirän Lisbeth*

Kuskipukki

ajajan paikka kärryssä

- *On se Kalle komee siin kuskipukil, sil on oikee uniformukii*

Kuspassi

vesivaaka = vatupassi (myöh. nimitys)

Kusta päässä

pöpi, poikkeva, kielteisessä mielessä viisas

- *Silhää on kusta päässä*
- *Ei ollu sil miehel kusta päässä*

Kuti

pyssyn panos, luoti

- *Se ol nii huano kuti, ettei se tappannu eres oravaa*
- *Sil oli kova kuti piipus*
- *Sit osu kuti suoraa ohimoo*

Kutsata

kaahata = ajaa esim. lehmiä

- *Kutsaas ny siält peräst niit kantturoit*

Kutsi

toru, moite, risu

- *Kyl se poika ny kutsia saa, ku pahalainen rikko ton klasin.*

Kuttaperkka

valmistusaine, muovin edeltäjä

- *Kyl on koree toi sun kuttaperkanukkes*

Kuttu

vuohinaaras, emo

- *Tol meirän kutul on kolme kiliä*

Kuttua

kutsua

- *Ei se nii ylpee oo ku sanotaa, meittiäkii se kuttu kylää (= vieraisille = kahville)*

Kuukuta

kaatuilla

- *Siin on sellanen vika, että aina se kuukuaa, varsinkii pihal*

Kuunaan

koskaan

- *En kuunaan päivänä sit anteeks anna*

Kuuninki

hameen helman käännös

- *Kuuninki on hyvä, siit voi laskee, jos koltti käy lyhkäseks*

Kuupas

etukumarassa

- *Mitäs toi poika istuu noin kuupas, lentää viäl nenällee*
- *On toi eteisen katto vähä kuupas*

Kuurto

Vako maassa tai puussa = olas

- *Sil oli kaks kuurtoo suksenpohjas*
- *Ei sil mitää kyntää voinnu, se teki vaa kuurtoa peltoon*

Kuutelo

vanha mäntsäläinen jälkiruoka

Uusmaalainen pannukakku, joka paistetaan saunan tai riihen kiukaalla suuressa peltipannussa eli looras-
sa tai leivinuunissa suureessa uunipannussa (isoissa uunipeteissä)

Kyhnyttää

hangata, rapsuttaa

- *Täytyyköst possua vähä kyhnyttää*

Kyhnöttää

olla vaiti, seurata sivusta hiljaa

- *Se Kalle on nii ujonon ja arka. Siäl se vaa sivummal olla kyhnöttää*

Kykkä (= Kökkä)

ruiskuhilas

- *Tees poika kunnon kykkä, että ruvis kuivuu*

Kylhää

Kyllä

- *Kylhää vaa meni reteesti ohi (= ei tervehtinyt)*

Kylkimyyryy

kulkeminen sivuttain, kulkeminen häpeillen

- *Mikko meni sellaista kylkimyyryy, ei se eres kattonnu meittii päin*

Kylpöä

saunoa

- *Kalle se on kova kylpöö vaikka koko illan*
- *Isä on ny justii kylpömässä*

Kylvvakka

Kylvövakka

Käsinkylvössä käytetty apulaite

Kykentyä

kyetä

- *Olis se ittekkii kykenny (kykentyyny)*

Kynnetön

miehen sukuelin

Kynnettömän rasva = siemenneste

- *Tulikukasta ja kynnettömän rasvasta se paras rupiläake tehrää*

Kyntynen

sorkka, kynsi

- *Ton lampaan kyntyset täytyy leikkaa*
- *Sijan kyntyset ol pystys*

Kypenä

pienen pieni osa tai pala

- *Koko leiväst ei ollu ku kypenä jälel*

Kyrsä

jätetaikinasta leivottu leipä, kakkara

Kyse

kysymys

- *Mitäs ny on kyse, ku oikee vallesmanni itte on liikkeel*

Kystä

kypsä

- *Taitaa se liha jo olla kystä.*

Kyyti

kuritus (negatiivinen palaute), vauhti, kuljetus

- *Sai se poika aika kyytiä (tukkapöllöä)*
- *Anto se sellaista kyytiä, et ikääs sen muistaa*
- *Anto sille aika kyytiä nuarel hevosel*
- *Oli meitil hiano kyyti, perin autol kuljettiin*

Kyämähtää / Kyömähtää

säikähtää, kauhistua

- *Oikeesti minä kyömährin ku se tuli mustis vastaa äkisti*
- *Oikee miä kyämährin ku sen kärmeksen näin*

Kyärätä

kuljettaa, viedä väkisin

- *Kyl ne Mikon siit vankilaan kyärää*

Kähveltää

varastaa, pimittää

- *Koko ikääs se Jussi on niit puita kähveltänny Tapion mettäsi*

Kähvelä

vikkelä, nopea, ripeä, taitava

- *On se Kalle kähvelä miäs*
- *Toi Jussi on sitte kähvelä miäs*
- *Kähvelästi tää matka meni polkupyöräl*
- *Silt tuli aikaista ja kähvelästi*

Käirä / Käyrä

käydä (myös nesteen käymisestä), kävellä

- *Laitettiin rankki käimää*
- *Lähtekös se sinun prutkus käimää?*
- *Perin Oittia myären käitii tanssimas*
- *Kyl' mun piti teil käyrä, mu se jäi vaa*
- *Käyrää ympäri*
- *Me käyrää vaa kotona ensin*
- *Me käyrää täst ohi*
- *Käytii kirkos (= osallistuttiin kirkonmenoihin)*
- *Käytii ruuhoil' (=haettiin lehmänheiniä)*

Käittää

käyttää, pitää

- *Kylse Mikko sit väleen käittää*

Käkkärä

pientä kiharaa tukassa

- *Se on sellain käkkäräpä*

Käkkärämänty

kitukasvuinen mänty

- *Pellon peräl kasvaa se käkkärämänty*

Käppyrä

rullautunut tuohi, tuohen käppyrä tai vaivaiskasvuinen mänty

- *Se on sellain männynkäppyrä*

Käppänä

kuivettunut, esim. vanhus

käytettiin myös urtasta ja pienikokoisesta

- *Sellain ukon käppänä*

Käpä

jalka

- *Toi vasen käpä on äitynny särkemää*

Käpälämäki

pako

- *Ny on paras lähtee käpälämäkee*

Käpälat

ketarat

Se kelkan tai reen osa, joka on jalaksen ja kaustan välillä pystyssä. Myös kissan ja koiran kansanomaisesti nimittämät jalat.

Käres

kädessä

- *Se on korkeimman käres*

Kärmes / Käärmes

Käärme, yleisemmin kyy

- *Siin se oli kärmes mättään pääl*
- *Siin se käärmes makas mättään pääl*

Kärnä

sanominen, pieni kina

- *Niil on siitä raja-airast ollu koko ajan sellais piäntä kärnä*

Kärri

kiekko, puukiekko

- *Saha sellasia kärriä siit pöllinpäästä*
- *Lyätii kärriä pitkin tietä*

Kärriit

rattaat

- *Ja kärriit meni perin nurin*

Käskeä / Käskäi / Kästy

kutsua, käskeä

- *Käskäi se poika meille*
- *Jokost on kästy (=käsketty) ottamaa (esim. kahvia)*

Käskynkkä

käsikoukku

- *Ne 'hää kulki perin käs 'kynkkää*

Käsvarret

käsivarret, kangaspuun osat

- *Käsvarsissa on niisipyörät tai välittäjät*

Köhnä

tehdä laiskasti, tehdä toisarvoista työtä

- *Tos se köhnii kaikenlaist*

(= *tekee esim. pieniä pihatöitä*)

Köhnöttää

rapsuttaa, hyväillä

- *Tot sikaakii tarttis ehtiä köhnöttömää, se nii tykkää siit*

Kökelö

yksinkertainen, vähän hassu

- *Sehää on semmonen kökelö koko miäs*

- *Olihaa kökelö leikki (= ei miellyttänyt)*

Kökkä / Kykkä

ruiskuhilas

- *Tees poika kunnan kökkä, että ruvis kuivuu*

Köksä

keittäjä

- *Kyl Sälinkään kartanos oli lihava köksä*

- *Se meirän köksä kokkaa pirun hyvän marekeiton*

Köntti

eräänlainen paakku, iso kappale esim. lihaa

- *Miinan puuros on aina klönttejä*

- *Kalle se on iso miehen köntti*

Köppäillä

kävellä huonosti kepin varassa lyhyttä askelta

- *Tos pihal se enää kävellä köppäilee*

(*sanotaan vanhasta vaarista*)

Köriläs

jörö, kookas, tosikko, vähemmän kaunis, vähäpuheinen

- *Sellain ukon köriläs 'hää se on.*

Körmy

ruma, kumaraharteinen, kookas esim. mies, myös kala

- *Se on sellain iso miähenkörmy*

- *Jo on oikee körmyniska (= esim. iso ahven)*

- *Aatu se on oikee körmy miäheks*

Köyry

arkipäivä juhlan jälkeen, kumara

- *Tu köyrynä kyllä*

- *Sehää kulkee selkäperin köyrys*

Köykänen

kevyt, helppo, vajavainen, yksinkertainen

- *Oh haa paljo köykäsempi ku ennen*

- *On sen ajatukset vähä sellasia köykäsii*

- *Jo oli Jussilla käykäset eväät (=vähä-älyinen)*

- *Se oli köykänen kantaa*

- *Kävihää köykäsee (=kävi helposti, Numminen)*

- *Hyppäsi köykäsee (= juoksi kevyesti)*

L

Laahata

vetää maata pitkin

- *Ihanhaa sen se hame laahaa pitkin tiätä*

Laahaperäs

esim. tukin ajoa ilman takarekeä

- *Laahaperäs se kiskotti sil hevosel ne tukit joenrantaa asti*

Laaki

halvaus, isku, kova paukku

- *Mikkoo se laaki löi halvaantui*

- *Sai kovan laakin leukaansa*

- *Laaki kävi (= kuului haulikon paukku)*

Laakis

heti, äkisti

- *Se puhe loppu laakis, ku miä sanoin, että...*

Laakivesi

halvaantuneen hoitoon käytetty lääke

- *Menes ny hakee Apteekis sit laakivettä*

Laavitta

penkki tai laveri

- *Siäl ne makas laavittan päällä sikin sokin*

- *Istu ny vaikka siihen laavittalle*

Lahdata

teurastaa

- *Piti se mullikka lahtaa*

Lahtari (1)

teurastaja

- *Se on toi Kalle hyvä lahtariei siinä eläinkärsi.*

Lahtari (2)

valkokaartilainen

- *Lahtarit tappo meirän pojan*

Lahti

teurastus

- *Tänään meil on sikalahti*

Lahvi

luukku = laffi

- *Pienenä poikana minulkii oli sellaset lahvihousut (= myös laffihousut)*

- *Siin koneen päällä oö sellain lahvi*

Lakata

lopettaa

- *Eiköhää me jo lakata*

- *Lakataa pojat jo tää homma*

Lakee

aukea paikka

- *Oh haa lääniä, mut oh haa tän nimikii Iso-Lakee*

Lakeeri

kiilto

lakeerikengät = kiiltoahkakengät

Laki / Slaki

pajan ahjokuona, kattilakivi

- *Toi kaikki laki on poistettava*

Lakottaa

juoda vuolaasti, paljon

- *Sit kaljaahaa se yhtenään juara lakottaa*

Lammuskaide

puinen lauta tai lankku jonka sisään tuohet on ladottu tuohikatolla

Lampuoti

Torpparilaitoksen aikainen vähän torppaa isompi vuokratila.

Lampuoti = vuokratilallinen

Lamuska

esim. leveä alusta, leveä osa, laaja pelto

- *Oh haa se mettäpeltokii aika lamuska*

- *Oh haa toi takapuales aika lamuska (leveä pylly)*

- *Sil on iso hevoin, mut on sil toi rekii aika lamuska*

Langeta

mennä nurin, kaatua

- *Se lankes keskel pihaa*

Larata

ladata, tehdä panos

- *Ku minä haulipyssyni larasin*

- *Se larasi se pyssyys ja läks*

Lari

laji, sahanterä

- *Mäkeläs on hyvä perunalari*

- *Paas uus lari siihen kaareen*

Laskeskella

laskea, arvioida

- *Jo haa minä slt täs laskeskelin, mut ei siit rätinkist mitää selvää saannu*

Laski

jäte, usein liemi

Laskikasa = jätekasa = talon kaatopaikka

Laskikasa

kaatopaikka

- *Harakat ne häärää siäl meirän laskikasal*

Lasku

peltinen pieni kannu

- *Sil oli piäni peltilasku käres*

Lataus

pyssyn panostaminen

- *Tee pian uusi lataus*

Latikka

pyykinpesun apuväline

puinen esine (tapin) jolla pyykkiä hakattiin krenkun päällä

Latinki

lataus, panos, esim. suustaladattavassa pyssyssä

- *Se oli kova latinki, kuula meni hirren läpi*

- *Siit tynamiitist tuli kova latinki*

Latku

esim. ohut velli

- *Ei hää tää mitää filiä on, tämmöis vetelää latkua vaa*

- *On nii latku olo, perin huimaa*

Latkuksis

väsynyt

- *Koko yän valvoin, ja ny olen nii latkuksis*

Lato / Laros / Larolt

lato

- *Kaasit pitäis hakee mettälarolt*

Lehmäin

lehmävasikka

Pitäjän pohjoisosissa myös omasta lehmästä sanottiin lehmäin

- *Lehmäinhää tää vaska on*

Leistonki

hevospuomi

- *Mahtuu siihen Osuuskaupan leistonkii ainakii kuushevosta*

Lekkeri

taskupullo tai kanisteri

- *Oli sil taas lekkeri taskus*

Lemota

Ottaa ilman lupaa, puolisalaa

- *Etsunkaa sinä o'vaa lemonnu ne karamellit*

Lenku / Lenko

väärä

- *Se hää onkii oikee kalupuu, iollain valmis koivunlenku*

Leuhka

leveäteräinen kirves.

Myös suulas, kehuva ihminen

Leuka / Levan

leuka

- *Sen myssy ol levan alta kiinni*

Liahtoa

touhuta

- *Siäl se liahto mennä toisten häissä ku omissaan*

Liekiö

vilkas, eläväinen

- *Toi Matin tyttö, Tuula, on sellain liekiö*

- *Se ol jo lapsena sellain liekiö*

Liesuu

mennä matkoihinsa

- *Lähtikös sult muija liesuu, vai mitäs ne puhuu*

Liikkiö

sian takajalan reisisosa

- *Köyhän kinkku eli liikkiö*

Liinakko

valkoharjainen hevonen

- *Onpas nätti liinakkotamma*

Liinukka

vaaleatukkainen, lettipäinen nainen

- *Toi haa on niit Pukkilan liinukoit*

Liipattu

päältä kaunis, silitetty

- *Se on nii liipattu ihmiin, ovela luonne.*

- *Siivelläeläjä on ja niin liipattu luonne, että luulis perinherraks*

Liirata

Luistaa, mennä sivuun tai ohi

- *Sehää ny liiraa, sano renki rekee*

- *Ei sen puheest tartte välittää, sen aivokoppas vähä liiraa*

- *Se valtaremmi (koneessa) liiraa*

- *Pa pihkaa väliin remmi (hihna) luistaa*

Liiteri

vaja, suoja, yleensä kylmätila ulkorakennuksessa

klapiliiteri, tallinliiteri, ratasliiteri

- *Puuliiteri on perin läys klapija*

Liitinki

vyö- tai muu vahvistettu (linninki) nauha

- *Housut meni halki liitinkiä myäten (myären)*

- *Sinun hameesi linninki on väljä*

Likain

likainen

- *Ohhaa naamas likain (Levantoolta)*

Liki

lähelle = luokse

- *Se kävi liki (= osui lähelle)*

- *Liki liki, sano kyntömies vakohevoselle*

Likipitäen

lähellä, suunnilleen

- *On se likipitäen nii*

Lilli (1)

lasinsiru, lasi- tai keramiikkapala = peliväline

- *Sit hianost vaasist tuli lilliä ku se putos permannolle*

- *Eihää sun lillis osunukkaa ruutuu*

Lilli (2)

juokseva esim. laasti joka liian ohutta muuraukseen

- *Hei hantti, tää laasti haa on perin lilliä*

Linjaari (1)

viiivoitin

- *Sen linjaari oli kuttaperkaa, mut meil on vaa puinen*

Linjaari (2)

jousi

- *Jo haa on pitkät linjaarit nois rattais*
- *Oikeet linjaarirattaat*

Linjata

ajaa rajaa, tehdä maahan (metsään) rajan kohta

- *Täytyy maamittarin linjata se raja auki nii ei tu sitte riitaa sen paikast*

Livetä

luistaa, lipsahtaa

- *Vei nurin, ku jalka lipes*

Lipevä

mielistelevä, ovela, viekas

- *Sen muijan kiäli on nii lipevä ja koko muijakii samanlainen*

Lipsu

pellavalihta

- *Annas vaa sen lipsun liikkua, pellavaa on paljon*

Lipsua

liukua, luistaa

- *Siin märäs saves saapaskii lipsu*

Litania

luettelo, paha puhe, saarna

- *Siit se kirjoitti pitkän litania*
- *pappi piti pitkät litaniat*
- *Kyl piti muari aamul pitkät litaniat*

Litilaskuin / Litalaskunen

leipä, joka ei ole noussut leivottaessa

- *Litilaskuin on meirän muijan leipä*

Liuhta

viljan puhdistuslaite

Puuhaarukkaan kiinnitetty tuohilevy, jonka avulla poistettiin pöly siemen- tai muusta viljasta (jyvistä)

Liuhtaa

laskea mäkeä kelkalla

- *Menkäis ny mukulat siit vähä liuhtamaa*

Livasti

nopealiikkeinen ihminen, viettelijä

- *Sellain livastihaa se likka on piänest asti ollu*

Livauttaa

lyödä nopeasti, salaa

- *Tais se sit vähä poskelle livautta, mut en mä nähny*

Lohnustaa

liikkua huolettomasti ja huonoryhtisesti

- *Älä siin kävellä lohnusta, vaan nosta jalkojas oikee kunnolla*

Loimottaa

liekehtiä, leimuta

- *Näky kauhee loimotus tual mettää takaa*
- *Helsinkin valot ne siäl loimottaa*

Loitto

riihen ylin tukiorsi, irrallinen

loitot = pitkät riu'ut riihessä, ne joihin lyhteen tähkäpääät nojaavat kuivatuksessa

- *Laita ne jyväpääät ylöspäin ja nojaamaa sit loittoo vasten*

Loki

nostolaite, joka on koottu köydestä, pyöristä ja koukuista

Lompsa

lompakko, rahapussi

- *Ainahaa sen lompsa perin luto on*

Lonata

vetelehtiä, aiheuttaa epäjärjestystä laiskottelulla, sotkea esim. viljapelto

- *Sinä se sitte jaksat lonaa päivät pitkät*
- *Kato ny, miten olet lonanut sen jost petatun sänkyn*
- *Ne hirvet sen meirän kauran perin lonaa*

Lonno

puukanki, jota käytettiin esim. kiven nostossa ja väännössä

- *Pistäs poika se lonnonpää tohon kiven alle.*

Loora

laatikko

- *Se on siin isommas looras, joka on sen puulooran sisäs*

Loppi

savukeimuke

- *Armas tupakki, ku loppi on perin tyhjä*

Lorahtaa

nesteestä: mennä yli

- *Se maito lorahti laattialle*

Lornetti

yhden silmän silmälasit, missä usein ketju

- *Sen lornettiis läpi se katteli*

Loro

tavallista ohuempaa nestettä , esim. kalja

- *Ja vettäki tuli yhtä lороo vaa*
- *Olhaa siel tarjol sellaiст kaljan lороo*
- *Sen on kaffiki perin lороo*

Lortti

puun lisäkasvu, pitkä kasvannainen

- *Johaa on mänty kasvannu pitkän lortin*
- *Se on sellain lorttilatva*
- *Se on se Heikki sellain pojanlortti*
(= hintelä ja pitkäkasvuinen)

Loska

lumisohjo

- *Suojasäällä lumen ja veden sakainen sohjo*

Lossa

hiirenloukku, pyydys

- *Pa juustonpala lossaan, nii kyllä hiiren saat*

Lossata

ylpeillä, olla olevinaan,

esittää tietoisesti tietävänsä vaikka ei asiaa hallitse

- *Kovasti se ryäkkynä lossaa olla, on ku riikinkukko vaa*

Lossiks

sikseen

- *Se jätti lossiks koko talon piron*

Lotkas

esim. kuivuudesta kärsinyt kukka

- *Ku miä tuln illal kotii, nii toi kukkain oli perin lotkas*

Lotteri

arpa

- *Osta ny lotteri, on hyvät voitot*

Luako

pellolle kaadettu heinä, niitetty heinämatto pellolla

- *Antaa sen heinän nyt olla vähän luakolla niin kuivuu ennen seipäälle panemista*
- *Kyl se tos luakona hyvin kuivuu*

Luamatauti

lehmissä keskenmeno

- *Taas se Muurikki loi vaskaas*

Luanto

mieli, luonne

- *Sil miähel on kova luanto*

Luara

luoda esim. lunta, kankaan lointa ym.

- *Se alko sit lunta luara*
- *Lua sinä vaa se kankaas loimi valmiiks*

Luari / Luati

luoti, pyssyn kuula, luotinarun päässä oleva paino,

Silitysraudan kuumennettava sisäosa (ruots. painomitta 1/32 naulaa 13,3 g)

- *Se luari osu perin kohrallee*
- *Otas se luari ja katto onko toi nurkka pystys*
- *Sil luaril kualee vaikka karhu*

Luarikko

ampumaase

- *Kyl kovaa paukahti sen luarikko, mut kyl kuulakii uppos puuhun*

Luatin

perunasahran osa

- *Käännä se luati ny oikeaan kynteen niin se mullittaa vinon vaon paremmin*

Luato (1)

ketun monikoloinen pesä kivimäessä tai kolo kalliossa, onkalo

- *Sinne se luatoos painu, kettu meinaan*

Luato (2)

pieni kalliosaari järvessä

- *Se vetenneito istu siin luarol ja kampas tukkaansa*

Luimus

luimussa, esim. hevosen korvat

- *Toi pruunihaa taitaa olla salavihanen, kun sen korvat on noin luimus*

Lukkarin vaaliyä

rauhaton, meluisa yö

- *Olihaa vimeyä oikee Lukkarinvaaliyä. Muija huusi, kakarat huusi ja hevoin kuoali*

Lukko

kronni, syvä, mutta epämääräinen painautuma maastossa

- *Sen syvän lukon pohjall' on hyvä lähre*

Lullu

kehto, heija

- *Pistä se laps lulluu, jost vaikka nukkuis (Ohkola)*

Lullata

keinuttaa, heijata

- *Alas ny sit lasta lullaamaan*

Lumppi

lasitehtaan puhallusmuotti.
yleisesti metallinen, mutta oli myös puisia.

Luntu

huonomainen, huolimaton nainen
- *Sellain piianluntu se vaa on*

Luotain

sahran luoti, jonka avulla mullos voitiin ohjata haluttuun suuntaan

Luutinki

kiila tai sokka
- *Laita kiila rakoo, se on sopiva luutinki*
- *Pistä sokka luutinkiks siihen reikään*

Luska

lusikka
- *Älä Heikki pistä sit luskaa perin kurkkuu asti*

Luto

ontto, tyhjä sisältä
- *Tän lehmän mahakii on perin luto*
- *Luto pussi sil vaa oi selässää*

Lutunen

pehmeä, hyvänlaatuinen
- *On se vaa nii lutunen ihmiin*

Luulevainen

mustasukkainen
- *Se meirän miäs on sellain in luulevainen, mitä nykkii taas tuumii ku vähä viivvn*

Luuska

laiha hevonen
- *Sellain luuskahaa se Mikon hevoin on*

Luuva

välikkö = puintitila riihen yhteydessä
- *Pistäs ne klavut sinne luuvan pualelle*

Lyhkänen

lyhyt
- *Oh haa lyhkänen päivä*
- *Lyhkäsee se linnun laulu loppu*
- *Jo sil oli lyhkäset housut*
- *Toi kaura on noin lyhkäst tänäsuvena*

Lykky

onni
- *Lykkyä tykö vastavihityille*

Lykätä

Työntää esim. kelkkaa, polkupyörää
- *Poislähteissä se lykkäi rahatukon kouraani*

Lykästää

onnistaa
- *Miinaa se lykästi, voitti lotterissa (=arpajaisissa)*

Lymy

piilopaikka
- *Se Kallen lymy on siäl kallion juurel*

Lysti

hauska
- *Se puhu aian sellasia lystijuttuja*
- *Matti on perin lysti miäs*
- *Siäl oi sellain lystikoppi (huvimaja)*
- *Ol siäl vaa perin lysti olla*

Lystikoppi

huvimaja
- *Kartanon puistos ol sellasii lystikoppia*

Lystätä

viitsiä
- *Se ny vaa lystäi meil käyrä*
- *Kyl se aina joskus lystäi menne*

Lysäys

veltto istuminen, madaltuminen
- *Siihen se lysähti istumaan*
- *Ennen oli tuokin kasa korkea, nyt vaa vähänen lysäys*
- *Lysähti kasaan*

Lytys / lyttyy

painunut
- *Heikko putki, ku meni perin lyttyy*
- *Sehää oli lytys jo ku se tuli*

Lyysätä

valaista
- *Lyysää ny sil lampullas tohon etee*

Lyöppi

juusto, tehty kuoritusta maidosta
- *Paas tot lyöppiä siihen leipäs päälle*

Lähellä meirää

naapurissa
- *Siin ne asuu lähellä meirää (sanottiin ennen Sälinkäällä)*
- *Se on siit lähelt meirää*

Lähteä / Läks

lähteä

- *Se' vaa läks pois*

Lämpimäinen

tuliaisleipä

- *Toin tän lämpiäisleivän ku äiti käski*

Lämpyin

lämmin

- *Ny on nii lämpyin ilma*

Lämpymäisanti

leivän tai lihan ensianti

- *Toin tän lämpymäisannin ku isäi tappo sian*

Lämpynen

maistainen, esim. lärnypsleipä = uudesta leivonnasta

viety (saatu) anti on lämpymäisleipä

Myös muista hyödykkeistä voitiin antaa tai viedä

lämpymäisiä

Lämpysenhöyreet

esim. kesätuuli

- *Ei siält ny enää kunnon läylyä saa, mut oh haa siäl viäl sellais lämpysenhöyreet*

Läntti

esim. pala maata

- *Ei'hää mäkitupalaisel oo ku läntti maata*

Läskiks

peruuntumisesta

- *Kihlaus meni läskiks*

Lätty

ohukainen

- *Tuu meille, paistetaa riihilättyjä*

Läyskä

matala talo tai lato

- *Se hää asuu sellases läyskäs, ei edes oo talon näkönen*

Läysä

väljä, juoksevaa ainetta

- *Tää sormus on perin läysä täs sormes*

- *Tuli perin läysä maha, niin sit pahalais peljästysin*

Löijä

joulukuusen pitsikoristeet silkkipaperista,

harso tai muu kevyt huntumainen kangas,

morsius- tai muu huntu

Surulöijä = suruharso

- *Oh'haa kumma leski, lcu ei luovu tost' surulöijästä*

- *Kyl huamaa, et on rikkaan talon tytär vihil',*

ku sil on noin pitkä löijä

Löijäys

Pehmentäminen, mellottaminen

- *Kyl se rauta siin alijos löijääntyy, mut täytyy sitte taas karkaista*

- *Löijäisitkös vähän tot mun viikatteen terääni, on nii häikäleen kova*

Lönöllee

olla vinossa, nojata huolimattomasti

- *Se Maijan mökki on vähä lönöllee*

- *Laiska se on, patalaiska, seisoessaakii se on sillail lönöllee*

Löysi

vuoro, työvuoro

- *Olen tehny ny tät yälöysiä jo viikon*

Löysiä

väljentyä

- *Se antaa vähä löysiä siit akselistaan*

Löystäkki

päälystäkki, sängyn päiväpeite

- *Sil ol pitkä löystäkki päällään*

Lööperi

valheellinen puhe

- *Se likka laskettelee lööperiä, ei totta siteeksikään*

Lööpi

juoksutinaine. Lööpijuusto, joka on tehty juoksutinta

apuna käyttäen

M**Maahanpanijaiset**

hautajaiset

- *Vaarin jälkee pirettii meilläkii kolme päivää*

maahanpaniaisia (= hautajaisjuhlaa)

Maahinen

taruolento, kummitus

- *Maahisena se ukko-Kustaa viäl näyttäyty Villelle*

- *Ne maahiset ne siäl riihes pelaa ja pelottelee*

Maakari

mestari, käsityöläinen

Makkaramaakari = makkaramestari

Satulamaakari = satulaseppä

Maaniittu

luonnonniitty

- *Tehrää tänään ne maaniitun heinät, sellais saraa haa se vaa on, mut elukkain jatkoks menee*

Maantolppa

vanhaksi elävä

- *Se Tuhrin vaari on oikee maantolppa, jo yli 90 vuotta*

- *En minä mikskää maantolpaks meinaa jäärä*

Maasare

sade tulee pienin pisaroi ja ilman tuulta

- *Kyl tää maasare hyvin kastelee*

Maho

marto = naaraseläin joka ei tule tiineeksi, hedelmätön

- *Vai jo se teirän liinutamma jo maho*

- *Tost Mansikist on tullu perin maho*

Mahrotoin

todella suuri

- *Oh haa ihan mahrotoin puu*

- *Eihää mahrotoin mihkää mahru, sano Saaren tyttö*

Maikailla

mielistellä

- *Aina se sille opettajalle maikailee*

Mainita

sanoa

- *Kyl se siit jotain mainitti*

Mainata

ajatella

- *Kyl sit täs mainattii, mut se jäi*

Mairee

mielistelevä

- *Hilja se koittaa olla nii mairee, luulee kai miniäks kelpaavansa*

Mairos

lypsävästä lehmästä

- *Hertta myytii pois, vaikka se oli viäl suures mairos*

Maata

levätä, sairastaa

- *Siäl hää se laiskana makai*

- *Se hää makai monta vuatta, mut ny lopultaki sitte kuali*

Makaus

makuupaikka, myös kiven jättämä jälki maassa, rakennuksen nurkkakivien alimmainen kivi

- *Mettäs näky paljo hirven makauksia*

- *Veivät kiven, vaan makaus jäi*

- *Valitse iso ja tasanen kivi makauskiveksi*

Makee

karamelli, makeinen

- *Ota vaa yks makee siit porkist*

Makeeloppi / Makeeploppi

tikkukaramelli

- *Nuale vaa sit makeeploppias*

Makeesoppa

rusina- tai sekahedelmäsoppa

Makkarukset

mustanmakkaran tekotarpeet

- *Aamul varahin tein noo makkarukset*

Makki

kuivakäymälä

- *Se makki on siäl pihanperäl*

Maklakoida

mielistellä

- *Kyl se osasi sen miehen eres maklakoiira*

Mannee

ylpeä

- *On se ny mannee, ku on uus kolttu*

Mansseli / Mamsseli / Mampselli

neiti, herrasväkeen kuuluva

- *Niin sano se apteekin mamsseli*

- *Ny'hää olet ku kartanon mampselli*

Marhaminta

hevosen riimun kövsi

- *Aukases sen tamman marhaminta, että se pääsee juamaa*

Marjapäivä

se taksvärkkipäivä, joka tehtiin korvaukseksi jos marjoja jostain syystä ei kartanoon voitu toimittaa

Marjapeppu

Ruisjauhoista ja puolukoista valmistettu uuniruoka

- *Annas sit marjapeppua tohon lautaselle*

Markonki

taksa, hinnanselvitys, hintataso

- *Se on ny sellain markonki, et lihast saa hintaa*

Marmoreerata

jäädä juovaiseksi, esim. maali

- *Ei tää färi sekotu, toi musta tos marmoreeraa*

Martinkaiset

kaasit, rengin vuosipalkan lisät (Martinpäivän aikaan maksettiin palkat ja lisukkeet)

- *Sain Mattilasta kekrinä hyvät martinkaiset*

Marto

hedelmätön

- *Se on toi Miinan ainoo lehmä marto*

- *Se on toi Kivimäki vähä sellaista martoo maata, ei siin mikää kasu*

Maträssi / Mäträssi

patja, polsteri

- *Siih hää onkii oikee olkimäträssi*

- *Oikeekost sit ny maträssin pääl, oljet haa ne vaa enen ol*

Mehtokukko

urosmetso

- *Mehtokukko istuu näreen latvas*

Meiju

Juhannuskoivu. Meijuilla uskottiin voitavan parantaa vuoden viljasatoa

Meinata

aikoa

- *Sekii meinaa naimisii*

- *Meirän renkikii meinaa rakentaa mökin*

- *Meinai 'haa se Niilo se piian naira*

- *Meinai mennä ojaan, toi reki meinaan*

- *Aina se vaa meinai ja meinai, mut ei siit valmist tullu*

- *Vanhat sit taas meinaavatten puhua*

Meininki

olot, elämä, toiminta

- *Siäl oli kova meininki päällä, oli tanssia ja viinaa*

Meerlo

sinkilä

- *Meerlo oli otettu irti ja sisään menty*

Malloset

silavaljaiden osat

- *Laitas niitten mallosten alle vähän filttiä*

pehmikkeeksi ko toi kuarma niin painaa aisoille (aisoille paino = etuvoittoinen kuorma)

Malka

kattopuu, tuohikaton painopuu, pinta tai halastu puu

- *Näkee kyl rikan toisen silmäs, mut ei malkaa omassaan*

Me

me

- *Meitil hää on kaks taloo*

- *Meitil on kaikki ittel, ku Sipoon surel*

- *Meitil on aina viimein penni käres*

- *Toi koree on meirän flikka*

- *Tekihää meitille eri kelmistykin*

Mekastaa

pitää kovaa ääntä

- *Se on perin mahroton mekastaa, se Maija meinaan*

Meklari

huutokaupan pitäjä

- *Löys meklari jo kiiruusti, miä tartten uuren pairan*

Melkee

melkein, lähes

- *Se hää lähti melkee heti*

- *Sehää meni melkee kohralle*

Mellotus

teräksen takaisinotto eli kovaksi karkaistu teräs vähän pehmennetään

Mennä

menneenä, edellisenä, viime

- *Oliskohaa se ollu mennävuanna*

- *Toripäiväthää ol jo mennäviikol*

Meraistin

työkalu, kirveen silmän aihio

Merenteerata

merkitä

- *Mitäs se asia tähän merenteeraa*

- *Kyl se hintakii jotain merenteeraa*

Metka

mukava, leikkimielinen, myös erikoinen

- *Sil on sellais metkaa puhetta*

Mettä

metsä

- *Ei se ny mikää pelto ollu, sellanen mettän reunus vaa*
- *Kuuselas on hyvä mettä*

Mettän neitty

metsän neitsyt

- *Itte mettän neitty, se kuninkatar 'haa tul polul vastaa*

Mettäs

metso

mettäskukko = koirasmetso

mettäksen peli = metson soidin

- *Jo oli perin mahrotoin mettäs*
- *Mettäs istu männyn latvas (Nikinoja)*
- *Iso mettäs istu kräkämännys*

Mettästy

metsästy, olla metsällä metsästyssä

- *Sille on toi mettästy kaikki kaikes*

Miahusta

edusta, puvun etu-osa

Mikä hyvääs

mikä tahansa

- *Olkoo ny mikä hyvääs (esim. hevosen arvostelu)*

Mil 'lai

miten

- *Mil 'lai sä olet sinne joutunnu?*

Millää

mitenkään

- *Eh 'hää minä voi millää teille tulla (on ujo tai arka)*

Mil'tapaa / Mil'taval

Millä tavoin

- *Mil taval se sen oikee teki*

Mimmonen

Minkäläinen

- *Mimmonen se uus karjako on*

Min

minun

- *Kyl se on min hevosein (sanottiin Levantoolla)*
- *Min miehenin sen teki (sano Kaukalammin eukko)*

Mitähää

mitä

- *Mitähää miäs miättii*

Mitäs siä

tulijan kysymys ja tarkoittaa:

mitä kuuluu, mitä teet, mitä tiedät
yleinen vastaus oli: mitäs miä tai mitäs täs

Mojahtaa

muljahtaa, pyörähtää, luistaa pois, mennä sijoiltaan

- *Jotenkii se käs mojahti ja niin meni hentta pois jaloistakii*

Mojoa

jomottaa, särkeä lievästi

- *Ei tot hammast ny oikee särje, mut mojoo niin pirun iikeesti yätä päivää*

Mojova

tehokas

- *Kyl varsan jalast lähtee mojova potku*

Mokomaki

halveksiva ilmaisu henkilöstä

- *Nii ylpeet täytyy vaa olla, mokomaki huaranpentu*

Molata

sotkea vettä ja mutaa tarpeettomasti

- *Mitäs siin molaat sen veten kanssa*

Montteerata

korjata konetta

- *Ville se yrittää montteeraa tot seperaattoria*

Monttööri

asentaja, korjaaja

Moona

ruoka ja ruoka-ainesta oli osa rengin palkkaa

Moona = jauhoja, lihaa, maitoa ym.

osa palkkaa myös kartanon moonamiehellä

- *Saahaa eres moonan kerran kuussa, nii ei leipä perin lopu*

Morina

miesten puheen ääni (Naisten äänet sorinaa)

- *Jo kaiken yätä siäl kuulu sit puheen morinaa*

Moska (1)

pieni leka, käsivasara

- *Annas poika sit moskaa, lämäytän vähän tota peltiä*

Moska (2)

esim. mutalieju tai epämääräinen ruoka (sössö)

- *Meirän muijan ruoka on usein sellast moskaa*

Muhkee

suuri, komea

- *On sil Antil muhkee emäntä*
- *Oli ne muhkeet pirot*

Mukamaki

hyväkäs

- *Mikähää sekii luulee olevaas, nukamaki sälli*

Mukamasti

tietävinään, osaavinaan

- *Osai mukamasti valita*
- *Osai mukamasti leikkiä, eikä osannu mitää*

Mukku / Mutku

mutta kun

- *Olisinhaa minä menny, mukku toi muija tul vastaa*
- *Olsinhaa minä nainnu, mutku se Liisa ei hualinnu*

Mukula

lapsi

Mun noin

mutta noin

- *Aikaistahaa tää on mun noin saaraa illaks valmiiks*

Munteerinki

rengin osa vuosipalkasta, luontaiset

- *Täyren munteerinkin minä sille maksoin ku se talosta lähti*

Mupeltaa

syödä huonosti, esim. hampaaton ilminen

- *Siin se vaa mummukii syärä mupeltaa*

Muree

rapea, helposti rikkoutuva, sulava

- *Oh haa pikkuleipäs nii mureit, perin suussa sulavat*
- *Se oli vanha ja muree, nii se meni rikki*

Murenaiset

eläinten sisäelimestä valmistettu ruoka

- *Ja murenaisia verettii leivän päälle ja hyvää oli*

Mustankumee

tumma henkilö

- *Se Kalle on vähä sellain mustankumee näöltään, mut Mustaks-Kalleks haa sit sanotaakii*

Muttu

suu

- *Muttuu meni koko tiänesti (= syötiin koko tili)*

Muuruuti / Muuruutti / Muuretter

porkkana

- *Perkaas ny toi muuruutipenkki*
- *Se putos keskelle sit muuretteripenkkiä*

Muuttelemii

muuttaminen, muutteleminen

- *Tommoin muuttelemii ei oo mistää kotosin*

Myllytys

jyvien jauhaminen myllyssä

- *Mees ny myllyttää noo rukiit*

Mynsteri

kaava

- *teki jalkumet oikee mynsterin mukaa*

Mynsträtä

rikkoa, hajottaa, niin että se voidaan koota uudelleen

- *Koitas ny mynsträtä se nii, et saaraa eres palat käyttöön*

Mynstykki

puumuke, holkki

- *Tyämiahen se siihen mynstykkiis aina laitto*

Myntti

raha

- *Kyl Mikol on mynttiä takana*

Myree

kolea pilvinen ilma

- *Oh haa nii myree ilma, taitaa jo syksy tulla*

Myräkkä

rajuilma, kova lumituisku ym

- *Ol se aamul eri myräkkä, tuli lunta ja rakeit sekasin*

Mytty

esim. vaatekasa

- *Hualimatoin se on, jättää vaatteensakii yhtee myttyy*
- *Sellain vaatemytty sil oli muassaan*

Mytys

kurtussa, vihan ilme suussa

- *Jo sen oli suu niin mytys, kohta se olis lyänny*

Myä

me

- *Myä mentiin rankoi hakee (sanottiin Hautjärvellä)*

Myären

myöden, asti

- *Käitii Oittia myären kyläilemäs*

Myätäsukaa

myätäkarvaa, samaa mieltä

- *Ohhaa ne veljekset ny nii myötäsukaa*

Mäihä

kuoria puita

- *Äiti muari se kerto, miten se mäihi sillon
nälkävuosina mäntyjä*

Mäijel

ulkona pihalla, mäen päällä/päälle

- *Mukulat on mäijel (=lapset on pihalla)*
- *Siäl se seiso korkeel mäijel*
- *Mennääs mäijelle (sanottiin Sälinkäällä=)*

Mäikäätä

puhua kovalla äänellä

- *Se Mällin muija siäl puhua mäikää*

Mäkipuali

mäenrinne, asuttu

- *Siäl Hirvihaaran mäkipualel'haa se asuu*

Mäkisyryjä

mäenrinne, usein asutusta alueesta

- *Siihen mäkisyrjään sekii mökkiis pisti*

Mäkäpäinen

pieni hyönteinen

Mälli (1)

kova laukaus

- *Johaa oli kova mälli, mut kyl hirvikii kaatu*
- *Mälli kävi (= kuultiin laukaus)*

Mälli (2)

purutupakasta tai piipunperästä suussa pidetty kooste

- *Viäläköhää se Mällin isäntä pitää mälliä poskessaan*

Mäntsälä

kunta Uudellamaalla (Kotikunta)

Nimi aikaisemmin Mentso

Maanselkä = Manselkä = mentso

Mänttäyspaikka = mäntälä = lyödä = Mäntsälä

Mäntti

paksua, taipuisaa nahkaa, raakakypsytettyä siannahkaa

- *Noo sinun rahkeesi on oikeeta mänttiä*
(*rahe = hevosvaljaan osa*)

Märepara

lehmän se möykky, minkä lehmä märehtii

Märättää

kastella

- *Teirän märät pairat märättää meirän uuret airat*

Mökeltää

puhua huonosti, epäselvästi

- *Kaiken aikaa se puhua mökeltää, mut ei siit selvää
saa kunnolla*

Mönkiä

kulkea mataen

- *Toukka se tos mennä mönkii*

Mörätä

itkeä voimakkaasti

- *Sinä'hää mörääät ku sonni - iso miäs*

Möyriä

tehdä kaivuu- ym. työtä maassa

- *Siäl pellol se möyrii aamust iltaa*
- *Siin se sit maata möyri, eikä päässy ylös*
- *Mitäts sit siin möyrit, vai tuleek siihe trekooli*

Mööpeli

huonekalu

- *Mattilan salis on uuret mööpelit*

N**Naakeli**

hirsityössä käytetty tappi (puuta)

- *Lyärääs tohon naakeli, niin pysyy hirret oorninkis.*

Nahkee

kostea

- *Nää vaatteet on vielä vähän nahkeita, vaikka ne on
jo ajat ollu kuivaamassa*

Nahkonee

päikseen, esim. ilman voittoa

- *Se talonkanpauppa men perin nahkonee,
et saannu pennin hyrrää*

Nahniekka

”Jäädä nahniekkaa” = jumiutua, jäädä kiinni

- *On se Matti jäänny nahniekkaa sen Maijan kanssa*
(*= joutunut avioon*)
- *Jalka jäi juuren alle perin nahniekkaa*
- *Tais haa meirän poika jäärä sen Kertun
kans nahniekkaa. (= meni kihloihin)*

Naiminen

avioliitto

- *Se meni meirän poika naimisee*

Naimistua

avioitua, mennä avioliittoon

- *Siihen Mattilaan se Villekii viimen naimistui, (= nai Mattilan tyttären)*

Nakelloksis

pahasti sotkeutunut

- *Sen hiuksekkii ol perin nakelluksis*

Navari

pora, kaira puun reijittämiseen

- *Ei hää se mikää navari ollu, ku siit puuttu poranteräkii*

Nelikko

puuastia, määrämittäinen

- *Sil ol monta nelikkoo siäniä suolas*
- *Tarttis hakee silakkanelikko Porvoost*

Nestuuki / Nästuuki / Nästyuki

nenäliina

- *Ostin sille oikee pitsisen nästykin*

Neulaset

vesipadon pystypuut n.k. neulatammessa

- *Pannaas neulaset paikoillee, on se jo tulva ohi*

Niisi

loimen nostaja kangaspuissa

- *Pa se loimi ensin niisii ja sitte vast pirtaa.*

Nikkari

puuseppä

- *Teetin nää pyärät meiränkylän nikkaril*

Nilkku

ontuva

- *Se Kreeta-Kaisahaa on ollu koko ikäis sellain nilkku*

Nirri

henki, elämä

- *Nirri pois ku Turusen kissalt*

Niuho / niuhoa

vihainen, salavihainen / osoittaa vihamielisyyttä

- *Sun hevoses vähä niuhoo ku sen korvat on tollain luimus (= taaksepäin)*
- *Ei se ruuna pure, se vaa vähä niuhoo*

Nolpee

alakuloinen, surullinen

- *On toi koirakii perin nolpee tänään*

Noro

notko, usein kostea paikka

- *Siäl noron pohjal ne lemmikit kukkii*

Nokonuuka

ei aivan tarkka

- *Ei se oo nokonuuka sen takapuolees kans se Korven ruusu, meinaan.*
- *Ei senmitan ny oo niin nokonuukaa, korjataa sitte jos tarttee*

Nualtu

nuoltu

- *Sinuhhaa on tukkas perin ku nualtu (= liian tiukalle kammattu tukka, sileäksi ja päätä myöten)*

Nulju

nuukaakin nuukempi, tosi kitsas

voi olla myös nuljun nulju = erikoisnuuka

- *Nuukahaa sen äitikii oli, mut kyl tää tytär on oikee nulju*
- *Se Nuuti oli nulju, mut sen poika on oikee nulju nulju*

Nuppu

pellavasidos

- *Pellolla tehty sidos, jotka pantiin seipäälle kuivumaan*

Nuritten

väärin päin

- *Siin se makas nuritten tiällä*
- *Sil ol sukka nuritten jalas*

Nuttu

vaate

- *Äiti lauloi tyttärelleen: Nuttu nurin hija oikein, kun opetti häntä vaatteita ompelemaan*

Nuuka

tarkka, itara, saita

- *Se on nii nuuka miäs, että se mittaa kyntensäkkii*
- *Kyl sil se rahanpito on perin nuukaa*

Nuuska

moite

- *Siit jutust mee saatii oikee nuuskaa (nokkanuuskaa = korkeampi aste)*

Nuuttipukki

joulukuun liittyvä taruolento

Nuuttina kulki pitäjää Nuuttipukki. Se joi vanhat olvit, piiskasi tuhmat lapset.

Peloittavan näköinen, risoihin ja turkisinahkoihin pukeutunut olento.

(Tieto merkattu muistiin Sulkavan kylässä)

Nykästä

tehdä nopeasti

- *Kiiruusti vaa nykäsin paidan päälle*

Nylkyri

riistäjä

- *Oh haa kauhee nylkyri, veis vaikka suupalan lapsen suusta*

Nyree

vihamielinen, suuttunut

- *En vaa tiärä miksi se Jutin-Maija on nii nyree minulle*

Näkki

veden haltia, joka asui vedenottoaikoilla esim. läheteessä, avannossa, joka kaivossa. Näkillä paloiteltiin lapsia vaaranpaikoista.

Näppi

viimeinen

Se lapsista joka lukuleikissä jäi viimeiseksi

Nätti

Kaunis, hempeä, siro, lempeä

- *Nätti flikka toi Liisa*
- *Ohhaa nätti ilma (= ilta)*
- *Se sai siit nätin rahan*

Nöyle

- Aivinasta kehrätty ja hyvin kerrattu ompelulanka

- *Kyl hää jokain rohrint kehrää, varvat aivinaist nöylettä*

Nöyrä

taipuisa, notkea, tottelevainen, ohut, hyvin juokseva

- *Otti sellasen nöyrän pajukepin ja sil huiteli*
- *Nois rattais on sitte näyrät linjaarit*
- *Ihmisen pitää olla nöyrä -opetettiin*
- *Täs on vähä liika nöyrä tää varsi*
- *Sinulhaa on nöyrää tervaa*

Nööri

naru

- *Kyl ojaakii kaivaes nööri täytyy olla*

O

Ohattu

ohitettu

- *Just ku myä oltii se ohattu, niin se...*

Ohaus

ohimo

- *Se lauta sattu ihan ohaukseen*

Oh'haa

onhan (kerrakseen)

- *Oh'haa hyvä hevoin*
- *Oh'haa sinul köykänen jauhopussi (Nummisista)*

Ohkanen

ohut, kevyt

- *No johaa on ohkanen lauta*
- *Olet niin ohkasesti puettu*

Oikee

oikea

- *Sitte tuli vastaa se Oitin oikee suora maantienpätkä Oitissa*
- *Oikee piti itte tulla*
- *Se tie sinne Juholaa on ihan oikee (=suora) ja että juuri sitä tietä sinne pääsee.*
- *Se on se oikeenpuoleinen*
- *Tää on perin oikeest kaffis keitetty*

Oikeestaa

suoraan

- *Siit ne kaikki kulkee oikeestaa meirän pellon poikki*
- *Onkos se Matti sun veljes? Ei oo, se ihan oikeestaa on mun velipuolein*

Oikeesti

todella

- *Oikeesti minä säkährin, ku se tuli polul kohren*

Oikonen

suora esim. tienosa, myös oikaisu metsän tai pellon poikki

- *Siit oli oikonen tulla (= tuli suoraa)*

Oikosee

suoraan

- *Se tiä kulkee siäl Sälinkäällä ihan oikosee*
- *Letkun suora, mut Oitin oikonen*

Oitistaa

heti

- *Lähre ny oitistaa kattomaa*

Ojakonna

hevosvetoinen oja-aura

- *Pannaas kuus hevost etee, kyllä oja konna liikkuu*

Ojaksin

ojanotko, notkelma

- *Siäl ojaksimen pohjal kasvaa kulleroita ja rentukoita*

Olla

- *Mee ollaa vihoin sen Justuksen kans (olla vihoissa)*

- *Ol ny vait = ole ääneti, vaiti*

- *Ol vait - sano Kalle kanalleen*

- *Kyl rikkaat ovvatten aina voittaneet*

Ometto

navetta

- *Meirän ometto on nii kylmä*

On ai

kyllä on

- *On ai Matti kotona kammaris*

Onee

heikkovoimainen, huono, outo, vieras tunne

- *On nii onee olo*

- *Se oli jo lapsena vähän onee*

- *Minul on tänään niin onee olo, tairan tulla kipeeks*

Onkapannu

höyrykattila

- *Se hää puhisee ku onkapannu*

Ooka-ajo

huviajo, esim. kirkkoonajo

- *Oh haa nuaret lähtenny ooka-ajolle*

Ookakuski

ajomies

Ajoi esim. kartanon trilloja

Ookata

ajaa vapaakydillä, vapaakyty, huviajelu

- *Pojat alko ookata resiinall'*

Ookareki

kirkkoreki

Oomi

Isokokoinen (tynnyri) viinankuljetusastia

Puinen ja vanteilla varustettu

Oorninki

järjestys

- *Jokuu oorninki se olla pitää, sano Sumperi, ku kananpoikia piiskas rivii*

- *Kyl sen miähen asiat on aina oorninkis*

Ormiruoho

lääkekasvi eläintauteihin

Osata

Osata

- *Osasivatten ne jo silloin tankoo tanssia*

Osviitta

ohje, neuvo, ohjaus

- *Anna ny vähän osviittaa mitä tässä pitäs tehrä*

Otteeseen

kertaan

- *Yhteen otteeseen luultiin jo...*

- *Useampaan otteeseen (=moneen kertaan)*

Ottopiiri

se kyläri alue, mistä seppä ”otti” luontaisuuritukset

Ottoseppä

seppä, joka otti parsselit vastaan pajallaan (Parsselit = luontaisedut)

P**Paakari**

Leipuri

- *Onkost paakarin pullat jo valmiit*

Paasata

puhua pitkään ja voimallisesti, puhua päätöksellisesti

- *Pappi se saarnaa paasasi pari tuntia*

- *Siäl kyläl hää se sit oppiaas paasasi*

Paasi

pilttoo = pilttuu

- *Mees paasiis (= mene paikallesi, kehoitettiin esim. lehmää navettaan ajettaessa)*

Paaristua

lihoa, rikastua

- *Onse vaa Mikkolan isäntä ihmeeks paaristunnu.*

- *Tos se vaa kauppias paaristuu meitin rahoil*

Paati / Baati

kylpy, esim. lääkekylpy

- *Joka päivä pitäs istua pujopaatia
(Pujo on lääkekasvi luonnosta)*

Pujopaati = pujokasvin kukinnoista tehty kylpy, joskus koko kasvista tehty terveyskylpy

Paatinnaula

lyhytkasvuinen

- *Janne on koko ikänsä ollu sellanen paatinnaula*

Paatti

vene

- *Sil ol sellain tasapohjain paatti siin rannas*

Pahalainen

piru, vaatimaton, pienikokoinen

- *Ol se itte pahalainen, ku siältä kurkisteli*
- *Huus se pahalainen pirusti, vaikkei silt just muuhun olekkaa*

Pahalaiset

ei toivotut henkilöt

- *Ne pojan pahalaiset sotki koko Juhlat*

Pahanen

pieni = huono

- *Tän tiän kohral oli ennen vaa pahanen polku*
- *Sellain mökkipahanen se vaa ol' mut koti kumminkii*

Pahasilmä

kademieli, noituus

- *Ku se katto sit pahalsilmäl, nii sen onni meni*

Paheta

pilaantuu

- *Meinaa vaan toi maito (liha) pahentua näin kuumal*
- *Pahenee, ku Vilpun-Annin juustokeitto*

Pahkoa

puhua voimallisesti

- *Kyllä se Miina puhua pahkoo ku pappi ikään*

Pahla

vapa = ongenvapa

- *Tuhmat tarttee pahlaa
(= vitsaa isompi suora ja tasapaksu puu)*

Pahlain

nuori, pitkä puu joko kuusi tai jokin taipuisa lehtipuu

- *Pahlainta käytettiin puuastian vanne-aineena.*

Paikal

heti

- *Lopetas se kiusaamiin paikal (het paikal)*

Painostaa

olla raskaassa olotilassa, väsyttää esim. ukonilma

- *Minnuu nii painostaa, taitaa tulla sare*

Paistikas

arka kohta kehossa

- *Toi nilkka on ku paistikas, siihen ei kärsi koskea*

Paistilukuset

laittomat lukuset, missä papeille piti luovuttaa ylimääräinen vero, joka oli paisti

Pajapiiri

se kylän alue tai ne talolliset, jotka ylläpitivät kyläseppää kylässä

Pakari

leivintupa = leivinuone

- *Kinkku on pakarituvan uunis.*
- *Pakari on meirän Alituvas.*

Pakka

joesta kohoava kumpu

- *Meiräs mukulat on taas leikkimäs tual pakal, ku ei ny vaa putois jokee*
- *Se jyrkkä pakka laskee suaraan jokeen*
- *Siin se seiso pakal*

Pakkain

Pakkanen

- *Ulkona on kova pakkain*

Pakki (1)

auton peruutusvaihte

Pakki (2)

Siirrettävä työkalulaatikko

- *Annas se pakki tänne, että saan ne tonki*

Pakra

tukkihaka = pookshaka = keksi

- *Pakra sil ol olal ku se uitolle läks.*

Paljaaltee

ilman mitään, alasti

- *Mä syän tän leivän perin paljaaltee*
- *Se otti aurinkoo perin paljaaltee*

Palju

jalaton, soikea puuastia pyykinpesua varten

- *Kyl sen lapsen voi siin paljus pestä*

Palkonki

parveke, yleispuusta valmistettu koroke, myös ajo-koroke

- *Aja siihen palkonkin päälle*

- *Siin se makas palkonkilla*

Palttu (1)

ruoka = veripalttu

- *Eläimen verestä, ruisjauhosta ja suolasta pannussa valmistettu ruoka*

Palttu (2)

Antaa palttua = olla välinpitämätön jostakin

- *Mee annettiin palttua koko ohjeelle ja tehti just niinku tahrottii*

Palturi (1)

Omatekoinen savuke, tupakka

- *Itte 'hää se vääntää niist nurkantakusit palturia*

Palturi (2)

valhe, pöty

- *Osku se taas päästi paksua palturia*

Pannuluokku

kaarirauodoilla varustettu petolintujen syöttipyydyys, jossa syötti laukaisee jousivoimaiset kaaret

Panttauspenkki

kiristyslaite, jolla esim. astian vanne kiristettiin (= pantattiin) paikoilleen

Paraastpäästä

ensisijaisesti

- *Ihmisen pitäis paraastpäästä katella eteenpäin, niin ei lankeaisi*

Parahultanen

sopiva, tai ainakin riittävän hyvä

- *On se Jussi sille Miinalle perin parahultanen pariks*

- *Kyl tää takki on sinulle ihan paralmltanen*

Paranjalka

kolmijalka liedellä tai taos, jonka päälle pata tai muu keittolaite voitiin asettaa tulelle.

- *Paas flikka se kaffepannu siihen paranjalan päälle, saaraa tos kaffit*

Paraplyijy

sateensuoja, myös aurinkovarjo

- *Sit paraplyijyääs se kanto pouralkii*

Parasolli

päivänvarjo

- *Sen parasollis oli perin pitsiäkii*

Parkkumi

kotona kudottu puolivillainen kangas, jota käytettiin miesten puku- ja päällysvaatteissa

- *Isö-isän takki on fiiniä parkkumia*

Parpiitta

ruutupeli ulkoleikissä

- *Hypätääs flikat parpiittaa*

Parret

paksuhkot pyöreät puut riihen orsien päällä.

Parsien päälle tehdään ahros.

Parrupullo

nelikulmainen kirkaslasipullo, käytettiin väkiviinan kuljetukseen (Lempinimi = narrunpätkä)

- *Tuakkos mulle ja parrunpätkän Porvoosta*

Parsi

eläintila tallissa ja navetassa

- *Menes ny Mansikki omaa partees*

- *Toi hevosen parsi on liian lyhyt*

Parsseli

luontaiset = kaasit

- *Panes piialle parsselit, renkille kahret kaasit, sano isäntä emännälle, kun friiviikot alko (= vapaaviikot = kissaviikot = pestiaika).*

Partaal

reunalla, laidalla

- *Muairil on jo toinen jalka hauras ja, toinen siin partaal*

- *Siin joen partaal se istu ja itki*

Pas

taivutusmuoto sanasta panna = laita, pane

- *Pas Mikko Musta aisoihin*

Paseerinahka

rasvanahka

- *Tehrää noo minun saappaat paseerinahast*

Paska

lanta

- *Se on itte ku paska rattail*
- *Istuu ku tikku paskas*

Paskarattaat

sontakärrvt

Paskoa

antaa palkkio tai runsasta satoa, esim. nopeaoppisille lapsille kukko paskoi Aapisen väliin jonkin palkinon

- *Hyvih'hää se Pikkupelko ne potaatit paskoi*

Pasmaharava

apulaite kankaan lointa tukkiin pantaessa.
Kaksi urapuuta, joiden välissä piikit eli piit.

Passata (1)

sopia, sovittaa esim, ovia tai ikkunoita rakennukseen tai puuta ja rautaa yhteen, myös vaatteiden sovitus

- *Ei sinne ny passa mennä*
- *Kyl se saunaan meno vaa meitille passaa*
- *Pitäis noo ovet ja ikkunat viäl passata paikoilleen*
- *Tuu ny viäl viimesee passauksee, ni sitte on pukus valmis*

Passata (2)

tarjoilla, huolehtia, hoivata

- *Kyl se nyt sit miästä passaa, ku sulhast ikää.*
- *Kyl se Mari sit Villees nii kovast passaa, taitaa perin kitakapulalkii syättää.*
- *Älkäis ny minua tällail passatko, saahaa miä nuar ihmii ittekkii*
- *Siäl oli hyvä passaus*

Passata (3)

Kissalle tai koiralle sanottiin: ”passaa ny”, jolloin eläin hyppäsi esim. käsien välistä

Passari

tarjoilija (miestarjoilija)

- *Se Matti ol ehta passari*
- *Se passari vei papille ensiks*

Pasteerata

Kävellä hitaasti, joutilaasti, herraskaisesti

- *Kattokais muijat ku apteekin väki pasteeraa*
- *Siin se Jalmari pasteerasi sen mamsselin kanssa platformul*

Patalaiska

Erittäin laiska ihminen

- *Se Aatu on oikee patalaiska*

54

Patanaakeli

pilkottu polttopuu, klapi

- *Haes poika liiterist patanaakelia äirille*

Patapalli

matala patapenkki

Palli, jonka toisessa päässä on padanpohja muotoinen syvennys. Tähän syvennykseen pata avotulelta nostettuna asetettiin.

Patteri

kasa

- *Niihin multapatteriin pannaan sitte 25 kuormaa multaa ja sontaa jokaisee...*

Pehku

pahna

Pehkulaattia on se lattiallinen, joka puidaan varstoilla (klavuilla) porttipuinnin jälkeen

- *Niitten pehkukasa oli perin ulkool*

Pehmeä

pehmeä

- *Tää tyyny on perin pehmeä*

Pehtoori

maatilan esimies

- *Halme haa se pääsi kertanoo pehtooriks*

Peijahaiset

hautajaiset

Varhaisemmin hautajaisista käytettiin yksinomaan peijahaiset-nimitystä.

Peijahaisia käytettiin myös karhun- ja joskus sudenkin kaadon kunniaksi.

Peilari

maitokannu (kannettava), kannellinen peltikannu

- *Ei se ny mikää iso kannu ollu, sellain piäni peilari vaa*
- *Pani kahren litran peilariin kolme litraa*

Pelata

soittaa soitinta

- *Toi miäs pelaa violia*

Pelehtiä

olla mieliksi, keimailla

- *Miina se sen Kallen eres alvariinsa pelehtii*

Peli

ottelu, metson soidin

Pelipaikka = soidinpaikka

Peljästyä

pelästyä

- *Kyl miä sit haamua siltaval vaa peljästyset et viäläkii puistattaa*

Pelkka

kahdelta puolelta veistetty hirsi

- *Piilulkos sinä noo hirtes pelkkasit*

Pellavainen

pellavakangas

- *Kutoi pellavattist neljälniirel*

Pelmanni

soittaja

- *On se vaa toi Arttu oikee pelmanni*

Pelttari

hevonen, joka juoksee kamelin tavoin eli molemmat saman kyljen jalat yhtä aikaa eteen

Peltti

takavyö

hevosen valjaissa se vyö, johon on kiinnitetty häntävyö. Takissa takana oleva vyö.

Pepu

ruisjauhoista, vedestä ja puolukoista tehty ruoka

- *Kalle, otas ny pepua*

Perata

puhdistaa marjoja

Perkaus = metsänpuhdistus

Perin

kokonaan, täysin

- *Se on ny perin hullu*
- *Menihää perin puhaltamal täs ohi*
- *Rahaas se hävitti perin tarkkaan*
- *Tuli se nyt niin perin (juurtajaksain) selväksi*

Peroa

luopua, perua

- *Käräjil hää se pero koko jutun*

Perottaa

ajaa taaksepäin, pakittaa, peruuttaa

- *Meinashaa perottaa pojan päälle*

Perse

naisen sukuelin, takapuoli

- *On sil vähä väljä perse, mut kyl se sit jakaakii*
- *On sil Annan sitte levee perse*

Perseellee

istuaalleen, hävisi kaupassa

- *Sai se siin talonkaupas vähä perseellee*
- *Siin jäätiköl se lensi perseellee*

Perspuali

Takapuoli

- *Oh haa se komee pers'pualetakii*

Perspyllysis

takapuoli koholla

- *Siäl se ny kaivaa potikoita perspyllysis*

Pers'suti

lievä kirosana, jota naisetkin käyttivät

- *Pers'suti sentää*
- *Voi perss'uti, sano akka ku kaatu*

Persus

takamus

- *Housun persus sil aina retkottaa*

Perä

loppu, ylimääräinen

peräkylä, loppukylä, kylänloppu

Ohjasperä, se osa ohjaksista, joka jää yli ohjastuksen aikana

Peräjälkee

yhtenäin, peräkkäin

- *Pärejälkee sit saa patistaa, eikä se juakse sittekää*
- *Siin kuali veljekset perin peräjälkee*

Peräräätti

jälkiruoka

- *Jo oli hianot peräräätit*

Peräsin

kotoisin

- *Toi hevoinhaa on meilt peräsin (Saarella)*
- *Mistäs tollain peranlari on peräsin*

Perässä

jäljessä

- *Sun kellos on perässä*

Perästä

jäljestä

- *Perästä kuuluu, sano torvensoittaja*
- *Ei ny, vasta kuukauren perästä*

Pesue

perhe, myös eläinperhe

- *Meil on ny kaks pesuetta, tuvas ja sikaketas*

Peti

vuodepaikka, makuupaikka

- *Se kolmas oikeelt on mun peti*

Petrata

parantaa ennätystä, kiriä

- *Se petrasi tulostaan*

- *Petraa ku sika juoksuaan*

- *On se sare vaa petrannu aamusta*

- *Joka kerta se vähä petrasi*

Pettää

luistaa

- *Petti eteen, sano Vallu ku polkupyörän kappa luisti tyhjää*

Peuhata

tehdä viatonta lemmenleikkä vuoteessa

- *Aikaas se Ville siin Maijan sänkys peuhasi*

Piaksut

jalkineet (ei saappaat), nauhapiaksut

- *Matil on uuret piaksut*

- *Sen piaksut ol sellaset paksut ja klöpöt*

Piarasta

päästää ilmaa

- *Ja hevoin piaras oikee lujaa*

Piatturi / Pietturi

salvettu eli kuohittu hevonen jonka sterilisointi ei ole onnistunut täysin, vaan kykenee astumaan, mutta sen siemenneste ei tee tammaa tiineeksi

- *Se sun piatturis yritti astua ton meirän vanhan tamman*

Pidellä

pitää

- *Mikähää sit viäl tääl pitelee*

- *Piappo pitelee, Siappo sitelee.... osa vanhaa torpista tehtyä lorua*

Piili (1)

puunuoli, kaaripyssyn nuoli, jota on käytetty oravan ja muun pienriistankin metsästyksessä, poikien leikkipyssyn nuoli

Piili (2)

auto

- *Piili tulee!*

Piilukirves

hirrenveistokirves, myös vain piilu

Piinata

kiusata

- *Minua sitte piinai ku se katteli koko ajan*

- *Sil kivul haa se piinai ittees ja muita*

Piipahtaa

pistäytyä

- *Yritäs ny taas joskus piipahtaa meilkii*

Piiri (1)

ympyrän viiva tai esim. pihapiiri, rajattu alue

- *Istutetaa nää pensaat piiriin, tulee hyvä lehtimaja.*

Piiri (2)

rinki, piirileikki

- *Tehrää lapsista päini piiri*

Piironki

lipasto

- *Ota siäl piironkin laatikost*

Piisi

uuni, liesi, hella

piisiuuni = tuvan uuni

- *Ota ny se soppapata piisin päältä pois*

- *Pas puita lisää, ettei piisi jähry*

Pikipäin

pikaisesti, äkisti, nopeasti, ilman ajatusta

- *Kävi se pikipäin*

- *Ei se sit tahallaan, pikipäin vaan sano*

- *Käväsintös naapuris perin pikipäin*

Pikkula

käymälä

- *Heinon pikkula on iso*

- *Menes ny pian pikkulaan, ettei tu kakka housuu*

Pikkunen / Pikkanen

viinaryyppy

- *Otetaas pojat pikkuset*

Pikkusen

vähän

- *On se pikkusen kallellaa, mut ei haittaa*

Pilikaani

leikkisä, hauska, hyväntahtoinen

- *Se poika on aika pilikaani, oikee epele*

Pilkkumi

pienehkö kulho, malja, posliiniastia

- *Missäs on se valkonen pilkkumi*
- *Uus viili on siin pilkkumis*
- *Kaara se liemi siit isommast pilkkumist siihen pienempään*

Pillata (1)

kaataa, tiputtaa päälle, kaataa ohi lasin

- *Sehää pillasi maitoo sille uurelle pöytätuukille*
- *Älä ny lapskulta pillaa päälles*

Pillata (2)

itkeä, pillittää

- *Vähä se aluks itkeä pillasi, mut pian se tottu olemaa*
- *Koko yän se itkeä pillasi*

Pillipoika

lasitehtaan apupoika, joka juoksutti puhalluspillit puhaltajille

Pilppu

kansanomainen leikki nuorisolle.

Leikkivälineet: pilppu, tavi = maila ja kuningas = maalipylyväk tai vain tikku

Pilpustaa

leikata, pienentää, repiä kappaleiksi

- *Sinähää pilpustat sen kankaas perin pienii paloihin*
- *Pilpusta ne perunat ensin*

Pimittää

johtaa harhaan, pettää

- *Se koitti pimittää minua siin talonkaupas*

Pimskivi

hohkakivi (= laavaa), jota käytettiin hiontaan

- *Annas poika se pimskivi. Saaraa tähän puleeripintaan täyskiilto*

Pinteli

ohut jousi, esim. taskukellon käyntijousi

- *Siit meni. pinteli sekasin*
- *Pintelikarva, ku herrain kellos*

Pirempi

taivutus sanasta pitkä = pitempi, pidempi

- *Pitäs olla pirempi ja parempi toi nenänmalli*
- *Ohhaa siit pirempi aika kulunnu*
- *Mitä pirempi sen parempi*

Pirettii

taivutus sanasta pitää = vietettiin, järjestettiin

- *Hautajaisiaki siäl pirettii kolme päivää*
- *Ennen meil pirettii iltamia*
- *Pirettiin kuurupiiloota (= lastenleikki)*

Pirttinainen

kirkottamaton synnyttäjä, naisen tila silloin kun hän synnyttämisen jälkeen oli vielä kirkottamatta

Piru

”Piru miehekseen” = kova kaveri

- *Se Jussi se on perin piru miehekseen*

Pirunpelto

luonnonkivimuodostuma, jossa pienehköt (pääkoiset) kivet ovat yhdessä paikassa ilman peittävää nurmea

- *Jo on pelto kivistä, on ku pirunpeltoa kyntäis*

Pirunrattaat

Ajoneuvo, jossa on sekä reki että rattaat

Pirunrenki

Kätevä, kaikkeaosaava työmies

- *Se on se muurari-Kalle oikee pirunrenki*

Pirätellä

Pitää

- *Mikäs se sinua täs huushollis viäl pirättelee, lähre vaa menee*

Pirättää

pysäyttää

- *Se pirätti hevostaa ja pyys kyytiä*

Pislaaki

reunus, käänne ja hela

- *Se muuras siihen piisii sellasen pislaakin.*
- *Sen housuis oli oikee pislaakit*
- *Komee piippu, oikee pislaakin kans’*

Pislai

kääntyvä kansi,

pislaipiippu on varustettu kääntyvällä kannella

- *Sinun piippus pislai on perin hopiaa*

Pislaus

heloitus, ovien ja ikkunain paikalleen sovitus

- *Monta tuntia meni sen ulko-oven pislauksen kans’*

Pistellä (1)

esim. juosta nopeasti

- *Mari se pistelee jalan kirkolle harvase päivä*
- *Votu-renki se pistelee voita leivälles*
- *Helle se pisteli ennen satametriä suamenennätykseen asti.*
- *Avojalkoja myös pistelee*

Pistellä (2)

kaivaa lapiolla

- *Mauri se vaa pistelee ojaa suohon*
- *Hauturi taas pistelee kuappaa (= hautaa hautausmaalle)*

Pitää

”Piti vähält” = Oli täpärällä, meni läheltä

- *Piti vähält ettei osunnu*
- *Piti vähält, että kerkisin mukaa*

Pitkälleen

makuulle, kaatui maahan

- *Sehää veti Mikon pitkällee (= sairastui)*
- *Sehää men jo pitkällee (= meni päivälevolle tai yöksi nukkumaan)*
- *Muarin se jää heitti pitkälleen (= kaatui)*
- *Siin paikas meni pitkällee ja kuoli*

Pitkänääs

pitkällään

- *Siin se makas perin pitkänääs*

Pitkäpiimäinen

venyvä, pitkään kestävä, laiskanomainen

- *Sen perintöjuttu on ollu niin pitkäpiimäinen*
- *Sen puhe on niin pitkäpiimäistä, että ei siitä saa mitään tolkkua*

Pitkärivi

lasitehtaan työväen pitkä asuntolarakennus, joka siirrettiin myöhemmin Kaanaan alueelle

Pitsnoukka (1)

katonaluspuu, mihin on otettu juuriosa räystäskouku mukaan

- *Noo tuahet kyllä kestäis viäl vuasia, mut noo nitsnoukat mätänee*

Pitsnoukka (2)

suutarin työväline, jota käytettiin mm. reunan kiilloitukseen

Piälti

savipelti

- *Paas ne piältit auki, et savut menee ulos*

Piäni

lapsi, sylivauva

- *Nuku piäni, nuku*
- *Voi piäntäin, sano äiti lastaa*

Piärettää

pierettää, päästää ilmaa

- *Mikäst sit Liisa-muorii niin piäretti*

Plaaki

lyönti, isku

- *Sai haa Ville kovan plaakin*

Plaani

tasanne, tasainen keto, toripaikka

- *Siäl oli mettäs selanen tasain plaani*

Plaiskuttaa

maiskuttaa, syödä äänekkäästi ja voimallisesti

- *Sit velliä se syörä plaiskutti*
- *Siin se pöyränpäässä syörä plaiskutti*

Plakkari

tasku

- *Rahatkii sil oli irtonaisina plakkaris*

Plarata

selailla

- *Sit kirjaa se siin plarasi ja katteli*

Plari (1)

Halkosahan terä

- *Siin Oton sahas oli pirun hyvä plari*

Plari (2)

sivu, lehti

- *Aina se vaa käänsi uutta plaria ja jotain se ääneen höpötti*

Platata

Pestä pyykkiä kartun avulla

- *Kyl täs saa pestä ja plataa*

Platformu

asemalaiturin kävelyosa

- *Siin se manpseli pareeras platformul (Ohkola)*

Pliitta

hellanlevy, keittotas

- *Kyl on kuuraa, pliitta on jo perin punanen*

Ploki

väkipyörä, köysipyörä

heittoploki

- *Nostetaan se paino tän plokkin avulla*

Ploomi

tulitikkurasian raapaisupinta

Ploomu

laine hiuksissa tai karvoissa

- *Tamman lautasil ol sellaset ploomut*

Ploosata

tuulla voimakkaasti

- *Taas se pohjonen ploosaa*

Plootu

pelti, vanha raha

- *Meirän plootukatto on ruastees*

Pläijähtää

läjähtää, läiskähtää

- *Se peilari pläijähti siihen jäähän*

(*peltinen maitohinkki*)

- *Oikee se pläijähti ku sen levee takapuali putos siehen laattiaan*

Pläikinä

puheen tai ammuskelun ääni

- *Kyl silt sellanen puheen pläikinä kuuluu,*

et luulis olevan monta akkaa äänes

- *Tais kuolla kaikki mettän elävät, aikii siäl sellanen pläikinä kuulu*

Pläkki

ohut pelti (kirkaspintainen)

- *Se Kurniini oli pläkki-seppä*

- *Selvä ku pläkki*

- *Pläkkiä hää se toi sun peilaris on (pieni maitokannu)*

Pläntti

esim. pieni maa-alue

- *Perunamaakii on sellain pläntti vaa*

Pläsi

naama, kasvot, piirto hevosen päässä

- *Sen tamma on sellain pläsipää*

- *Se löi päin pläsiä*

- *Se Polle ol sellain pläsipää hevoin (Levantoolla)*

- *Ne vetivät sit päin pläsiä (iskivät nyrkillä)*

- *Hanna löi Kallea päin pläsiä*

Plörö

kuppi, toti, viina-annos

- *Tehtii muijan kans saunanpäälle plöröt*

Pohdin / Pohtia

Viljan käsittelyssä käytetty puhdistusväline, jonka avulla vilja heitettiin ilmaan. Esim. luuvassa ja hyvät, painavat jyvät lensivät pidemmälle ja kevyet jäivät lähettä. Työ viljan seulontaa.

Poikia

lisääntyä

- *Ei se raha poiiji, mikä viinaan pannaan*

Poispilattu

hemmoteltu

- *Sil Kustaal on perin poispilattu flikka*

Pokata

kumartaa ja kiittää

- *Pokkaas ny Kalle tädille, ku sait karamellin*

Poksi (1)

tiiviste, esim. vesipumpussa

- *Taas se pumpun poksi vuataa*

Poksi (2)

pieni huone, komero tai koppi, saattaa olla myös pieni asuinhuone

Polkat

toppatakki

- *Oikee kaupunkist se ne polkat osti*

Polkusimet

polkimet, myös polkupyörässä ja puimakoneessa Kangaspuun osat

Polla

pallo = leikkikalua

- *Heitäs se polla tänne*

- *Se oli sellain piäni polla ku joku helmi*

Pollari (1)

kyläpoliisi

Pollari (2)

rantaveteen pystytetty paalu, johon tukinuiton aikana kiinnitetään juoksupuomi

- *Panes se varppi sen pollarin ympärille*

Polsteri

patja

- *Toihaa on 'sit polsterikangas, tollaist raitallist*

Poltinsäkki

nokkossäkki

Ruskeahko nokkosista kudottu säkki.

Polttimo

paahdin

- *Tarttee korjata toi kaffipolttimo*

Polttotauti

kuume- ja vatsataudit

- *Aatu se makaa ja polttotauris*

Pomppa

lyhyt, talvella käytetty miehen päällystakki

- *Annas se myllypomppa siit naulast, nykäsen sen tohon ylleni*

Ponksuuni

miesten pitkä päällystakki

- *Ponksuuni päällä ne herrat pasteiraa (kävelee)*

Ponu

pontikka

- *Kyl Aatu keittää pirun hyvää ponua*

- *Ponu on paras kotojuama*

Poomi

puomi

Hevospuomi, puu, mihin hevoset sidottiin.

Erilaisia poomeja oli myös tukinuitossa, missä ne yleisesti ohjasivat tukit oikeaan uomaan.

- *Vetäkää se vastuupoomi kiinni*

Vastuupoomi on sulkupuomi uitossa

Popsahrus

väljähkö pamaus

- *Mettästä kuulu popsahrus, taitaa pojat ampuilla oravapaukuil*

- *Vanha hehkulankalanppu popsahti rikki ku yhristin sen sähköön*

Porata (1)

tehdä reikää

- *Huano pora, ei täl voi porata*

- *Tähän pitäis poraa viis reikää*

Porata (2)

itkeä äänekkäästi/häiritsevästi

- *Sinähää poraat niin, että kuuluu naapuriin*

- *Ei tu töistä mitää, ku toi kakara poraa yhtenä*

Porkat

sauvat

- *Jo sil on pitkät porkat, luulis kerkiivän*

60

Poroläpi

porolaukku, kuralaukku, kuoppatiessä

- *No mitäs ny suaraa poroläpeen kävelit*

Porsta

harja, usein varrellinen

- *Ku se sil isol porstal huito nii kyl puhrastakii tuli*

- *Olihaa iso porsta sil asemamiehel*

Portopotelli

kaljapullo

Näitä portopotelleita valmistettiin Sälinkään

lasitehtaalla. Ne olivat nykyisen shamppanjapullon muotoisia, hyvin pitkä -ja ohutkaulaisia, tummasta lasista valmistettuja pulloja

Portti

puintialusta jonka päällä suoritettiin ns. kepakka-puinti

Potaatti

peruna

- *Tulee hyvä potaattivuasi*

- *Kyl meirän äirin potaattiloora on hyvää*

Poteli

pullo

- *Se poteli ol puolillaa viinaa*

(*poteliolutta = pullo-olutta*)

Potikka

peruna

- *Potikkaa haa sit meil syärää*

- *Potikkaloora on jouluruakaa*

Potkuri

potkukelkka, veneen tai laivan potkuri

- *Kallel on iso potkuri*

- *Mennäas potkurin kans jäälle*

Potsoikka / Poitsoikka

lepoasento

- *Kesken päivää se pisti potsoikkalleen*

- *Ku muut meni kontallee, niin Kuappala pisti potsoikollee*

Potti

astia, usein savesta tehty

Savipotti = pullonmuotoinen saviastia

Praamaha

iso vatsa

- *Sil pöffäl on oikee praamaha*

Praasu

pystyvalkea

- *Panes tervaspuita praasuu, ne ei rätise*

Praatata

puhua pitkään

- *Ei sen praataamista jaksa kuunnella*

Pramee

kopea, ylpeä, komea

- *Sit ollaa nyt niin prameeta*

Prenkku

alkoholijuoma, viina, sprii tai kilju

- *Koko yä siin prenkkuu ryypättii*

Presiis

tarkasti

- *Se on ny just presiis*

Prikka (1)

aluslevy

- *Paa sinne mutterin alle yks priikka*

Prikka (2)

tarjotin

- *Jo oli finiä meininkiä, se likka toi lasit perin priikan päällä*

Prillit

silmälasit

- *Aina sil on ne prillit nokallaa*

Prippu

puolukoista ja leivästä valmistettu arkiruoka, mainittiin myös marjaprippuna

- *Ei o ny muuta ku tot prippua*

Pritsi

makuusija, kehonlainen esim. laveri

- *Ei edes kunnan sänky, jonkinlainen pritsi vaa*

Propsi

paperipuu (1-2 metrin pituinen)

- *Siäl ne propsit ui tukkien sejas*

Proti

jäänaula

- *Pannaa vaa lisää protia alle, nii ei hevosen jalka luista*

Protokolla

asiakirja

- *Niis talonkaupoist piti tehreä oikeet protokollat*

Prutkas

esim. housut liian alhaalla

- *Sen Kallen housut ne on aina prutkas*

Prutku

kone, jossa pienikokoinen polttomoottori

- *Lähtekös se prutku ollenkaa käimää*

Prutkuttaa (1)

koneesta: käydä huonosti

- *Ei sil voortil lujaa päässä, mut aina se vaa eteenpäin mennä prutkutti.*

Prutkuttaa (2)

moittia

- *Mut kyl muari prutkutti*

Pruukata

olla tapana

- *Äiti se pruukasi tehreä aina niin tai näin*

- *Fiina se pruukaa ittees pitää niii fininä*

- *Se Matias pruukasi sytyttää piippunsa kekäleen kans'*

- *Se Kalle pruukasi sanoo: Häi juu*

- *Meil pruukattii jouluna syrä yällä*

- *On meil aina pruukattu keittää aamullist*

Pruuki (1)

laasti

- *Hei poika tuas pruukia lisää, sano muurari*

Pruuki (2)

tehdas

Tiilipruuki = tiilitehdas

Klaspruuki = lasitehdas

Pruuni

ruskea hevonen, ruskea väri

- *Meil oli ennen sellain perin pruuni tamma*

Pryki (1)

kiljunteossa tarvittava käymisaine,

kiljun- ja pontikan valmistuksen ensivaihe

- *Ei puurost oo välii ku vaa prykijauhot riittää, sano entinen Enska*

- *Pannaas pryki kuntoon, päästään sitte sen käytyä keittelemään ponu*

- *Jokos se kiljun pryki on käynny?*

Pryki (2)

oluttehdas

Mäntsälän kartanossa oli 1800-luvun lopulla pryki, jossa valmistettiin olvia

Pränni

viinapolttimo, viinatehdas
Mäntsälän Nummisten kylässä oli pränni, ja siellä valmistettiin jalompia juomia.

Prännäri

paahdin
Kaffiprännäri
Pöönäprännäri = kahvinpaahdin

Präntti

kirjoitettu tai painettu teksti
- Täs raamatushaa onkii perin selvä präntti

Prässi

puristus, raskas työ ym.
- Oltii haa eri prässis
- Sit Villee ne pitää perin vakituisee kovas prässis

Prötö

lika, ruoan jäte
- Siäl oli tuvan lattial kaikenlaist prötöö
- Voi, voi ku vauvelin suukon ympäril on prötöö.
Kukas se on oikee sottopytty

Pua / Puo

takapuoli = perse, myös naisen sukuelin
- Ku minä tulin nurkan takaa, niin siin oli Martta
koht eres pua paljaana
- On sil Maril levee pua (myös puo)
- Se pua sil Matil on ain vaa miäles
- Mantan puon päällä on kolme paisetta

Puala

puola
- On ne tikapuiren pualat perin mätiä
- Rukin puala on täys

Pualain

puolukka
- Pijjat on tänää pualamessa

Pualinen

puolenpäivän ateria (lounas)
- Just ku syätii pualista

Puari (1)

kauppa, myös kauppapuari
- Siel Soukkios on seillain piäni puari

Puari (2)

aitta, jossa säilytettiin myyntiin tarkoitettu tavara
esim. tervapuari, juustopuari ym.

Puarikammari

kauppiaan konttori = huone kaupan läheisyydessä
- Siäl puarikammarissaan se kauppias Joosef sonni
väliin makasikii

Puettu

vaatetettu
- Sinähää olet hianosti puettu
- Jokohaa se morsian on puettu (hääasu)

Puhaltamal

nopeasti, pikaisesti
- Eihää sit ny kunnollist perin puhaltamal tehrä
- Menihää perin puhaltamal ohi

Puheltaa

puhaltaa, tuulee voimakkaasti
- Kovasti se toi itä puheltaa
- Tua sormes tänne, niin äiti puheltaa

Puheltaja

lietso, olkien jyvien tms. siirtämiseen käytettävä
puhalluskuljetin
- Pa se puheltaja päälle, nii menee pahnat yhtäpäätä
vinttii

Puhkua

puhaltaa pitkään
- Se hää pani oikee puhkumaa

Puhras

puhdas
- Puhras on aina puhras - sano Niämiskä, kun sikaa
pes

Puihin

aisoihin
- Pannaa Poju puihin ja ajetaa kirkolle
- Paas Ville se muijas puihin (komentoon)

Puijittaa

antaa puida
- Olekkos jo viljas puijittannu? (Sälinkäällä)

Puikot

aisat
- Panes Iso-Musta puikkoihin - lähretää kirkolle

Pujopaati

lääkekylpy
Pujo-nimisen kasvin haudevesi käytettiin
lämpimänä lääkekylpynä. (virtsatietulehduksiin)

Pujoparta

kapea leukaparta

- *Tol meirän apteekkaril on sellain pujoparta*

Pukat

pokat

- *Se hää maalas tuvan pukat valkoseks*

Puketti

kukkakimppu

- *Toihaa komeen puketin nimipäiville*

Pukija

morsiainen hääasuun saattaja = kaaso

- *Mee s ny hakee sit pukijaa, huamen on meirän fikkan hääät*

Pulata

yrittää tehdä jotain, mutta ei synny

- *Se meni tääkii homma pulaamiseksi*

- *Kyl miä pulasin koko yän, mut ei siit mitää hyätynny (oli tytön kanssa)*

Pullahiiri

esim. avomies, joka elää naisen kustannuksella

- *Se on Majjallakii sitte sellain pullahiiri*

Pulvaani

houkutin, kuvatus, syötti, kuvasyötti

esim. teerenkuva pannuloukussa

esim. liikkeen akentti, edustaja

- *Viärräs toi pulvaani tonne airanseipääsee niin jos vaikka haukka iskis*

- *Ei se miäs sit puaria omista, se on vaa sellain pulvaani*

- *Siin oi pulvaanina teerenkuva*

Pumppu

kurpitsa = kasvi

pumppupikkelssi

Punnata

työntää, punnertaa

- *Saa siin punnaa enenkö on kelkka mäijen pääl*

Punikki

punakaartilainen, kansalliskaartilainen

- *Punikin kakara se vaa oli...*

Punkka

kolmijalkainen soikea puinen pesuastia

- *Jokivarras ol punkka ja siin muija viäres*

Punssi

rommia ja kahvia, myös karamelli

Puntti (1)

paino

- *Panes lisää punttia vaakalle, ei nää viäl riitä*

Puntti (2)

pajameisseli = alasinmeisseli

- *On siin sepäl monenlaist punttii*

Pupeltaa

esim. lapsen huonosta syömisestä

- *Ei se nyt viäl syärä osaa, mitä nyt vähä pupeltaa*

Pupsahuttaa

pieraista

- *Ja siin kesken virren se hiljaa pupsahutti*

Puras

puutyössä käytetty taltta,

temmirauta = puusepän työväline

- *Otas se kourupuras esiin, tehrää tähän sukseen se olas.*

- *Se oli nii hyvä puras, mut ku siitä meni pää rikki*

Pureet

pienet ilmarakkulat vedessä sen alkaessa kiehumaan

- *Kohta kiehuu, pureet tulee jo*

Puristella

puhdistaa viljaa käsin

- *Puristelkaa noo jyvät eroon oljista, saaraan puhtaita jyviä*

Puristin

koneellinen seula rosman perässä

- *Nyh'hää toi puristin on perin tukos, eihää se enää erota noit jyviä akanoist*

Puristus (1)

jyvien puhdistus

Se työvaihe riihityksen aikana kun porttipuinnissa kepakointi on päättynyt ja oljet käsin käännetään ja varistetaan jyvät pois.

Puristus (2)

likistus, ahdinko

- *Oikee se näki, et kyl sil vaikeet oli, ja sanohaa sesiit, että puristus oli rinnas*

Purnu

ruumenkoppi

*- Lykkääs Ville noo etehiset (ruumenet) tonne purnuun***Putinki**

vanukas, uuniruoka

Putka

komero, pieni vaja

*Ruakaputka = pieni työmaaruokala**Ruakaputka = ruokakomero**Sysputka = sysivaja = hiilivarasto***Putkahtaa (1)**

tulla nopeasti esille

*- Äkisti se kevät siit tulla putkahtaa***Putkahtaa (2)**

pelästyä

*- Perinhää minä putkahrin pahasti***Putsis**

puhdas, siisti, laitettu

*- Ja siin on miäs niin putsis, vaik vihille menis***Puukhollari**

kauppias

*- Sälinkäälle tul uus puuk'hollari***Puukstavi**

kirjain

*- Siin tanssi vaa puukstavit silmis***Puunaus**

kiillotus

*- Oikee se puunas pöytääskii***Pykätä**

rakentaa ennenkaikkea hirrestä

*- Niin se vaa Simolakii pykäsi itte saunan**- Oikeinmaa pykääät kunnon taloa***Pykäys**

rakennuksen runko

Hirsitalon rakennustyömaa

Nurkkakivityksen välikivi

Pylly

nuoren naisen (tytön) takapuoli

*- On se pyöree toi Ritvan pylly**- Anto se Maijakii pyllyä ku mä oikee vonkasin***Pyllytä**

kaatua

*- Olisin jo peril, mutku pyllysin tos ahteas
(= rinteessä)***Pytinki**

rakennus

*- Älä rakenna pytinkiä piialle, sano Kallolan faari***Pytky**

paksu viipale esim. pitkoa

*- Se leikkas siit riaskast aika pytkyn**- Siäl oli pullanpalatkii oikein pytkyjä**- Se oli sellain makkaranpytky**- Oikeehaa laikkasit paksun pytkyn pullalekistäs'***Pytninki**

isokokoinen asuinrakennus

*- Koskelas on kaks'kerroksinen pytninki***Pyykittää***- pesettää vaatteita toisella***Pyykki (1)**

merkkikivi, esiin, tontin nurkkakivi = kivipyykki

*- Tarttis se uus tonttikii pyykittää***Pyykki (2)**

pesu

*- On se nyt sinunkii aika naamas pyykitä***Pyykätä**

pestä vaatteita

Pyyttö (1)

pyynti, pyydys, sadin

*- Oli mulla siäl mettäs, monta pyytöä, mut mitää en saannu***Pyyttö (2)**

uloshaku

*- Anto pyyttön (= pani uloshakuun)***Pyärittää**

pyörittää

*- Neljä miästä sit pyäritti, mut viis kiäritti***Pyärylä**

eräänlainen ympyrä joka muodostuu esim. hiusten jakautumista päässä

- Sil on kaks pyärylää päässä, se pääsee käymää kahres valtios - sanottin kun katsottiin lapsen päätä

Pöyhiä

tehdä kuohkeaksi

- *Noo heinätkii tartis pöyhiä*

Pähkiä (1)

tehdä työtä harkitsematta

- *Se hää pähkiä töitä ku hullu ikään*

Pähkiä (2)

ampua ohi maalin

- *Sehää ampuu pähkiä perin umpimähkää*

Päistärikkö

kaksivärikarvainen, erim. musta/valko kirjava hevonen

- *Se Mikkolan ori on selvä päistärikkö*

Päkki

läski, rasvakerros lihassa

- *On sil (sial) päkkiä päällä*

Pälhiä

laikuttaa

- *Se oli pälhinny sen puun joka poalelt (= poistanut osin kaarnan)*

Pälssi

turkis, miesten sisäturkki

Lyhyetturkit = pälssit

Pitkätturkit = kuskiturkit

- *Isännäl on oikeet pälssit yllä*

Pänni

pingotin

- *Äläs kuro sit kangast ilman pänniä, siit tulee pian kapeempaa*

Pännä

kynä, lyijykynä

- *Aina sil kauppiaal oli panna korvan takana*

Päreryöniö

palava päre

- *Mikäs ny on ku toi päreryöniö ei meina palaa kunnolla. Onkohaa vetes ollu liikaa sualaa*

Pärjätä

tulla toimeen, selvitä, menestyä

- *Hyvih'hää se poika siel pärjäsi, esim. kokeissa kilpailuissa tai talonpidossa.*

- *Hyvihhää se Ville jo koulus pärjäsi*

Pärmentata

moittii monisanaisesti

- *Kyl se meitit pärmenttasi*

Päällepäsmäri

etumies, päällekattoja, kymppi

- *Oli sil työmaalla päällepäsmärinä*

Pääoma

rukiin jyväsato = talon ruisvarasto

entisaikaan talon varallisuuden osa-arvostus oli laarissa oleva ruisvarasto

Pääntauti

päänsärky ja yskätaudit

- *Mari on ollu pääntauris jo viikon Meiran tammaan tul se pääntauti*

Päästö

vapautus

Yleisemmin se osa, esim. kankaan loimesta mikä kerralla otetaan kutoessa tukilta

Pökkäi

työntää, puskea esim. pässi tai kelkkaa eteenpäin

- *Se meirän pässi pökkäi sen lampaan (astui)*

- *Paksus lumes se vaa pökkäi sit kelkkaa*

- *Lujaa se pässi pökkäsi*

- *Sit kelkaa se erellä pökkäsi*

- *Paino se kelkkakuorma niin, että koko voimalla sitä pökkäsin*

- *Kerras se pässi vaa sit laramast pökkäsi ja tiimes oli sil kertaa*

Pökkäys

astuminen

- *Yks pökkäys vaa*

Pönikkä

pienehkö kanisteri

- *Se laski siit tynnyrist mulle koko pönikän täytee*

Pönttö

tynnyri, astia

- *Pas pönttö alle, täält alkaa ny juasta*

Pöperö

Tarttuva seos, esim. lumi tai muta

- *On se ny toi lumi tavallist pöperöö*

Pötkö

pala esim. paksua rautaa tai makkaraa

Pöyssätä

etsiä

- *Se pöyssäsi kaikki laatikot ympäriinsä, muttei se mitää löytänny*

Pööki

hienosteleva ihminen

- *Se on sellai pööki ihmiin*

Pöönä

papu = usein kahvinpapu

- *Paas muija lisää pööniä parmuu, tää kaffi on laihaa*

Pöönäpannu

kahvipannu

Pöönäpapu

kahvipapu

- *Panes pööniä pannuun, et saaraa täs iltakaffit*

Pöönävelli

leikillinen kahvin nimitys

- *Jokost muijil pian on se pöönävelli valmist*

R

Raakku / Kraakku

teline, laite joka piti pataa avotulen yllä

- *Nostas ny se pata pois siit raakust*

Raami

kehys, kehä

raamisaha

taulunraami

Raappari

jäärauta, joka kiinnitetään kengänpohjaan

- *Siro se raappari lujasti jalkaan, mennään potkurilla mummulaan*

Raasi = Paasi

lehmän tila navetassa

- *Menes omaan raasiisi*

Rahje

hevosvaljaan osa, joka yhdistää länget ja aisan

- *Sian nahkasta saa vahvat rahkeet*

Rahteerata

tarjoilla runsaasti, asettaa tarjolle

- *Siäl häissä oli kovat rahteeraukset*

Rahteerinki

esim. runsas ruoka ja kahvitarjoilu

- *Niissä häissä oli mahtava rahteerinki*

Raihnainen

kivulloinen, sairasteleva

- *Pitkäähää se äit-muuri jo on ollu sellain raihnainen*

Raiti

karkea kotikutoinen rohdinlakana

- *On flikalla kakstoista raitia kapiossa*

Raitta

raitta, esim. matossa

- *Sil ol punain raitta hamees*

Raja

vanha, risa kenkä

- *Kurjat rajat sil vaa oi jalassaan*

Rajasuutari = paikkasuutari, ei tee uusia, vaan korjaillee vanhoja

Rajapiru

henkilö, jonka huutoa kohti avattiin metsässä rajalinja

Rakkine

laite, usein tuntematon, aina vähän epäilyttävä

- *Mikähää ihme rakkine sil oli seläs, jotain se sen kans yritti tehräkkii*

- *Jo on halvatummainen rakki, ei vuara, mut ei pirä vettäkkää*

Rakkoruoho

ailikki = ailakki = lääkekasvi, jossa isohkot kodat,

käytettiin hauteena ja kylpynä virtsatie tulehduksissa

- *Tees Mari taas rakkoruohosta kusihaure nii kyl kolotus mahanpohjasta lähtee*

Rallipaikka

kesäinen piirilaulupaikka

= tanssipaiikka = huvipaikka

- *Tuu, mennää yhres rallipaikalle illal*

Ramaista

väsyttää

- *Alko nii ramasee*

Ramee

väsinyt

- *Mikähää minuu vaivaa, ku jo aamust on perin ramee olo*

Ramppi

poljin = betaali, näyttämön etuosa, tieliittymä

- *Toi polkupyörän ramppi meni ihan vinoon*

Ramu (1)

kunto

- *Oli se vielä kesäl ihan hyvä ramus*

- *On se sellain ramu mieheks (= hyväkuntoinen)*

- *Se on perin heikos ramus (= huonokuntoinen)*

Ramu (2)

huono, esim. olo

- *Illal on aina sellain ramuolo*

- *On se pyärä menny ramukuntoon*

Rankis

vääntymässä

- *On noo suksenjärjet ollu yän yli rankis*

- *Pannaas toi tuamenlenku tohon rankii, niin siit tulee hyvä luakka (hevosluokka)*

Rapsinkakku

jätetaikinasta tehty pulla, myös viimeinen lapsi

- *Toi Ullahaa se on meirän rapsinkakku*

Raskia

hennoa

- *En minä tät rasitte antaa*

(on käyttäjälleen/omistajalleen rakas esine)

Ratastiä

vain hevosella kuljettava tie

- *Suuria kuarmia ne kuletteli, vaik tiänä oli vaa sellain ratastiä*

Rati

rivi

ratihauta = köyhien ihmisten yhteishauta (rivihauta)

Aittarati = aittarivi

- *Sinne se pantii Eetla ratihautaa*

Rautias

hevonen, jolla on musta harja ja häntä, mutta muuten väriltään ruskea

Rehvahtava

ylpeilyyn taipuvainen, rehvakas

- *Sen on se pojankloppi vähä sellain rehvahtava*

Reikätuoli

lapsen tuoli missä on reikä keskellä

- *Paa se poika siihe reikätuoli, oppiihaa siin samal kävelee*

Reilassa

kunnossa

- *Tarttis saara se reillaa, että vois taas käyttää*

Reilata

laittaa kuntoon, korjata

- *Piti reilata, se vene kuntoon*

- *Nyt saa Matti kiitost ku reilasi sen auran kuntoon*

Reisu

matka, matkareisu

- *Sen torpan kontrahris on viis matkareisua (= matkapäivää)*

- *Ei täs kerki ku kolme reisua päiväs ajaa*

Reivinpuut

luomapuut

- *Panes ne reivinpuut pystyyn tupaan, minä alan reivaamaan matonlointa*

Rekooli

puutarha, kasvima

- *Ajas ne linnut pois siäl rokoolist*

Rekoortti

ennätys

- *Meinaaks loikata oikee rekoortin?*

Rekulaattori

keskipakoissääätäjä

- *Se remonteeras sit höyrykonettaas ja rekulaattori meni jumiin*

Remmi (1)

hihna, vyö,

vahvasta pellava- ja pumpulikudoksesta valmistettu

hihna työ- ja voimakoneen välillä

- *Ei pysy toi remmi yhtään ton siivun päällä*

- *Oles hiljaa tai saat tost remmiä*

Remppu

terttu, esim. pihjalanmarjaterttu

- *Kyl on suuria noo pualainremput tänä vuonna*

Renkku

tuoli, jonka istuinosa on vino

- *Otas se renkku alles*

Repsikka

vetoapulainea, ihminen tai hevonen, joka auttaa vetämään kuormaa

- *Täs mäijes tarvittis olla repsikka*

Resla

puintiportti = jaloillaan seisova, harva puinti-alusta
- *Pannaas nää ohrat rasiälle .Ia puiraa noil
kepakoil*

Reslat

laverit, hevosajoneuvossa, esim, reessä käytetty lisä-
laite halon ym. ajossa
- *Hajos noo reslat, mut täytyy korjata*

Resoori

joustin, jousi (esim. hevosrattaissa) myös joustiosa
hiansuussa
resooripatja, resoorirattaat
- *Villapairas on resoori*
- *Näähää on pehmeet resoorit*

Retee

ylpeä
- *Ajo reteesti uurel autol*

Retliini

sinipunainen, violetti väri
- *Ku se suuttu, niin sen naama tuli perin retliiniks*

Retsnekka

kermakko, kermakaadin

Retuniini

sinipunainen väri
- *Ullan hame on retuliininen*

Reuhka

vanha, kulunut ja muotonsa menettänyt hattu
- *Reuhka sil on aina päässä*

Riaska

happamaton hiivaleipä, joka on valmistettu ohra tai
sekajauhosta
- *Ohrariaskaa miä leivoin*

Riijata

seurustella vakavasti
- *Matti se riijaa tot Hilmaa jo toista vuatta,
mut ei mee kihloihin*

Riijari

kosiomies
- *Ton Liisan peräs ne riijarit kulkee*

Riipää

maalaamaton paikka maalatussa seinässä
Riipää = maalarin häpeä

Riiski

solki, kiinnitin
- *Riiskisolki on pyöreä, usein koristeellinen kiinnitin,
vyötä tai viittaa varten*

Riisla

vaippa, suuri seula = riihiseula
- *Otetaa ny ensin riislal noo oljenpätkät pois*

Riitmotti

suuntapiirrin puusepän työkalu
- *Veränpähän tohon riitmotilla piirin, niin voin
veistää listan yhtä leveeks*

Riitta

heinäladon osakasa = rödys = rörys, säätö
- *Johaa on korkee riitta*
- *Mees seisoo sen keskimmäisen riitan päälle*

Riittinki

suunnitelma
- *Sil on selvät riittinkit, se ku rupee pykäämään
(= rakentamaan)*

Riivattu

jonkinlainen kiro- tai manaussana, jolla voimistettiin
puhetta
- *Jo oli riivatun kallis*
- *Voi riivattu sentään*

Riivinrauta

raastin, myös ihmiskuvaus
- *On se meiränmuija sellain riivinrauta*

Rikeerata

leikkiä, telmiä, olla tottelematon
- *Ei saa lapset rikeeraa*
- *No Virkku, mitäs ny oikee rikeeraat, näökkös sinä
uutta ruahoo*
- *Älkäis ny mukulat rikeeraa, siit tulee viäl kipeet*
- *Ei saa rikeerata*

Rikkiviisas

hyvin viisas, mutta pikkutarkka sanoissaan ja esiin-
tymisissään. Viisaus ei useinkaan ole kirjatietao.

Rikuneerata

olla riidanhaluinen
- *Yritäks sä rikuneerata mun kanssa*

Rillata

ajaa tarpeettomasti, näytellen
- *Sil orillaa se siin rillasi ees taa*

Rillat

nelipöyräiset vaunut

- *Sil oli oikee kaks'hevost rillojen eres*

Rilli

pienin paripyöristä, se jossa on lovet = naaraspyörä

- *Ku toi isopyärä pyärähtää kerran niin toi rilli tekee ainaskii kymmenen kiarrosta.*

Rimpsu / Rimsu

usein rypyttetty kaista hameen alaosassa

- *Riikan hamees oli rimpsut ja röyhelöt*

- *Voi, voi sun rimsujas Matilda*

Rinki (1)

kierros

- *Se kiersi ensin, monta rinkiä tos pihal ja...*

Rinki (2)

rataanrinki, hellanrinki

- *Täytyy laittaa uuret rinkit rataanpyäriin*

Rinki (3)

Ympyrä, kehä, piiri, tanhu

- *Rataanrinki meni poikki*

- *Mennään kaikki pinkiin*

Rintatauti

yleensä keuhkotauti, tuperkeli

Ripee

aikaansaapa

- *Kyl se Mari on vaa ripee ihmiin (Levantoolla)*

Ripeksiä

sataa vähäisesti, pisaroida

- *Aurinko paistaa, mut vähä sataaripeksii*

Ripitys

kova nuhdesaarna kotona

- *Oltiin koko yö liasus, mut kyl oli kova ripitys ku tultii kotia*

Ripottaa

sirottaa

- *Tähän vois vähä ripottaa sualaa lisää*

Rippeet

jäännökset

- *Nosta sinä Antti noo heinät seipäälle, kyl minä haravoin ne rippeet*

Ripsoa

sataa vähän, pisaroida

- *Ei oikee jaksa sataa, vähä vaa ripsoo*

Ripsuttaa (1)

kevyttä kävelyä, vähän samaa kuin sipsutus

- *Ai jai ku se neiti siin kävellä ripsuttaa*

(= vielä hienompaa kävelyä kun sipsutus)

Ripsuttaa (2)

puhdistaa kevyesti, esim. hämähäkin seittien poistoa jonkin huiskan avulla

- *Täyryt ne salinkii kattonurkat vähä ripsuttaa*

Rissa

pieni väkipyörä esim. lokissa

- *Panes se naru meneen sen rissan kautta*

Rissata

ajaa edestakaisin, nykiä ohjaksista hevosta, hermostuttaa kanssaihmissä

- *Kyl se sit hevostaa osaa rissata*

- *Äläs poika rissaa sen polkupyörän kans*

Risu (1)

vitsat, kuritusväline, koivunoksa

risumetsä = metsä kaadon jälkeen

- *Äitis antaa risua*

- *Jost olet ny tuhma, saat risua (= vitsaa)*

Risu (2)

pullokori, joka on valmistettu varvuista (punottu pajusta). Mäntsälän oluttehdas myi olutpullonsa ko-reissa, joita sanottiin risuiksi. Iso risu on kori johon mahtui 24 pulloa.

Ritsata

piirtää malliin, piirtää metalliin

- *Ritsaas ensin se malli siihen levyyn*

Ritsaus

linjaaminen

esim. hirren veistäjä ritsasi veistosuoran nokilangalla ennen veistoa

Ritspiikki

meistin, tulevan reijän keskikohdan merkitsemistyo-kalu

Riävä

happamaton leipä

- *Oleks sää jo riävää leiponnu?*

Rohee

reilu, mitassa täyttävä, ylimääräinen

- *Pannaa ny vaa roheesti, ettei sormia punniskella*

Roippeat

jäännökset

- *Se hää on viety niin loppuun, ettei oo ku roippeat jälellä*

Rojottaa

levätä rennosti

- *Vilperi se vaa makaa rojottaa, vaikka talo palaa*

Rahkia

poistaa nupit (sylkyt) eli siemenkodat pellavanvar-sista

- *Viäs se rohka pellolle, että voiraan irrottaa sylkyt pois*

Rohmuta

hankkia yli oman tarpeen, ahnehtia

- *Kaikkihaa se ittellees rohmuaa*

Rohnokas

reilu, ylimitoitettu

ottaa runsaasti ja voi myös antaa paljon

- *Se Kalle-kauppias se mittaa kaikki niin rohnokkaasti*

- *Se Kuljun Matti ol sellanen rohnokas miäs*

Roikottaa

kantaa huolimattomasti

- *Älä ny siltaval lastas roikota*

Rompu

pieni silta

- *Mee siit ojarompust yli ja käänny sualle*

- *Ei se ny mikää silta oo, sellain rompu vaa*

Ronkkaus

koristeommel, jota on käytetty esim. naisen puvun koristeluun

Ronkkia

ottaa valikoiden, nyppiä voimakkaasti tai rumasti, syödä huonosti ja valikoiden vain makupaloja

- *Sil on paha tapa ronkkia, ottais järjestää*

- *Äläs poika ronki sit ruakaas*

Rookata (1)

pitää tapana

- *Minä rookaan kuljeksia tiänviärtä pitkin*

Rookata (2)

tavata

- *En rookannu sit kotoolt*

- *Kyl mee siäl nahkurin orsil sit rookataan*

Rooskua / Frooskua

korskua vihassa tai kiimassa,

arka hevonen äänтелеe sieraimillaan

- *Kuules ku ori rooskuu, taitaa olla tamma lähel*

Ropelli

potkuri

- *Se lentokoneen p ropelli piti kovaa ääntä*

Roska

jäte, myös tuppiroska = on puukko+kynä yhdistelmä

- *Oikeesti sil on tuppiroska vyöllä, taitaa olla hyväkii timpuri*

Roskat

ajopelit, kuten reet tai rattaat

Rosma

alkeellinen puimakone, jota 4-5 miestä käsin pyöritti

- *Kyl toi rosmal ennen riihen pui ku käsil*

Rotsholkki

ahne, suursyömäri, syöppö joka aina ottaa paljon

- *Ei sillä mikään riitä, se on sellanen rotsholki*

- *Se on sellain rotsholkki, ei sialle riitä mikää*

Rotso

paistettu ruoka, joka valmistetaan sekoittamalla vet-tä, ruisjauhoja ja puolukkaa löysäksi puuroksi. Seos laitetaan tuohiseen ja paistetaan uunissa tuvassa tai riihessä.

Rouninki

taskuase (bröning)

- *Se veti rouninkin taskustaa ja pojat oli hiljaa*

Ruaho

nuori heinä, pihamaa kasvisto

- *Ei se mitää orelmaa oo ,ruahoo vaa*

- *Kyl toi piharuaho on komeet*

Ruajukenkä

pitkävartinen naisen kenkä

- *Se pyhkäs varttaalin poikki nii että ruajukenkist vää kura lenti*

Ruato

kiinnitysosa, esim. puukon terässä se osa, joka menee puukon pään sisään

Ruatti

ruotsi

- *Osaa se jotain ulkomaan kiältä tot ruattia ainaskii*

Ruko

heinäkasa, myös risu- tai muu läjä

- *Haravoikaa noo heinät ny ensin rukoo, nostetaa ne siit sitte seipäälle*

Rulli

rulli = trulli = pääsiäisnoita

- *Rullit kävi meirän navetassa*

Rumpu

pieni silta ojan yli

- *Se niitylle tehty rumpu on liika kapee*

Rumpukonna

siltavahdin pilkkanimi

Runsin

paljon, runsaasti

- *Se pani aina nii runsin eväst*

- *Nyt tulee viljaa runsin, on hyvä vuas*

Ruojut

huonot, risaiset jalkineet

- *Ei sil ollu eres ruojuja jalassa*

Ruotilo

tuohikaton yli solkipuu. Puu johan vittaslenkit on sidottu

Rupeama (1)

jokin osa päivää, esim. aamurupeama = aamuaskareiden teko aika

- *Se tapahtui siinä aamurupeaman aikaan*

Rusnata

Rakentaa

- *Olikkos sinä itte latoo rusnaamaan*

- *Mitäs se miäs taas tääl rusnaa, no joskushaa se nährää.*

- *Kauankost olet mökkiäs rustannu?*

Rutto

tauti, ruttotautien lisäksi myös koleera

- *Rutto siihen iski, sil selvä*

Ruuhka

tukkisuma = ahtautuma, koskessa

- *Kyl on iso ruuhka kasaantunnu, mut putaa se kohta pois*

Ruuho

nurmikkoheinä

- *Syäs ny Mansikki uutta ruahoo*

Ruuma

lantala, paikka mihin karjanlantasäilötään

- *Ajetaa se sonta siält ruumast pellolle*

Ruumiinarkku

ruumisarkku

- *Astui esiin ja vaati kolmea markkaa tuntemattoman henkilön ruumiinarkusta (ote nälkävuosien aikaisesta kuntakokouksen pöytäkirjasta 1867)*

Ruumiskistu

ruumisarkku

- *Sille oli ostettu musta ruumiskistu (myöh. kirstu)*

Ruureli

hovihauta, hautakammio joka on avoin

- *Tos on noo aatelisten ruurelit*

Ruustukki

viilapenkki

- *Pa se kiinni siihen ruus tukkii*

Ruveta

alkaa

- *Se rupee tuulee, tuleekohaa sare*

- *Ku sekii rupei jo taksvärkis kaimaa*

- *Jo se rupei meirän ViIlekii akottumaa*

- *Se rupes havahtumaa (=alkoi herätä)*

Ruvis

ruis = Jumalanvilja = pääoma

- *Äläs poika tallaa, siin kasvaa ruvista*

Rykelmä

ryhmä

- *Siin ne on kaikki kylän talot yhtenä rykelmänä*

Rynkky

rypytetty kohta vaatteessa

- *Sil ol rynkkyjä vähä joka pualel eres ja takaal*

Rypäs

ihmisjoukko

- *Olihaa niit poikia siin koko rypäs (Hautjärvellä)*

Rypöä

ryömiä, rämpiä

- *Älä nyt taas me siihen lätäkköön rypömää*

- *Sika se vaa rypöö tos kuralaukus*

Ryskä

alkeellinen puimakone

- *Saadaa sil ryskäl ny juur jyvät irki*

Ryykirauta

silitysrauta

- *Onkost se ryykirauta jo hellil kuumenemas*

Ryykätä

mennä sivuun, olla tottelematta ohjausta, ryntäillä

- *Siin jyrkäs kurvis se vaa ryykäsi ojaan*

- *Se poika ryykäsi kaikkien ohi ku pakolla*

Ryyppi

esim. viinaryyppi

- *Hei Kalle tules ryyppille (ryyppylle)*

- *Veräs (vedä) ryyppi päälle ei tää Hoppas-voortti muuten käy kylmänä*

Ryyppiä

juoda lyhyesti, kulauksittain

juoda myös esim. viinaa

- *Se nyt on sellaista pyyppimistä sen juaminen vielä*

Ryystää

juoda äänekkäästi

- *Viäläköst se Miina siin kaffiaas ryystää, pitäis joutua jo*

Ryytimaa

kasvimaa

- *Mees putsaa toi ryytimaa*

Ryökkynä

neiti

- *Kirkol on uus postiryökkynä*

Ryöppy

koskiputous, kuohuva ja pärskivä

- *Kattos ku on kova ryöppy ny ku on tulvan aika*

- *Tulee huanot ilmat ku ryöppy noin savuu*

Rähmänää

mattona, paljon

- *Ja puolaintakii oli perin rähmänää*

Räknätä

laskea numeroita, rahaa ym.

- *Se räknäs ensin tunnit ja sitte rahat kouraan*

- *Kyl se ne rahat räknäi (räknäsi) monee kertaa ennenku anto*

Räknäsi

laski, luki numeroita

- *Sitte se akka räknäsi kanaas*

- *Se räknäsi ja räknäsi eikä siit loppua tullu*

Rällätä

käyttäytyä suruttomasti, ajaa huolettomasti

- *Sil autollaas se ajaa rällää kaiket ajat*

Rämitellä

luetella, laskea

- *Se rämitteli pitkät litaniat*

- *Ukko se rämitteli rahaas yks perää*

Rämänää

veltosti pitkin pituuttaan

- *Siin se porstuvan lattial ol perin rämänää*

Ränni

kaukalo, kouru jossa kulkee vesi

- *Ku tot vettä on noin vähä, lasketaa noo tukit ton rännin kautta*

Rännäli

kahvinpaahdin

- *Tos minä vaa hellin uunis rännäli kahveeni paahran*

Räntätä

painaa tekstiä

- *Ohhaa se kirjaan räntätty*

Räntyt

ne sisäelimet, mitkä eläimeltä otettiin ruoan valmistukseen

Räppänä

saunan tai riihen seinässä tai katossa oleva savuluuku

- *Avaas se räppänä tääl hää tukehtuu savuu.*

Rässätä

silittää

- *Äiti rässäsi pojan housut*

Rätinki

tiliselvitys, laskutoimitus, kirjanpito

- *Täs on tää rätinki niist tiärahoist*

- *Olen 'siit jotain rätinkiä yrittänny pitää*

Rätti

huono vaate, tiskirätti

- *Hyvääkii puku on ku rätti sen pääl*

Räyskä (1)

kova, kovettunut ja helposti murtuva esim. puu

- *Johan oli räyskää puuta, tais olla perin lylyä*
- *Olihaa toi porkka vähä räyskää puuta*

Räyskä (2)

kulunut, rikkoutunut esine tai talo

- *Sil ol sellain vanha haturäyskä päässä*
- *Mikäs pytinki se sellain on, vanha pahain mökki-räyskä ilman kattoo*

Räämi

kiisseli = luumuräämi = luumukiisseli

Rääppeet

jätteet, ruuan, heinän ym.

- *Ku myä tultii heinäpellolle, ei siäl ollu ku rääppeet jäljel*

Röhiä

yskiä, selvittää kurkkuaan

- *Siin se ensin yski ja röhi ja sitte alko puhumaan*

Röijy

naisen puseroosa

- *Sinun puserosi on edestä napitettu*

Rökiä

yskiä, poistaa limaa kurkustaan

- *Ja vanha ukko röki siäl uuninnurkas*

Rörys

latoon ahdettu heinäkasa = riitta, huono rakennelma

- *Menes poika se ylimmän röryksen päälle heiniä vastaan ottamaan*
- *Röryshää sen mökki on, ku tuulenpesä*

Rötö

huonosti valmistettu esine tai tehty työ

- *Vaikka on kii uus, ni on perin rötö*
- *Sen on tehny sellanen rötönikkari (= huono puuseppä)*

S

Saakuri

kirosana

- *Voi saakuri ku harmittaa*

Saapaspassari

saapasrenki, apulaite joka helpottaa saappaan jalasta poisottoa

- *Ilman saapaspassaria en saa saapasta jalastani*

Saappani

kulkupuomi = puomi, jossa on 4-3 tukkia rinnan ja sidottu toisiinsa vittaslenkillä. Kulku puomi tehtiin yhdistämään eri uittopaikkoja toisiinsa ja oli n. 20-50 m pituinen esim. sulkupuomin ja sillan tai padon välillä.

Sahkari

luontaisetu, maataludessa käytetty palkanlisä

- *Pistä piialle hyvät sahkarit - sano Tuomaalan Jussi*

Saippoo

saippua

- *Pistä siihen saippoo veteen vähän livekivee, nii jo lika lähtee*

Saketti

kudottu villatakki

- *Annas se mun uus villasakettini*

Salama

leimahdus, elovalkea

- *Salamia en ny nähny, jyrisi vaa*
- *Salamia meni yli koko taivaan*

Salonki

pienoiskivääri

- *Mikko tähi sil salonkillaas*

Salskee

nuori, sorja ihminen

- *Siin ol sit salskee poika*

Salvettu

kuohittu

- *Nyt se on sitten toi meiränkii orivarsa salvettu. Siit tuli ny ruuna.*

Salvos

kahden hirren välinen veistos = vara

- *Ei se meirän tupa viäl valmis oo, vasta sellain keskentekonen salvos.*

Salvuri

kuohitsija = koiraseläinten kiveksien ammattimainen poistaja, esim. välskäri

- *No ny tuli salvuri taloon, menkääs pojat piiloon (peloteltiin ennen poikalapsia)*

Sammertaa

vesi ennen kiehumistaan muuttuu harmaaksi

- *Ny se jo vähä sammertaa ja kohta se kuplii*

Sapa

lampaan ja joskus myös lehmän häntä
Sapa-Vantte = Pirjolan Svantte sai nimen siksi kun löi lehmän hännän poikki

Sarssi

puolivillainen kevyt kangas
- *Pramee miäs uures sarssi puvussa*

Sassii

nopeasti, kiireesti, pian
- *Pannaas pojat tää homma sassii, että päästää kotio*
- *Me ny sassiin sen sian perää, jää jpiiä auton alle*

Satikuti

tukkapöllö = tukistus
- *Ville se sai muarilt satikutia*

Satsi

sarja, esim. kiintoavaimia tai raamisahan teräsarja

Satulamaakari

satulaseppä
- *Nää on sen kartanon satulamaakarin tekemät*

Saunanviha

tulehdus
- *Saunanvihaa se on tuli heti ku saunas kävin*
- *Miina sai käsvartee pahat saunanvihot*

Seas

mukana, sekoitettuna
- *Tos kauras on paljo ohraa seas*
- *Siälhää se tappeli ja hääri puukon kans muitten seas*

Seestyä

kirkastua
- *Kattos ny ku taivas perin seesty*

Seisahtua

pysähtyä
- *Aattelin jost ei kukaa seisahru (Hautjärvellä)*

Seiväskirnu

pystykirnu
Nimi johtuu seiväsmäisestä männästä ja se eroittuu näin veivikirnusta

Sejas

seassa = kanssa
- *Siin ol sikuria sejas*

Sekuli

sekavilja
- *Eihää se mitää puhrast ruista tartte olla sianruaka, siihen voi jauhaa kaikkia sekulia*

Selkee

kuulas, kirkas, pilvetön
- *Ny on nii selkee ilma*

Sellanen

sen laatuinen
- *Se on sellassia tavaroita, jota tarttee joka päivä*

Semafoori

opastin rautatiellä
- *Ny se semafoori nousi*

Senkku

pitkä heinäkasa pellolla, se joka muodostuu viikatteella niitossa niittäjän jälkeen. On pienempi kuin karho joka on yleensä haravalla koottu.

Setsuuri (1)

mausteleipä, eräänlainen sekaleipä
- *Oikee miä setsuurin leivoin, ku Kalle tuli*

Setsuuri (2)

”lyödä setsuuria” = kävellä horjuen ja ristiin astuen
- *Taitaahaa taas Ville olla astunnu korkin päälle, ku jalat lyä noin setsuuria*

Shaali

saali, eräänlainen kangaspeitto = huopa
- *Meinas noo shaalin tupsut jäädä penkin rakoon*

Sianjalka

kinkku tai puintiväline, jota käytettiin kevätiljojen luuvapuinnissa silloin, kun vilja tai herneet olivat lattialla. Halkaistu rungon pätkä sellaisesta kohdasta, josta lähtee vino oksa.

Sianvoi

syltitykeitoksesta eronnut rasva

Siffeli

kevyt lapio, rikkalapio
- *Siihen sannanheittoon sopii hyvin se siffeli*
- *Otas noo roskat siihen siffeliin*
- *Ei se siffeli kestä vääntää, se on tarkoitettu vaa hieran luamiseen (Luoda, lapioda hiekkaa)*

Sihi

taivutusmuoto sanasta Se = siihen

- *Mut sihi se sano - perkeleet (Hautjärvellä)*
- *Sil oli liika fiini sihti ja kuti meni yli*

Sihdata (1)

Tähdätä ampuma-aseella

- *Se hää ny sihtaa pitkän aikaa*
- *Ensin sihrataa, sitte laukastaa*

Sihdata (2)

Eritellä jauhoja

- *Sihtaas nu noo jauhot, ne on nii huanosti jauhettu*

Sihti (1)

Seula, hieno seula

Sihti jauho = hienoa jauhoa

Sihti (2)

siivilä

- *Ota se maitosihti siit naulast*

Siilata

siivilöidä

- *Jokos se sen mairon siilai*

Siirata

vedestä tai rasvasta: poreilla

- *Kattos Kalle jokos se saunavesi siiraa*

Siiva

hihnapyörä

- *Samassa akselissa on isosiiva ja pikkusiiva*

Siivu

viipale

- *Annas minulle siivu palvilihaa*

Sikalahti

sian teurastus

Lehmän teurastus on myös lahti, mutta hevosen lopettaminen on tappo

Silakammari

valjashuone = Kartanoissa ja suurissa taloissa oli talin yhteydessä pieni huone, jota nimitettiin silakammariksi sen tähden, että siellä kuivattiin ja huollettiin hevოსvaljaita (siloja). Myös ajomiehet saattoivat syödä ja levätä tässä tilassa.

Silkkimusta

kiiltävän musta

- *Jussin tamma on perin silkkimusta*

Sil'lail / Siltapaa / Silviisii

Taivutusmuoto sanasta se = sillä lailla / sillä tavalla

- *Vai sil'lail se onkii*
- *Pistä sil'tapaa vaa*
- *Mitäs sit silviisii tartti tehräkkää*

Silmääs maalle

joutua häpeämään

- *Sai siin perin silmääs maalle laittaa*

Silsolaati

sillisalaatti, aik. juhlaruoka

- *Täytyyhän häissä silsolaattia olla*

Silta

puintialusta, jonka päällä suoritettiin kepakkapuinti

Simmonen

sellainen

- *Se oli simmonen, vähä littee*

Siristys (1)

kirkkaalla ilmalla pitää silmiä siristää

- *Siin se silmiääs siristeli ulkool, ku tuli pimeest tuvast*

Siristys (2)

rakoilevan lautalattian kiristys = rakojen poisto

- *Tarttis toi permantokii siristää, kohta putoo mukulat rakoihin*

Siroin

sitoma

- *Oh haa tukeva siroin (= iso sitoma)*

Sisarpari

loimipari, loimitus voi olla 2-6 sisarparissa

- *Paat ne sisarpareittain siihen pasmaharavaan*

Sisälmykset

sisäelimet

- *On noo sisälmyksein ollu jo pitkää kipeet*
- *Otetaa haa ne sian sisälmykset taltee?*
- *Paas ne sijan sisälmykset siihen saaviin*

Sitte

Sitten

- *Sitte se sare taas petrasi*

Sivanuut

nopeasti, pian

- *Se oli yks sivanuut ja kaikki oli ohi*

Siäni

sieni

- *Miä käin päiväl siänes*

Skriini

lokerolipas, esim. ompelutarvikkeita varten

- *Ne knapit on siäl skriinis*

Skriivari

kirjoittaja, kirjuri

- *Kyl se skriivari sen ylös merkkas*

Slaaki

halvaus

- *Slaakin lyömä = halvaantunut ihminen*

Slaki

kattilakivi

kuona-aine, jota muodostuu vesikattilaan

Sliippari

betonityöläinen, ammattimies = silittäjä

- *Kyl se on sellain sliippari koko miäs, petkutti rahat omalta äidiltään*

Sohlo

väljä

- *On tää pyssykii sellain sohlo, ettei sil mikkää osaa*

Solata (1)

sokea esim. leikkiä kuraveden kanssa

- *Älä siin solaa sen veten kanssa*

Solata (2)

lajitella, valita

- *Pitääköst sun ne kaikki solaa, ottasit päältä vaa*

Solssata

kastella kengät lumisohjussa (sohjo = märkää lunta)

- *Tulkais ny sisää, solssaatte kenkänne siin sohjos*

Solssso

lumiloska, sulava lumi

- *Siäl on ny oikee solssso tiellä*

Sommerska

ompeleija, nainen

- *Otti se Fiina-sommerska se juhlapuvun tehräksee*

Soopa (1)

valepuhe

- *Kyl se Matti puhuu niin paljo ja usein perin puhrast soopaa*

Soopa (2)

suopa

tunnetuin on saippuan keitossa eriytyvä liuos = soopaliuos

Soosi

kastike

läskisoosi = sianlihasta valmistettu kastike

- *Kunnon ruaka ku on läskisoosi ja peruna*

Soppaloora

peltinen uunilaatikko. Paistinlaatikko

Soppaloorassa paistettiin penunaloora

Soppaskooli

isohko, usein kairnellinen leimimalja

- *Pistäs se luumukräämi siihen soppaskooliin*

- *Kaara se Kräämi siihen soppaskoolii*

Sorkkaöljy

sepän sorkista keittämä rasva, jota käytettiin karkaisunesteinä

Sormaus

kourallinen pellavaa

Sormaus on se osa pellavaa, mikä kerralla sopii nostajan (nyhtääjän) käteen

21 sormasta on yksi vihko

- *Täst sitomast tulee monta sormast*

Sortteerata

lajitella

- *Muari se taas nilt vanhoja tavaroitaaa sortteeraa*

Sortti

laatu, laji, tapa

- *Se Mari on ny vähä omaa sorttiaan erikoinen luanne*

- *Se on sen sortin sosialisti*

- *Kyl tot potikkaa kii on montaa sorttia*

- *Se on ny pojat sil sortil, et kiusaa ei tehrä*

Sottopytty

itseään ja ympäristöään likaava henkilö

- *Onpas se äitin kulta nyt aika sottopytty*

- *Meirän Osku se on oikee sottopytty, se likaa kalkki paikat*

Soukka

pienimuotoinen kapea kuru tai kanjoni, joka on toisesta päästään tukossa. Usein mäkien, tai kallioiden väli.

- *Se hirvi ajettiin sinne soukan perälle ja amputtiin sinne*

Soukkion kylä lienee saanut nimensä niistä monista soukista, mitä sen alueella on.

Stompoli

erittäin karkea sora

Sinne tänpohjaan pistetään ensin stompolia

Strampata

polkea

- *Se jussihaa onse vakituin urkujen stramppari*

- *Puales tunnis se kirkolle stramppasi, vaik on vanha pyäräkii*

Strykirauta

silitysrauta

- *Johaa on strykirauta kuuma*

Suapata

kuluttaa likaa vaatteita

- *Älkäis ny lapset suappaa niit housujanne siin kuraläves*

Suhari

autokuski, autoilija

- *Siin autos oli hyvä suhari*

Suhata

luistaa

- *Kyl sen pyärä suhasi*

- *Ei jaksa vetää ku remmi suhaa*

Suihiis

Taivutusmuoto sanasta suu = suuhunsa

- *Ja kerral se veti sen suihiis*

Suini

tarkastus 1800-luvulla, syyni

- *Tarttee pitää se pytninkin suini ajallaan ettei vaa se rakennusniekka fuskaa.*

- *Huamen on talon suini*

Suipee

suippo

- *Ton kirkon torni on perin suipee*

Suka (1)

puhdistusväline, varreton harja

Suka (2)

Vasta- ja myötäsukaa = käsite olla vastaan tai hyväksyä

- *Myötäsukaahaa se Elli oli naimiskaupas*

Sukkela (1)

erikoinen

- *Oh haa sukkela värkki*

Sukkela (2)

nopea, vikkellä

- *Sehän kävi sukkelasti*

Sukset

polkimet = polkusimet

Kangaspuiden ne osat joita jalkojen avulla painettaessa niisitys avautuu

Suks'siffeli

rikkalapio

- *Otas ny noo roskat siihe suks'siffelii*

Suma

tukos tukeista uittoväylällä, koskessa

- *Tarttis pojat mennä se suma purkamaa*

Sunkaa

ei kai, suinkaan

- *Ei sunkaa viäl kotii lähretä*

- *Älä sunkaa ota ittees*

Suova

talvisäilötty heinäkasa = 30 kuormaa

- *Tehräs tää suava tähän saran päähän, siit on hyvä sitte talvet hakee pois*

Suppa

syväne, pyöreämuotoinen painuma maastossa

- *Menkää sinne lähresuppaan vihollista pakoon*

Supsiini

miesten päällystakki

- *Sil ol vahva supsiini*

Suppu

supistunut

- *Sen muttu on niin supus*

- *Panes se pussinsuu suppuun*

Surenkarvainen

hallava, harmaa, takkuinen

- *Sen hevoin oi sellain surenkarvaist jo färiltääkii (Levantoolla)*

Surko

sääli = suru, surkuttelu = sääliminen

- *Kyl tuli miästä surko, hävis koko talonsa*
- *Älkäis sit ny noin surko, olihaa se jo nii valmis kuolemalle*
- *Tuli niin surko sit likkaa (kävi sääliksi)*

Survotus

hevospuinti riihessä

- *Tänäsyksynä se suoritetaan kevätviljojen puinti taas survotuksen kans*

Sutia

huiskia, maalata

- *Kävi se sit lehmää vähä sutimas*
- *Punamullal se sen tuvan kävi sutimas*

Suurus

aamiainen

- *Ku piti olla kuurelt kartanos ja jo kahreksalt syätii suurus*

Suudata

syödä toisen annos

- *Se Virkku se suutaa aina Pollen annosta*

Suutinki

kiila, jonka avulla kirveen varsi kiristetään sen silmään. Haulipanoksen sulikutulppa

Suutita

kiilata

- *Tarttisi suutita toi kirveskii vartees*

Suuttua

vihastua

- *Se suuttu oikee tosissaa*

Suvi

kesä

- *Suvel sitte piretää häät*

Sylkky

pellavan siemenkota eli nuppi

- *Pellohaa sylkyt pruuukataa irrottaa*

Syls

se puumäärä, mitä sylissä sai kulkemaan.

neljä sylystä on yksi lyhde olkia.

- *Tuas piika syls puuta sisää.*
- *Noin pitkil käsil tuleekii iso -lyhre, mut syls mikä syls.*

Syrjä

kantti, vierä

- *Siin hää se on pellosyrjä*
- *Annas siit leiväst se kantti =syrjä*
- *Syrjäkulma = Sivukylä*
- *Menihää perin syrjää pitkin*

Syrppy

silppu = olkipätkät

Syrppya tehtiin kevätviljojen oljista katkomalla ne pieniksi paloiksi. Työ tehtiin silppukoneella(= syrpyri) Syrpystä valmistettiin ape lisäämällä siihen vähän jauhoja ja päälle kaadettiin kuumaa vettä.

Sysi / Syret

pajahiilet, puusta/miilussa valmistettu pajan ahjon polttoaine

Sysinuija

voimakkaasti särkevä pää

- *Pää on särkenny päiväkaupal ja on ny ku sysinuija*

Syskoppi

sysien säilytyspaikka

- *Olis korjattava toi syskopin katto*

Sytee

hukkaan, pilalle

- *Meni sekii asia ihan sytee*

Sytöä

laittaa nopeasti

- *Yhtenä se niit puuta sinne uunii sytöö*

Syyläri

jäähdytin esim. autossa

- *Se lisäs vettä siihen syyläriin nii taas mentii*

Syyni

katselmus, sotasyyni, tarkastus

- *Mun on ens 'syksynä mentävä syynii (sotaväkeä varten)*

Syynätä

tutkia, etsiä

- *Kaikki paikathaa se syynäi*
- *Kyl se lääkäri mut tarkkaa syynäsi*
- *Anoppi se kaikki paikat syynä*
- *Kyl se tarkkaa syynäi, mut ei vaa kirppuja löytänny*

Syytinki

eläke, johon yleensä kuului luontaisuurituksia

- *Oh haa täs kiusana toi vanhusten syytinki*

Syärä

syödä

- *Jost ei kala syä, nii mato säästyy*
- *Syä ny, jouluks tapetaa, sano Manta siallees*

Syäpätä

elää yli varojen

Syäpätää mettää (= hakataan yli kasvun)

Syästävä

sukkula

- *Älä kolhi sit syästävää. Sit se ei enää kulje liukkaasti viriös*

Sählätä

sotkea asioita

- *Se sähläsi siin välis*
- *Äläs ny sählää, ku tää on perin selvä asia*

Säleittää

tehdä päreiksi

- *Koko puun se säleittää päreiksi*

Säre

riko

- *Äläs ny säre sit uutta pyärääs*

Särvin

liha, voi, juusto y.m. vastaava

- *Otas ny Ville perunaa kans, äläkä syä paljast särvintä*

Säälen (1)

hyvin, huolella

- *Tyät täytyy tehrä säälen*

Säälen (2)

tuskin vielä

- *Ei hää se Maija oo ku säälen viistoist*

Sääliä

laittaa mukaan, varustaa matkaan, ottaa osaa, huolehtia

- *Tarttee sääliä sille pojalle kaikki mukaan*
- *Kylsit niin sääliks käy*
- *Se kyl säälii sit poikaparkaa*
- *Nii vyhin se sen pojan matkaan sääli*
- *Täytyy tää tupa sääliä siks ku pappi tulee*
- *Sääliis siä ton pöydän passauskuntoo (Levantoolta)*
- *Siin se säälii Mattilan muari poikaas viimeiselle matkallees*
- *Se äiti sääli poikansa matkakuntoon*

Säärystin

säärisuoja, usein nahkaa. Miehet käyttivät niitä esin moottoripyörällä ajaessaan

Säätiö

alaus, lattiallinen

- *Riihen lattialle levitetty viljaosa ennen puintia*

Säättö

ruisriihen lattiapuinnissa kaksi sitomariviä tähkäpäät vastakkain aseteltuina

- *Tehkääs ny hyvä säättö, on sitte hyvä puira*
- *Pannaas uus säättö laattialle, että saaraa; tää puinti loppuun*

Söhiä

pistää näkemättä, kohentaa esim. avotulta

- *Yällä se sil kepillää vhtenää söhii*
- *Kepil se sit nuatiotaa söhii*

Sömmerska

ompeleija

- *Meil tuli sömmerksa perin kotiin*

Sörkkiä

pistellä esim. kepillä ketunkoloa

- *Ei sinne ampua voinnu, mee sörkittii sit kepil*
- *Mitäs se meitin talon asioit sörkkii*

Sörnäri

pistepuikko

- *Tee sil söörnäril ensin se reijän alku nii sitte se poraus onnistuu kohrallee*

Söyriminen

rihipuinnissa viljojen kääntö

- *Se on toi söyriminen vähä ku akkain töitä*

Söyriä

kaivaa, kaivella

- *Mitäs menit sit kusijaispesää söyrimää*
- *Se söyri koko aitan sisuksen perin sekasin*
- *On se ny näky, on ku olis siat söyrinny*

Sööri

ura, halkeama metallisssa

- *Sen paran pohjas on sellanen sööri*

Söörinki

kartanon omistaja tai muu iso herra

- *Ka ihan itte söörinki (herrassöörinki), päivää vaa*

T

Taaki

harus

- *Se on toi sähkötolpan taaki ku on aina tiällä*

Taakstuali

talon vesikaton aluspuu harjalta räystäällä

- *Nostees pojat viäl nää taakstualit ylös ennen iltaa*

Taintee

sairaaksitulon ensiasteita, väsymys ym.

- *Tairan tulla kipeeks, ku toi olo on niin taintee*

Taivertaa

vääntelehtiä, esim. sairas tuskissaan

- *Siin petil se miäs taiversi, vissii se teki jo kualemaa*

Takaalt

Takaa, takaa päin

- *Menes ny siält takaalt pois.*

- *Yht'äkkiä se tuli siält takaalt näkyvii*

Takafaari

vanhaisäntä = taloneläkevaari

- *Aatu se vaa takafaarina elelee*

Takakättä

löi takaapäin

- *Yhtää en huamannu ku se takakättä tinttas*

Takapero

takaisinanto, luopuminen jo valmiista

- *Teikkös takaperon, nääs kuulin etä oot purkannu kihlaukses?*

- *Se hää teki takaperon niist talonkaupoist*

Taksvärkkäri

päivätyötä kartanoon tekevä henkilö, joka asuu päätilan maalla ja suorittaa torpasta osan vuokraa päivätöinä

- *Tyhjää täys ku taksvärkkärin eväspussi*

Talles

säilössä, taltioituna

- *Ny se on hyväns talles*

- *Se on talles ku on hauras (= haudattu)*

Taltrikki

lautanen, ruokalautanen

Tammi (1)

pato

- *Ei sit koskee voi laskee, siin on tammi eres*

80

Tammi (2)

esim. tuulimyllyjen valta-akseli

- *Valitaas iso mäntytukki ton tuulimyllyn tammipuuks*

- *On se toi vesimyllyn siipirataan tammi jo aikataval pehmenny*

Tamppaus

polkeminen, esim. saran tamppaus tehtiin polkemalla villakangasta lämpimässä saippuavedessä

Tamppi (1)

saran valmistukseen käytetty apuväline

Tamppi syrjäytti veran ja saran valmistuksessa sen jaloin tai käsin suoritettua vanutusvaiheen.

Tamppi (2)

lasitehtaanmurska (esim. käsikäyttöinen suuri huhmare). Sälinkään lasipruukin tamppi toimi tuulen avulla ja toimi Tampinmäessä

Tamppi (3)

takin tai pompan takavyö

- *On ihan uutta muatia, takatampit ja kaikki*

Tamppi (4)

hevosvaljaiden osa

Se hevosvaljaanosa, nahkainen joka asetetaan aiasa olevaan reikään

Tampuuri

sisäeteinen, aula

- *Yht'äkkiä vaa, se ukko seiso siin meirän tampuuris, ja piika huusi: "Sis so"*

Tanu

naisen päähine

Tapin

pyykinpesun apuväline

Tappaa

puida riihi

- *Oltii tos riihen tapos*

Tapettii jo kolmas ahros (= kolme kertaa oli jo riihi ollut täynnä viljaa)

Tappuri

alkeellinen puimakone

- *Tää tappuri saa voimansa hevaskierrosta*

Tarpominen

kalojen verkkoon hätistely

- *Pannas Ville toi verkko tonne lahren suulle ja sitte alotetaa tarpomen tääl rannalt päin*

Tarssu

matala puu, vaivainen, pienikasvuinen, mutta aina matala
- *Siäl kalliol kasvaa sellanen tarssumänty*

Tartte

Tarvitse
- *En tartte nyt mitään, kaikkea on yllin kyllin.*

Tarttee

tarvitsee
- *Kyl sit aina tarttee kattoo noitten likkain perään*

Tarttis

pitäisi
- *Tarttis täs lähteä kirkkoon, mut ku ei viittis*

Tarvis

tarve
- *Ol haa sil kova tarvis, ku naapurkylästä piti hakee*

Tasakäpälää

tasajalkaa, yhtäaikaa molemmilla jaloilla hypätä vauhditta
- *Se. hyppäsi tasajalkaa ja oli pirun vihanen*

Tasavarvi

Tasakerta, rakennuksen se osa seinässä missä hirsi-kerrat kokonaisina päättyvät, ja alkaa n.k. kaaveliosa

Tassi

kahvilautanen, asetti
- *Aina haa se kaffiis tassilt ryyystä*

Tatsuuna

asema rautatiellä
- *Mennäis tatsuunalle, koht se juna tulee*

Tavara

maallinen omaisuus, naisten sukupuolielin
- *Sille se merkittee paljo toi raha ja tavara*
- *On sil Maijal iso (pieni) tavara*

Tavi

lyhyt maila, jota käytettiin pilppuleikissä, johon kuuluu välineet, tavi, piippu ja kuningas

Teefati

kahvilautanen
- *Ku kaffi ol kuumaa, nii juatii teefarin kautta*

Teerenpeli

kuhertelu
- *Niil on jo vuasia ollu sellast teerenpeliä, Mikol ja Maijal*

Teerenpeli

teerensoidin
myös salaista seurustelua ja katselua sanottiin teerenpeliksi

Tehrä

tehdä
- *Se ei tiärä mitä tehrä*
- *Tehrää tää ny, nii päästää siit eroo*

Teirän

teidän
- *Teirän märät pairat märättää meirän uuret airat*

Telehfooni

puhelin
telehfoonisentraali = puhelinkeskus

Tekeentyä

valmistua itsekseen, muhia
- *Olkoon taikana siin, kylhää illaks tekeentyy*

Tellikka

metallinen koron suoja naula
- *Lyäs suutari pari tellikkaa tohon saappaan korkoo, ettei nahkalaput kulu*

Temmi

pato joessa
- *Käytii onkel tos Wekmainin temmillä*

Temmirauta

taltta = puutyökalu
- *Otas noo välipalat pois sil temmiraural*

Temppeli

pingotin = stenppeli
- *Käytetään kankaan leveyden säilyttämiseksi kudottaessa*

Tenteri

polkupyörän pakettiteline
- *Siin tenterin päällä se sit poikaas kuljetti*

Terä

esim. kumisaappaan alaosa

Teuhata

kisailla

- *Mukulat ne siin teuhaa pihal*

Tihku

esim. hieno sade, myös hieno eli ohut tukka ja tiheä kasvullisuus

- *Aamalla se sateli sellaista tihkua*

- *Tihkuviita myllyn päällä*

Tihkuviita

hiukset, kuantalo

- *On sil vaa eri tihkuviita klupun peittona*

Tiines

hedelmöitetty

- *Molemmat siäl Mattias ny on tiineet, niin lehmä ku emäntäkii*

- *Tiines se on*

Tikatraput

tikkaat, usein kevytrakenteiset ja avoimet

- *Otas noo tikatraput olalles, mennää variksen pesille.*

Tikkerperi

karviaismarja

- *Sen vanha tuvan seinäl kasvo aina tikkerperipensas*

Tikseli

koivukeppi = sorvaustuote = harjanvarsi

- *Yhtenä se varvi tyäs niit tikseliä ulos (sorvi)*

Tikura

saunan ja riihen katku

- *Tikuraa on, ku perin tikuroittee silmis*

Tilat

kangastilkut

- *Noo tilat voi käyttää, vaikka täkin tekisit*

Tilkatäkki

pienistä kangaspaloista valmistettu täkin pääliosa

Tilpehööverit

pientä rihkamaa

- *Siin alalaatikos on vaa sellaista tilpehööriä, tuskin mitään kunnollista*

Timpermanni

kirvesmies, puuseppä

- *Se Vilperi oli viimein timpermanni*

Tinki (1)

halkomitta

- *Pitäis vierä koululle kolme tinkia halkoja.*

Tinki (2)

luovutussopimus

- *Meirän maitotinki on Mattilas*

Tinki (3)

urakka

- *Onks tää tän päivän tinki*

Tinkiä

pyytää hinnanalennusta

- *Kyl se siit lehmän hinnast kovin tinki, mut ei mee purotetu yhtää*

Tintata

lyödä

- *Se tinttasi nyrkil suoraan mahaa*

Tiski (1)

työ- tai myymäläpöytä, esim. suutarin työpöytä

- *Annas olla ne naskalit siin tiskil*

- *Itte kauppias ol tiskin takana*

Tiski (2)

pesemättömät astiat

- *Siivotaas toi tiski ensin pois*

Tiuha (1)

tiivis, pienisilmäinen, pienipiikkinen kampa

- *Tiuha verkko. ei siit pikkukalakaa läpi ui*

Tiuha (2)

nopea, kiireellinen

- *Se sit pisteli tiuhaa tahtia*

- *Oli sil tiuha tahti ku se soitti fiolia*

Tiuhta

se kohta loimessa, missä langat menevät lomittain ristiin

- *Pannaas ny nää tiuhtalastat paikoilleen*

Tiänisti / Tiänästi

rahatyö, palkka tai palkkio = ansio

- *Siäl Porvoos oli hyvät tiänistit*

- *Poika haalai uitol hyvät tiänästit*

Toimeen

laatuun, tulla toimeen, voida elää

- *Kylhää sit ny jost ilmankii tultais toimeen, mut kyl se olis hankalaa*

Toimia

hankkia

- *Oman hautakivees 'kii se on jo hauralleens toiminnu*
- *Itte se poika on sen kelloos toiminnu*

Toimittaa

järjestää asiota, puhua puolesta tai vastaan

- *Isä tän asian toimitti (puhui valmiiksi)*
- *Se puhemiäs tän sulhasen toimitti (järjesti kosinnan)*
- *Se Nyymanni sen perunkirjan toimitti*

Toistee

taivutusmuoto sanasta toinen = toisten/muiden

- *Toistee kuljuist (muiden/toisten kulkemisista)*

Tokenet

ohjausaidat, esim. mateenpyydyksen aitaosat

- *Ny heinäaikaan on paras tehrä noi maretokeet lammille, sitte joulun maissa ei tartte tehrä kun merran reikä vaa jäähän.*

Tolkku

selvä

- *Sen askareis ei oo mitää tolkkua (ei tule valmista)*

Tolppa

pylväs

- *Telehfoonitolppa on tiän viäres*
- *Paikoillaa se seiso ku kusitolppa tiän sivus*

Tolppakelkka

vesikelkka

- *Tolppakelkas sil on kaks vessaavia*

Tolppari

torppari, lienee vanhempi nimitys (Saaren kartano)

Tol tapaa

taivutusmuoto sanasta tuo = tuolla tavoin

- *Tol tapaa se teki, ku Jussi näyttää*

Tommoin / Tommonen

tuollainen

- *Tommoin jo veuruilee puheissaan*
- *Tommoist töhnää*
- *Tommosii tiloi*
- *Yhrel tommosel miähel...*
- *Tommonen toi Kalle aina on*
- *Tommonen huivihaa ol sil Matin-Liisal*

Tonkit

pihdit

- *Sepäl oli suuret pajatonkit käres*

Toohale

hosuva, kiireinen ihminen

- *No se Kusti haa on sellain toohale, se hosuaa vaikkei mi tää kiirust olis.*

Toppari (1)

Käytösvikainen hevonen

Toppari on hevonen, joka pysähtelee milloin haluaa, eikä lähde vetämään pakollakaan

Toppari (2)

pylväännostossa käytetty apuväline, pysäyttävä

- *Paas se toppari alle, ettei se tolppa tuu takasin*

Toppi

tenä

- *Ny tuli toppi, ei se verä*

Tori

Tukinuittokouru, käytetään vähänveden aikana.

Tukinuitossa käytetty, kosken sivuuttava kouru, misä pienellä vesimäärällä tukit uitetaan kivisen kosken ohi. Toria sanotaan myös ränniksi.

Torkahtaa

nukahtaa hetkeksi = ottaa ettoset

- *Taisin vähä torkahtaa*

Torkkari

lasitehtaan halkojen kuivattaja

Torpan kukka

yleisemmin Mustanmeren ruusu

Hyvin yleinen purkkikukka

Torua

moittia

- *Kyl se äiti meil kersoi usein toru, mut siitäkös mee vintiöt välitettiin*

Torvelo

yksioikonen, vähän tyhmä

- *Se on sellain pojantorvelo*

Tottahaa

totta kai

- *tottahaa tulet meil käimää*

Toussu

heijaus, esim, isän jalan päällä istuen

- *Houssun toussua (= jalan päällä keinuttamista)*

Trallata (1)

änkyttää

- *Koko ikääs hää se sit puhettaan silläviisii trallasi*

Trallata (2)

laulaa ilman sanoja

- *Ei se mitää sanoja osannu, muuten vaa laulaa trallasi*

Tralli

ritilä

- *Se teki uuret trallit saunaan*

- *Se ovensuutralli pitäs uusias.*

Trampata

polkea, sotkea

- *Kyl se jaksaa sit tietä trampaa*

- *Se teirän kukko trampasi meirän kanan (= hedelmöitti)*

- *Se trampasi pyäräl koko matkan, yli sata peninkulmaa*

Tramppi

astin, myös pyörän veivipoljin

- *Kyl foortis on hyvä tramppi*

- *Polkupyärän tramppi osu kivee ja meni poikki*

Traput

portaat, ulkoportaat

- *Siin se ulkotrapuil kompuroi ja kas men katki (Kaukalamella)*

Tratti

suppilo

- *Ei se pullonpano onnistu ilman trattia*

Trattipyärä

ohjauspyörä

- *Sit trattipyärää se käänteli ku vihoissaan*

Trekooli

kasvimaa, puutarha-alue

- *Sen trekoolis oli muuretteriakii*

- *Kyl Ylitalos on komee trekooli*

Trekosmestari

puutarhuri

Trenkätä

kannatta

- *Ei sit trenkää pikkulusikal puuroo syärä (Ohkolan kylästä)*

Triivastaa

onnistaa

- *Kylhää meilt porsait saa, jost ny vaa triivastaa*

Trillat

rillat = nelipyörävaunut

kevyet henkilökuljetukseen käytelyt hevosajoneuvot

- *Ne ajo komiasti trilloilla*

Trumffata

sotkea, polkea, painaa maahan

- *Kyl se sen niin matalaks trumffasi ku voi*

Truutti

makeistuutti

- *Siin sormissaa se vaa pyäräytti sellasen truutin mihin se ne makeet laitto*

Tryykätä

silittää, latistaa

- *Siin se vaa tryykäsi omaa paitaansa*

Tröijy

alaosasta avoin pusero tai takki

- *Sil ol punain villatröijy pääl hautajaisis*

Tröttö

tuutti

- *Kaikki makeet se myi sellases trötös*

Tröömi

voima, vahvuus

- *Sehää tuli oikee tröömin kans'*

(= joku tuli voimalla ja vauhdilla sisään)

Tuahinen

rove, tuokkonen, tuohinen

- *Oh haa sinul tuahinen puuhontuppi*

- *Tuahises se meirän äiti mämmin paistaa*

Tuhkalipee

Kotona koivun tuhkasta valmistettu lipeä

- *Ny pyykkärit tarttee tuhkalipeetä*

Tuhnuttaa (1)

piereskellä ilman ääntä

- *Ku se siäl peiton alla hiljaa tuhnutti, nii koko tupa haisi*

Tuhnuttaa (2)

sataa hiukan = tihkusade

- *Johaa se öylön (eilen) sataa tuhnutti*

Tuhti

toimielias, aikaansaapa, vahva

- *On se Jussi vaa niin tuhti poika, et se pärjää vaikka missä tyässä*

Tuiju

pieni lamppu

- *Pieni ja musta ku sauna tuiju*

- *Tuiju tuvas, kykkä pellol*

Tuiki

Erittäin

- *Se on meille tuiki tarpeellinen, ilman ei tulla toimeen*

Tukkapöllö

tukistus

Tukkilaiska

tosi laiska

- *On se Mauno oikee tukkilaiska miähenkuva, makaa vaa*

Tukko

side = haavaside

- *Pannaa tukko lapsen sormee, siit se sitte paranee.*

Tukkohist

ahdas, ahdistava

- *Kyl tää on vähä sellais tukkohist elämää*

Tulinuija

hiilipaukku

- *Tee ny iso tulinuija, ku on noin hyvä putkikii*

Tulkki

paperista, tuohesta ym. tehty torvi tai käärö

- *Se säilytti sit sellases tuahitulkis (= tuohikäärö)*

Tuoppi

puuastia = juoma-astia = kaljatuoppi

ruots. tilavuusmitta 1/2 kannua

Tupakki

savuke

Tupakkia = kessu eli nurkantakuinen

Tupakkiloota / Tupakkiloora

savukeaski esim. Työmies-Armiiro

Tupata

työntäytyä, tulla väkisin

- *Siihen se vaa mukaan tuppaa*

- *Älä tuppaa siihen välii*

- *Siihen se vaa ittees tuppasi*

- *Tuppasi tulla liika lähelle, piti vähä napata nenälle*

Tupsluikkari

viinaryyppy

- *Otetaas tos yhret tupsluikkarit*

Tuputtaa

tarjota yhä lisää

- *Älä ny enää tuputa, mihää olen perin täys (Kaukalampi)*

Turniska

rehujuures = turnipsi

- *Me tost turniskapellon poikki vaa*

Turvota

esim, puu, lauta tai levy tulee kosteudesta paksunmaksi

- *Turpoo, ku Tönö-Jussin virsikirja*

Turssata

pestä nopeasti ja huolimattomasti pyykin

- *Aamul jo tos vähä turssasin pyykkiäkii, mut ei se puhtaaks tullu*

Turvesniska

maalaismies

- *Se takalan turvesniskakii on ny alkannu ihmistyy*

Tuteerata

kysellä, udellä, kuulustella

- *Kyl se nimismies tuteerasi sen asian tarkkaan*

- *Ei lapsilt saa asioita tuteerata*

- *Kyl se muija ne juarut tuteerasi*

Tutta

pellavasormus = pellavanippu aivinaa

- *Laita se tutta selvänä siiheen rukin viispiikkii, on sitte parempi kehrätäkses*

Tutti

pellava sormus = kädellinen

- *Puhrista vaa hyväks se tutti, ei sitte kehrätes tee päistäreet haittaa*

Tuukata

kattaa esim. kahvipöytä

- *Sinäähä nyt hianoks tuukaat*

- *Vieraat tulee ja pöytä on vielä tuukaamatta*

Tuuki

pöytäliina

- *Sinä saat pestä noo tuukit*
- *Sil oli pesus kuuskii erilaist tuukia*

Tuumata

ajattella

- *Kyl se sellakseks sen asian tuumai*
- *Olen minä sit asiaa tuumannu (= tuumailu)*

Tuutinki

toti, grogi, muu kuuma alkoholijuoma

- *Illal otetaa pieni tuutinki*

Tuuvinki

lanttuhaude = ruokalaji, joka valmistetaan lantusta uunissa hauduttamalla

Tuvantuliaiset

uuteen taloon ensi käynnillä vietävät tuliaiset

- *Ku mentii Anttilaa nii siäl oli jo muut paikal ja myä viätii leipää ja sitte tanssittii tuvantuliaisia.*

Tykkimyssy

naisen päähine

Tykkänää

kokonaan

- *Meil se ny tykkänää asuu*
- *Me sitte tykkänää pois, ku kerran et osaa olla siivol*

Tykältää

kokonaan

- *Oh haa ollu nii tykältää hyvät ilmat*

Tykätä

pitää, rakastaa

- *Kyl se Kalle siit Miinast tykkäsi*
- *Se tykkäsi, että hinta oli liikaa kallis*
- *Martta tykkää tost toisest liinast enämpi*
- *Kylhää Äiti aina lapsestaa tykkää*
- *Oskari se tykkää ruispuurost*
- *Tairat sä vähä must tykätä, ku tänne asti tulit*

Tykö

liki = lähelle

- *Päästiin tykö asti*

Tyköstää

pitää, ainoastaan

- *Toi Kalle se tyköstää tot Maijaflikkaa jo perin omanaa*
- *Se tuli tyköstää meille, eikä käynny naapuriis ollenkaa*

Tykötarpeet

lisäaineet esim. ruokailussa käytettävät pääruuan lisäaineet, kuten voi, salaatti ym. ja kahvilla kakut, pikkuleivät ym.

- *Oli siellä mahtavat tykötarpeet*

Tymplinki

hirsiseinän puunaula = tappi

- *Pannaa tähän kaks 'tymplinkiä, nii pysyy paremmin paikoillaa*

Tympästä

tuntea vastenmielisyyttä

- *Minua jo koko miäs nii tympäsee*

Tynnyrpuut

Tynnyrin sivulaudat, esim. (silakka)nelikko, puuastia

- *Kyl meirän isä piti ain tynnyrpuut kotool kuivaamas (Sulkavankylä = Sahakylä)*

Tynämiitti

dynamiitti

- *Oli se kova tynämiittipaukku*

Tyrkkiä

töniä, työnnellä

- *Älä tyrki tai minä hivahutan*
- *Se vaa tyrkkäi sen kumoon*
- *Jussi tyrkkäsi kumoon sen airan*

Tyrkyttää

tarjota tehokkaasti

- *On tyrkyl ku Simolan likat*
- *Sit yhtäpaikkaas se alvariis tyrkyttää*

Tytti (1)

räsynukke

- *Oh haa sinul nätti tytti, ookkos se itte tehny*

Tytti (2)

pellavakasa = pellavakykky pellolla

- *Tulihaa täst sarast kymmenen kykkää pellavaa*

Tytyväinen

tyytyväinen, oli hienostelua

- *Ihmisen täytyy olla tytyväinen*

Tyyli

hevosohjasten nahkainen osa, noin 1 1/5 - 2 metrin mittainen nahkahihna.

- *Kyl se tyyli täytyis yltyä koko valjaitten osuuren.*

Tyyri

ohjain = ohjaustanko polkupyörässä

Tyyripuu = esim. äkeen = maanmuokkausvälin

ohjauspuu = häntä

- *Piräs poika vaa siit tyyrist kiinni*

Tyyris (1)

tärkeän näköinen

- *Jo oli Mäkelä tyyriin näkönen*

Tyyris (2)

kallis

- *Kyl oli tyyris (= kyllä oli kallis ostaa)*

Tyä (1)

te

- *Tulisittekos tyä käimään meil*

- *Tyä olitten kirkos, äitnmuari*

Tyä (2)

työ

- *Tarttis täs tyähän lähtee, ku ilkiäis.*

Tyäkke

lähelle, luokse

- *Se kuttu tyäkkees (= hän kutsui luokseen)*

- *Hassulaisia ne on kaikki ne noiran tyäkke menneet,
ei niist mitää apua saa*

- *Kuttu tyäkkees*

Tähiä

ampua huonosti (= ohi)

- *Se tähi ainaskii viis kertaa sil pyssyllääs eikä
saannu sit mettäst alas.*

- *Poika tähi mettoo salonkil, mut ei se sit alas saannu*

Tälli

isku

- *Sai se kovan tällin hartioihiis*

Tälläri

sahanasettaja

- *Ny huakataa, ku tälläri vaihtaa satsin = toiset terät*

Tällätä

laittautua juhla-asuun

- *Oli se Marikii niin loppuunasti tällätty*

Tälläys

asetus, esim. kehäsahan terien asetus

- *Pannaas kakosraamii uus tälläys*

Tältäpää

näin, tällä tavaa

- *Tältäpää on aina meil tehty*

Tänäpäinä

tänään

- *Mun tarttee tänäpäinä mennä kirkol käymää*

Täpäpä

vaaranalainen paikka tai muu vastaava, myös tilanne

- *Oli sil Matil täpäpä paikka siäl savupiipun päällä*

Tärpästikkeli

äkkipikainen, pahansuopainen, kiivas ihminen

- *Se poika on sellanen tärpästikkeli*

- *Milläs pirul sinä tulet toimeen sen muijas kans',
sehää on oikee tärpästikkeli*

Tärpästikkelit

pienet esineet, pienet työkalu ym.

Tärssy

katolatva

- *Sehää on lellain männyntärssy*

Täyspäinen

järkevä

- *Ei se taida ihan täyspäinen olla, vaikka se
viisaaltakii vaikuttaa.*

Täytyä

olla pakko

- *Täyryin tulla käymään (= oli pakko tulla)
esim. ikävä, huoli ym.*

- *Täytyisköhää lähtee kotio*

Täähää

tämä

- *Täähää tuli meille jo eilises postis*

Tölkö

lukitus, usein puu, jolla ovi on suljettu

- *Pois ne on, siin oli vaa tölkö ovea vasten*

Tölköä

lukita

U**Uikailla**

hidastella esim. lähtöä, olla haluton työhön

- *Siinkös sinä viäl uikailet, toiset meni jo ajat sitte*

Uisakoida

telmiä, leikkiä iloisesti

- *Katos kuinka toi varsa uisakoi*

Uivelo

huonovointinen

- *Oh haa nii perin uivelo olo, tairan tulla kipeeks*

Ujakoida

olla leikkisä, vallaton

- *Ens' kertaa aisois, ja se vähä ujakoi*

Ukkonen

rapea, räyskä

- *Olihaa ukkosta, sano Nummisten miäs ku puusta putos kuivan oksan katkettua*

Uloslämpiävät

naisten alushousut, jotka olivat sekä edestä, että takaa halki ja puntit yhdessä vain uumanauhalla eli liitinkillä

Ulosseteli

paperi, joka annettiin piioille ja rengille pestin päättyessä

Ulottua / Ulttua

ylettää

- *Ulotuks'antamaa*

- *En ultu niin korkeelle*

- *Et sinä uitu, sul on nii lyhyt*

Umpi

kiinni, lehmästä: ehtynyt

- *Lopult toi lampikii menee umpee*

- *Mansikki on jo menny umpee, no ens kuussahaa se poikii*

Umpikuja

päättävä tie

- *No sehä on sellain umpikujia koko tiä*

Umpikulju

verenpurkautuma lihaksessa

- *Toi umpikulju sun reiressä on perin pahan näkönen, kohta se varmaa puhkee*

Umpimähkään

tietämättä, ottamatta selvää

- *Se vaa kulki perin umpimähkään ja sattu malta tuli meille*

Umpinen

umpihanki, jäljetön lumi

- *Mee mentii ku linnunrataa, niin umpist se oli*

- *Poika tuli monta kilomeetteriä perin umpist*

Uniformu

virikapuku, sotilaspuku

Eräänlaisia uniformuja käyttivät myös ajurit, metsänvartijat, siltavoudit, virkavalta, kuten poliisi ja lensmanni (= nimismies)

Unnenkanteel

utelemassa, juoruja ja puheita kuulemassa

- *Muari se taas kulkee unnenkanteel (vanha sanonta)*

Unoontua

uhohtua

- *perin on päässy unoontumaan mielest*

Uppeluksis

upoksissa, pinnan alla

- *Sinne se saari jäi uppeluksii, kun laskuoja tilkittiin*

- *Se kävi jo kaitsi kertaa uppeluksis, mut ku se sitte viäl nousi ylös niin sain sen tukast kii (Hukkuneen pelastaminen)*

Uppotukki

veden alle jäänyt tukki, esim. uitossa pohjaan painunut tukkipuu, joita nostettiin kesällä ylös rantaan ja kuivuttuaan työnnettiin seuraavaan uittoon mukaan

Uru

olas = vesiuuru, esim. laudassa vesivako

- *Ton kattolauran vesiuuru on liikaa matala ei siin mikää sarevesi kulje*

Uurmaakari

Kelloseppä

V

Vaaru

peite, tyynyvaaru = tyynynpäällinen

- *Se hää pitää sit petivaarua perin yätä paivaa*

- *On sen Maljan tyynyvaarut niin valkosii ja punasii*

Vaha

hyhmä

Joen vesiii muuttuu lumisohjoksi ennen jäätymistään mikä estää esim. vesiturbiinien käytön

Vaihtaa / Vahrettiin

vaihtaa

- *Mee vahrettii hevosta, miä sain välii (Levantoo)*
- *Sit autoo vahrettii ensin ykköse ja sitten kakkosee*

Vahdata

vartio, vainoaj seurailee

- *Pässinmunia se kettukii vahtaa*
- *Se Antti pruukaa vahtaa tot meirän Anua*

Vahto

kuohu, vaahto

- *Siin veren päällä oli sellaista vahtoo*

Vainas

vainaja, ruumis

Viljas-vainaa = kuolleesta käytetty nimitys

- *Nii siit Kallestakii tuli vainas (= kuoli)*

Vaivihkaa

puolisalaa, pikipäin, nopeasti

- *Taishaa se vaivihkaa täs käväistä*

Vakstuuki

vahakangas

- *Siin oli vakstuukin päällä vaa silakkaa ja perunaa*

Vaku

kehto

- *Taas se heiluu vaku meiränkii tuvas (Levantoolta)*

Valakka

kuohittu orihevonen

- *Ota se valakka kyntöhevoseksi, se on rauhallinen vetämään.*

Valkee

tuli, esim. juhannusvalkee

- *Valkee loimotti kauheesti ku iso talo palo*
- *Kaikki valkeelle*

Valkku

valkoinen tai hyvin vaaleanharmaa hevonen, Valkku oli myös usein vaalean hevosen nimi

- *Toi meirän valkku on hyvä vakohevonen*

Valkonen

valkoinen väri

- *Mattilas on valkonen päärakennus*

Vallasväki

esim. aateliset

- *Siin se vallasväki vaa trilloil ajelee*

Valostaa

valjeta, esim. aamusta

- *Näin syksyl se nii myähää valostaa*

Valttari

tilanhoitaja

usein myös metsänhoitaja esim. kartanossa

- *Aletaan töihin, valttari tulee*

Vanhaltaas

entisellään, entisessä paikassa

- *Siin hää ne on vielä perin vanhaaltaas (esim. rakennukset vanhoilla paikoillaan ja kunnostamatta = uudistamatta)*

Vanku

vaan kun

- *Olisinhää miä menny, vanku toi muija tul vastaa*

Vantrata

kulkea edestakaisin (hermostuneesti) ilman todellista tarkoitusta, kulkea ympyrää

- *Koko päivän se siin vantrasi erestakaisin*
- *Lopetas ny jo se vantraus, meneehää pääs perin pyärälle*

Vantrinki

ympärikulku

- *Sen jälet näytti, et sil ol oikee sellain vantrinki siin ollu*

Vanuta

sitkistyä

Esim. villavaate on supistunnu, tallukka on vanutettu ja sen alkuaihio on vanutettu eli supistettu lämmöllä ja kosteudella

- *Kirvesvarjs tehrää aina vanunnees puust*
- *Kuinkas toi sukka on noin vanunnu*

Vari

lämmin, kuuma

- *Kyl oli heinapellon kova vari*

Variksen varpaat

pitkänmallinen suosammal, mistä tehtiin köynnöksiä juhliin

Varimakee

eräänlainen lämmin sokeri- tai siirappijuoma

- *Ei oo ny talos kaffia, mut juuraa tät varimakeeta*

Varistaa

lämmittää, kuumentaa

- *Jokos sinä sit vettä varistit?*

Varppi

vaijeri

- *Se uittornies pisti sen varpin sen pollarin*
(= pystypuu rannassa) ympäri

Varpunen

1/4 litraa vetävä peltinen taskumatti, joka sisälsi pirtua

- *Osta trokarilta varpunen*
- *Käväistää ostamas varpuset miehee*

Varras

esim. leipävarras tuvan katossa

Puinen, melko ohut puuvarras saadaan kun mahdollisimman tasapaksu kuusi kuoritaan ja kuivataan

Varsta

klavu = puintiväline

- *Varsta, sano Junnila Soukkiosta ku muut sano klavu*

Varttaali

pihapiiri, pihamaa, rakennusten muodostama alue

pitkä tila, esim. halli

Varttaalin päässä = jonkin matkaa

Vartaali = pitkä pihamaa

- *Viittatie kulkee koko varttaalin halki*

Varttahaavi

Svart havet = Mustameri = talonmimi

Varttua (1)

kasvaa

- *Kylhää se poika siit varttuu, mut piänihää se viäl on*

Varttua (2)

odottaa

- *Vartu vähän, mä tulen justii*
- *Meirän muija se taas varttuu*
- *Vartu ny vähä, niin sitte saat*

Varvata

sorvata, ajaa ympyrää esim. polkupyörällä

- *Oikee se on hankinnu sellasen varvikoneen*
- *Pyärään se varvai uuten kapan*
(= uusi pyörän keskiö)
- *Tais pari tuntia siin mennä, ku se aina vaa mennä*
varvai siin pihäs

Varvi

kierros, kerta

- *Sil on jo mökki tasavarvis*
- *Varvin verran se kerkis mennä*
- *Yhrest varvist se tiineeks tuli*

Vasemmin (1)

vasemmalta puolelta

- *Jost meni vasemmin tai oikeimmin niin ain haukuttii*

Vasemmin (2)

nopeammin, pikimmin

- *Kyl se täst vasemmin läks*

Vaska

vasikka

- *Lehmäin vaska haa tää on*

Vaskoa

lehmästä: vasikoida, synnyttää vasikka

Vaskohaka

vasikkahaka

- *Suuri ku vaskohaka, sano Jallu isoo huanetta*

Vastasukaa

vastakarvaan silittäminen

Vattu

vadelma, marja

- *Koko rinne oli vattupuskaa täys*

Vatupassi

vesivaaka

- *katto sil vatupassil, että tulee faateriin*

Vauhko

pelokas

- *Se on sellain pimeenvauhko*
- *Sil on sitte vauhko hevonen*

Vaunuparit

aisaparit, kaksi hevosta trillojen eli vaunujen edessä

Vehje

laite, koje, miesten sukuelin (siitin)

- *Kallel on iso vehje*
- *Sil on niin pieni vehje*
- *Jokii vehje se oli, pyärikii nii pirusti*
- *Kyllä tällä vehkeellä saa sileetä*
- *Tää on hyvä vehje putsauksessa (puhdistuksessa)*

Vehkooveljekset

hyvät ystävät

Veitti

pöytäveitsi, ei esim. puukko vaan ohutteränen ase, jota käytetään etupäässä lihan ym. leikkaamiseen

- *Sil oli veitti käres*

Vekseli

vaihde, esim. autoissa ja rautatiellä

Vekslata

vaihtaa

- *No sehää ny vekslaa kaikkia, muijia ja hevosia*

Venkerska

tanssi

Pelaa venkerskaa = soittaa musiikkia tai tanssii jonkin pillin mukaan = mielistelee

Verjä

aita-aukko, jonka riut sulkevat

- *Verjä, sano Rannan Jenny*

Verkiö

vitsaksesta tehty kädensija pärekorin laidassa yhtä kättä varten, myös kylvövakassa vitsaskahva

Verättää (1)

vetää esim. reessä sontaa pellolle

- *Ei kannata verättää, ei se kuorma kulje*

Verättää (2)

laiskotella, kuluttaa aikaa

- *Ville se vaa verättää jatkuvasti, sit ei tyä paina*

Vesileikki

poikkisärö terässä

karkaisun aiheuttama vika

Vesipako

poikkisärö esim. viikatteenterässä, joka on tullut karkaisun ehteydessä

Veska

käsilaukku, rahapussi

- *Ostin tos uuren veskan, ku ei rahat pysy vanhas*

Veslasku

vesileili tai leili yleensä (Sulkavalla)

Vesotin (1)

jääavanto, vedenottoaika

- *Vasin siä kävit vesottimella*

- *Kyl on vesotinkin jäässä*

Vesotin (2)

naisen sukupuolielin

Vestotupa

huone, jossa tehtiin puutoita ym. usein n.k. alitupa

- *Siälhää se on vestotuvan penkil*

Vestää

veistää

- *Vestopiilulla sen hyvin vestät*

Vedellä

puhua kerskuen/kehuen

- *Aihhaa se niit leukojaan vetelee*

Vetet

vedet, kyöneleet

- *Ne on vetet vähis tänäkevään*

- *Perin sil oli vetet silmis ku se lähti*

Vetää

teroittaa

- *Veti viikatettaas*

- *Veti partaveistääs nahkahihnaa*

Veuruilla

puhua pilkallisesti, leikitellen jopa hävyttömyyksiä

- *Osku se aina veuruilee jutuissaan*

Viaru

vino maasto, kalteva rinne

- *Ohhaa viaru sarka*

- *Leikka heinät siit jokiviarust ensin*

- *Siin viarus se kaatu*

Vidin

pellava, lihta

- *Tämä on Juhan vaimon vidin 1831 (teskti on lainaus lihdan omistuskirjoituksesta vuodelta)*

Vihain

vihainen

- *Se pruuni tamma on vihain (Levantoolla)*

Vihasee

nopeasti

- *Menihää sentää vihasee (= kulki nopeasti)*

Vihkilö

eräänlainen naru tai lanka vyyhti, ei sotkuinen, vaan hyvin avautuva

- *Keri ny se vihkilö kerälle*

Vihko

kerppu, lehdessidos. Myös pajunkuorinippu

- *Neljäkymment vihkoo on kerättävä lammasta kohren talveksi*

Vihne

Rukiinjyvän, myös ohran, piikikäs pitkä tartuntaosa

- *Sun paitaas on tarttunnu vihneitä puinnissa*

Vihtoa / Vihroin

kylpeä vihdalla saunassa

- *Jo piänest asti minä sen pojan kotosaunas vihroin*

Vihron

vihdoin viimein

- *Ny se teki vihron viimesen tempun, sano Katila ku hevoin kuoli*

Viillekkeet

kantohihnat

- *Painaa noo viillekkeet (repu) nii pirusti olkapäitä*

Viiluveitti

Kyntöväline, jolla vanhat nurmet viilutettiin

- *Aja sin ensin tol viiluveittel, miä tuun sahral peräs (vanhaa maanmuokkausta)*

Viipeltää

juosta kevyesti

- *Anna se juosta viipelsi koron (kodin) kautta*

Viipottaa

kiiruhtaa, vaatteet hulmuten

- *Siäl se jo tiällä mennä viipottaa*

Viipsiä

kelata lanka vyyhdiksi ja pasmoiksi

- *Viittiks viipsiä ton rohdinlankan*

Viispiikki

rukin se osa, mihin tutta tai tutti pannaan

- *Tehrääs pojat äirille lahjaks viispiikki tost männylatvakruunust*

Viistos

vinossa

- *On se mökki pahasti viistos*

Viistottia

vinottain toiseen nähden

- *Se meni vähän viistottia*

- *Ny se on perin viistottain*

Vikkeri

sekavilja, rehuvilja, jossa myös hennettä

- *Tos on kylvös vikkeriä elukoille*

Vikkilö

lankavyyhti, narukasa

- *Korjaas ny sassii toi vikkilö tost penkilt pois, menee viäl sekasii*

Vikuri

tottelematon, oikutteleva,

äksy (hevonen) kieltäytyy vetämästä, potkii aisoja, heittää vettä ja roiskii sitä hännällään ympäriinsä.

- *Se pruuni-tamma on vähä sellain vikuri hevoin (Kaukalammelta)*

Vilasta

katsoa ohimennen

- *Tais se sit vähä vilasta mennessään*

Vilee

vilpoinen, kylmäkö esim. ilma

- *Jo veti miähen vileeks (= tuli pelko)*

- *Kolme miestä se Jussi pisti vileeks (= tappoi)*

- *Illat alkaa olla jo niin vileet*

Vilkasta

katsoa nopeasti

- *Viittikkös vilkasta*

- *Se meni sit taloo vilkasee siin ohimennes*

Vilkuilla

katsella omakseen

- *Onkost se Matti alkannu sit Maijaa vilkuilla*

Villiintyä

menossa happamaksi

- *Ei hää se mitää hapant ollu, mut vähä on villiintynny*

Vilmehtii

vilkkua, ei näy aivan selvästi vaan nopea virheellinen liike estää selvän kuvan

- *Silmissä vilmehtii*

- *Telkkari vilmehtii*

- *Pyärän pyärät vilmehtii*

- *Niin paljon valoja, että ihan silmissä vilmehtii*

Vinkee (1)

vinha, erikoinen

- *Olhaa sil miehel vinkee käsi*

- *Tänään on vinkee tuuli, välil iräst ja taas pohjosest*

Vinkee (2)

kiireellinen, vikkela

- *Ne lähti vähä vinkeesti kypälämäkee*

Vinkkeli

suorakulma eli 90 astetta

- *Annas poika se vinkkeli tänne, että saan tän ikkunan passaamaan*

- *Kattos ny ku on nurkka vinkkelis*

Vinksahtaa

luistaa kiertäen pois

- *Jotenkii se siit vaa vinksahti alta pois*

Vinssi

alkeellinen nosturi

- *Mikäs noihin vinssin pyäriin ny tuli, ku ei ne pyäri enää*

Vintata

nostaa esim. vettä, heittää

- *Ku se oikee vinttasi, nii jo lensi pitkäll*

- *Sil veivivehkeel se vinttasi vettä koko päivän*

Vinterska

salonkitanssi, mutta kansanihmiset käyttivät nimitystä tuntemattomista tansseista

- *Mitähää vinterskaa se toikii on - sano Jutin Maija ku kätteli purpuria*

Vintrata

heittelehtiä sivuun

- *Oikee se siin kurvis vintrasi, mut oli kyl vauhtiikii*

Vintti (1)

vipulaite

vinttikaivo

Vintti (2)

ullakko

Vinttikammari = ullakkohuone

Virin

pellavalihta

- *Tää on Niilon vaimon virin*

Viriö

rako loimien välissä

- *Mikäs kumma on, ku tää viriö aukee näin huonosti*

Virnuu

naurunilmeeseen, vähän pilkalliseen ehkä

- *Se vetäs muinmon naaman perin naurunvirnuusee*

- *Mitähää noo likat tuål virnuu*

Viskata

heittää pois

- *Se viskai rahaas menemää*

Viskoin

viskuri, alkeellinen viljan puhdistuslaite riihityössä

Viskuri

viskain = jyvien puhdistuslaite

- *Tää vilja on viskattava, että saadaan hyvä ja puhdas siemen*

Vissii

melko varmasti

- *Kyl ne vissiin tulee, lupashaa ne kummiskii*

- *Ihan vissii se tulee ennen iltaa*

Vitta

sidos, puuvittas, vittakset, vitsa, risu

- *Se tukkipoomin vitta meni poikki, oli kai räyskää se näre*

- *Annankost tost vittast vähä takapuolelles*

- *Vitta se on joka meil kurin pitää*

Vittalenkki

puinen esim. tukkipuomin sidos

- *Pankaa se oikee vittalenkil kiinni*

Vittamerta

risumerta

Puro- ja koskikalastuksessa käytetty kalanpyydys

Viämii

vienti

- *Saaraask mee se kotiin viämii järjesty?*

Viäri

laita (tien), vierä

- *Siihen se tuppas viäree*

- *Maantiän viäree oli kasunnu omenapuu*

- *Se on se Valkonen talo sen punasen viäres*

Viärre

vasta juoksutettu käymätön sahti, vierre

Volanki

eräänlainen rimsu naisen vaatteissa

Vollottaa

itkeä valittaen

- *Matti sai selkääs ja ny se itkee vollottaa*

Volnata

pitää taukoa, vetää lonkkaa, lomaa

- *Matti se pitää päivisin volnaa*

- *Volnaahaa täs on piretty jo koko viikko*

Vonka

tauko, lepo, vahtipaikka

- *Täs on hyvä vonkapaikka, kohta se jänis tulee*

Vonkua

pitää ääntä

- *Ku tuli nää hevoskierrat, nii jo alko rosmankelat vonkuu*
- *Kuules ku telehvooni lanka vonkuu*
- *Kovasti se kuula vonku mennessää*

Voorata

verhoilla

- *Ei sit sisält oltu voorattu, päältä vaa*

Votkottaa

piti outoa ääntä

- *Kyl se vesi siäl paras jo kiuhua votkotti*

Vouhotus

liika kiireinen toiminta

- *Ei tolloin vouhotus oo mistää kotosin, reilataa asiat muutoin*

Vuasmäärä

kirjoitettu vuosiluku

- *Olihaa siin vuas 'määrä räntätty*

Vuavata (1)

tehdä muutostyötä, korjata, uudistaa

- *Se nyt koittaa vuavaa tät kiältäkii perin uutee uskoo*

Vuavata (2)

valmistaa, tehdä hyvin, myös hoivata

- *Kyl se Kalle sen arkun niin hyvin vuavasi*
- *Hyvin se sen hautaan vuavasi, orvon raukan*

Vähäin / Vähänen

pieni

- *Ku toi Unto oli sellain vähäin viäl (Levantoolla)*
- *Ku minä olin vähänen penska*
- *Vähäsenä ollessa tää arpi tähän tuli*

Vähäsen

vähän

- *On se Mikko vähäsen hullu, mut irkihää toi viäl saa kulkee*

Väijes

armeijassa

- *Onkost sinun poikas jo väijes (Sälinkää)*

Väkisten

pakolla

- *Se vei väkisten mukanaas*
- *Se makas sen Maijan perin väkisten*

Väleen

yhtenään

- *Kyl se Mar siäl väleen käyp myös (välleen)*

Välikkö

puintitila riihessä = luuva

- *Puuraa ne ohrat siin välikös*

Väljä

tilava, iso liiaksi

Väljä puoli = iso tupa

- *Tää reikä on ihan väljä tälle tapille*

Välppä

viljaseula

Jyvien seulonnessa käytetty isokokoinen harva seula, jota piti käsissään 2-4 henkilöä

Välppäys

viljan lajittelu välpän avulla

välppä = harva seula

- *Jos vaikka sinä välppäisit noo jyväkasat, saatais noo etehiset ja tähkät pois*

Välttää

väistää, kelpaa

- *Sen olis kuulunnu välttää (= väistää)*
- *Kyl se sinulle välttää (= kelpaa)*

Vänkäri

apumies

- *Tules vänkäri auttaan, että saaraan tukki rekeen*

Värkki (1)

laite, kone tai osa siitä

- *Mikäs pirun värkki toi on, sano Lepistö veivikirmua*

Värkki (2)

naisen sukuelin

- *Mikäs on värkissä vikana ku ei kelpaa*

Värkkikalu

työväline

- *Mikäs toi tollanen värkkikalu on?*

Värkkäys

jonkin esineen tai laitteen kuntoon saattaminen

- *Siit vanhast se vaa värkkäsi ku uuren*

Väskey

laukku

- *Sil ol nahkain väskey käres*

- *Hiano taami oikee on käs 'väsky mukana*

Väskynä

luumu

- *Ottakai ny väleen sit väskynäsoppaa*

Väskynät

kivekset, myös miehillä oli väskynäpussit

- *Meirän orilt otettii väskynät pois, tehtii valakka*

Väärtti

veroinen

- *Ei se ollu sen väärtti*

Y

Yhreksännumero

maltaan teossa jyvän itämisaste

- *Mees ny kattoo joko jyvän itu on yhreksännumeron näkönen, nii voiraa toi itäminen lopettaa*

Yhrel välil

erään kerran, joskus, jonkin aikaa

- *Se posetiivari kortteerasi meil yhrel välil, ei ny enää*

Yhren

taivutusmuoto sanasta yksi = yhden

- *Ne on sitte noo kassoset perin yhren näköset*

- *Se on yhren naisen poika*

Yhresti

kerran

- *Eres yhresti - sano Sälinkään fikka ku pusua pyysi*

Yhtehinen

yhteinen

- *Nää asiathaa on koko kylän yhtehisii (Levantoolla)*

Yhtenä

aina = koko ajan

- *Yhtenä se siäl kalas juaksee*

- *Perin yhtenä se on Maija on kipee*

Yhtyä / Yhryn

olla samaa mieltä

- *Yhryn erelliseen puhujaan*

Yhtäkynnes

puutteessa, köyhydessä elämistä

- *Ainahaa siäl Kuuselas eletää perin yhtäkynnes*

Ykstotiin

omapäinen, juro ja vähän tyhmä ihminen

- *Piänest asti se Kalle on ollu sellain ykstotiin (Hautjärvellä)*

Yksvuotii

esim. yksivuotias varsa (hevonen)

Ylen / Ylön

erikoisen, erittäin, hyvin

- *Ompas siinä ylen hieno vehje*

- *Oh'haa ylön hyvä lehmä*

- *Jo on ylön halpaa*

- *Se on ylön erikoinen ihmiin*

- *Se Marin poika on nii ylön passattu, et on melkee poisopilattu*

Ylhänä / Ylähänä

ylhäällä, korkealla, noussut

- *Jokost se Matti on ylhänä = noussut vuoteestä*

- *Mattilas on flaku ylhänä (= lippu on vedetty salkoon)*

- *Ne nahat on siäl ylhänä vintil*

- *Jo'haa lentää noo kurjet ylhänä, tulee paksuluminen talvi*

- *Kyl tähret on nii ylähänä että*

Ylimalkain

sinnepäin, epävarmaa

- *Ei oo tullu, jos se nyt ylimalkaa tuleekaan.*

Ylistyä

säästä: kirkastua sateen jälkeen

- *Se ylistyy, paikoin näkyy jo vanha taivas*

Ylle (1)

päälle

- *Panes toi takki ylle, siäl on kylmä ilma*

- *Yllepäin se piru tuli vaikka miä sit halol osottelin*

Ylle (2)

päällekkäisyys

- *Se tuli ylle ku vainolainen*

- *Yllepäin se vaa pyrki*

Ylysiltee

alasti tai kevyt vaatetus

- *Se tul perin ylysiltee siihen min etee*

- *Älä me ylysiltee ulos, siel on kylmä ilma*

Ynnätä

kulkea hiljalleen, vähitellen

- *Siin se mennä ynnäi, kulki tai pyäri hiljallee*

Yrmiä

aliarvioida toista henkilöä

- *Pahasti se Mikko sit Maijaa yrmi*

Yäpyä

olla yötä

- *Meil hää se posetiivari usein yäpy*

Ä

Äheltää

ponnistella ähkien

- *Kyl se nosti, mut kyl se ähelsikii*

Ähkiä

läähättää lyhyesti rasituksen jälkeen

- *Matti ähki pitkän aikaa juoksun jälkeen*

Ähky

hengityselinsairaus hevosessa

Ähmälti

hyvin väsynyt, lopen uupunut

- *Ku se tuli nii ähmälti oli*

Ähmästä

raskaassa nostossa kuuluva ääni

- *Älä ny sillai ähmästä, nouseehaa se kivi nyt vähemmälläkii*

Äilehtiä

tuskasta: vihloa, pistellä yms.

- *Voi piru ku toi nokkosen polttama käsi äilehtii*

Äiläköidä

kivusta: tuntua pistävänä

- *Ei se ny justii säre, mut sillail äiläköittee ku olis tules*

Äityä

lisääntyä, esim. särystä

- *Toi särky on illast äitynny perin paljo*

- *Ain toi sarekii vaa äityy*

Äkisti

pian, nopeasti

- *Se kual sillai äkisti*

Äkseeraus

kenttäkoulutusta sotaväessä

- *Äkseerausharjoitus Nummenkylän pataljoonassa alkaa soimaa*

Äksiisi (1)

koulutus, opetus, harjoitus usein sotaväessä

- *Oli siäl pirun kova äksiisi, väijes*

- *Se oli kova äksiisi*

- *Siäl oli kovat äksiisit (armeijassa)*

Äksiisi (2)

pässistä: astutus

- *No sehää kävi ku pässinäksiisi*

Älkäi

älkää

- *Älkäi anna sille lapselle niit*

Ängetä

olla pakolla esim. mukana seurassa

- *Siihen se äijä vaa mukaa änkes*

- *Älä aina änkee nii lähelle*

Ärräsis

kyykssä, polviasennessa istuen

- *Istuu ärräsis- ku Potu paskal*

- *Siin se istu ärräsis*

Ärtsoppa

hernekeitto = herne ruoka

laskiaisen juhlaruoka

- *Tees ny oikee ärtsoppa sian kyntysist (sorkista)*

Äskön

hiljattain

- *Täs hää se oli viäl ihan äskön*

Ätönen

pieni ja vaivainen, heikko

- *Se sai niin ätösen lapsen, jääkö elämälle*

- *Jo on ätösiä noo sun lantun taimes*

Äveriäs

hyvinvoipa, rikas

- *Se on toi Mattila äveriäs miäs*

Ääneti

hiljaa

- *Olkaas kakarat ääneti*

Ö

Öksyä

eksyä

- *Kalle öksyi naapurii riuulle*

- *Sinne mettään se öksyi*

- *Helsinkiin se olis öksynny, mut ku ei*

Öylön

eilen

- *Se oli öylön ku se sauna palo*